Goldast

Liber rarus
cf. Bibl. Solger. I. p. 165. *

* Fehlgeschossen! Das in d. bibl. Solg. u. ree Mencken. als lib. rar. bezeichnete Buch ist Goldast's Monarchia S. R. I., III tom. in folio. (J. publ. g. 188c) Gegenwärtige Epitome scheint vielmehr ein Goldast's Namen untergeschobenes Werk zu sein; wenigstens erwähnt Senkenberg in seiner Lebensbeschreibung Goldast's (Goldast. Rer. alam. scriptt. Frcf. 1730. in praefat.) vorliegende Schrift mit keiner Sylbe.

K

MONARCHIÆ S.R. IMPERII EPITOME.

Ex Bibl: Mariij Mettens

Sive

TRACTATUS

De

JURISDICTIONE IMPERIALI S. REGIA, & PONTIFICIA

seu

SACERDOTALI;

deq; Potestate

IMPERATORIS AC PAPÆ,

cum distinctione utriusque

Regiminis,

POLITICI ET ECCLESIASTICI:

Ex singulari Mandato aut Permissu

IMPERATORUM ROMANORUM

à CATHOLICIS DOCTORIBUS

conscripti,

recensiti ac oppositi Tractatibus Eorum,

qui utramque

POTESTATEM IN SPIRITUALIBUS

ET TEMPORALIBUS

aût adolatoriè aut imperitè

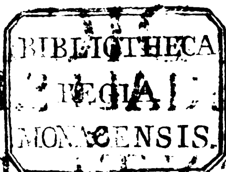
confundunt,

Studiô atque industriâ

MELCHIORIS GOLDASTI ab Haimensfeld,

Consiliarii &c.

LUGDUNI, MDCXIII.

Heft mit „Index Scriptorum" am Ende des Bandes eingebunden

Breve PAULI V. Pontificis Maximi quo Veneti ab ipso excommunicantur.

PAULUS PAPA V.

VENERABILIBUS FRATRIBUS PATRIarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, per universum dominium Reipublicæ Venetorum constitutis, & dilectis filiis eorum Vicariis in spiritualibus generalibus, necnon universis Abbatibus, Prioribus, Primiceriis, Præpositis, Archidiaconis, Archipresbyteris, Decanis, Plebanis, & Parochialium Ecclesiarum Rectoribus, aliisq; personis in dignitate Ecclesiastica constitutis, in eodem dominio existentibus, tam secularibus, quàm quorumvis Ordinum & Institutorum regularibus, salutem & Apostolicam benedictionem.

UPERIORIBUS mensibus ad nostram, & Apostolicæ Sedis audientiam pervenit, Ducem, & Senatum Reipublicæ Venetorum, annis elapsis in eorum Consiliis plura, ac diversa decreta, tum Sedis Apostolicæ auctoritati, & Ecclesiasticæ libertati, ac immunitati contraria, tum generalibus Conciliis, & sacris Canonibus, necnon Romanorum Pontificum constitutionibus repugnantia statuisse: Et inter cetera sub die xxiij.

 men-

mensis Maji anni M. DCII. sumpta occasione, ex quadam lite, seu controversia inter doctorem Franciscum Zabarellam ex vna, & Monachos Monasterij de Praglia nuncupatos Ordinis sancti Benedicti Congregationis Cassinen. aliàs sanctæ Justinæ de Padua in Diœcesi Paduan. ex altera partibus vertente, in eorum Consilio statuisse, non solum vt dicti Monachi tunc, aut deinceps vllo unquàm tempore, actionem, per quam sub quovis titulo, aut colore in bonis Ecclesiasticis emphiteoticis à laicis possessis præferrentur, prætendere, ac etiam jure prælationis, seu consolidationis directi cum vtili dominio, aut extinctionis lineæ in primis investituræ comprehensæ, aut alia quavis caussa bonorum prædictorum proprietatem sibi vendicare minimè possent, sed tantummodo jus directi dominii illis præservatum esset, verùm etiam, vt idipsum quoad cæteras omnes personas Ecclesiasticas sæculares, & regulares Monasteria Monialium, Hospitalia, & alia loca pia in eorum temporali dominio existentia, declaratum, & firmiter deliberatum censeretur. Et sub die decima Januarii M. DCIII. ad superiora quædam Consilia ab eorum Majoribus, vt etiam asserebant, habita respicientes, quibus cavebatur, ne quisquam, sive sæcularis, sive Ecclesiasticus in Vrbe Venetiarum, Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, atque alias religiosas Domos, & pia loca, sine eorum speciali licentia fundaret, & erigeret, in Consilio Rogatorum congregatos iterum decrevisse, vt id eandem in omnibus jurisdictionis eorum locis vim obtineret, & præterea exilii, ac perpetui carceris, & publicationis fundi, venditionisque ædificii contra secus facientes

cientes pœnam edixisse: Vlterius eosdem Ducem & Senatum die xxvj. mensis Martij anni M.DCV. inhærentes alteri decreto anno M. DXXXVI. ab eodem Senatu facto, in quo (vt asserebant) erat expressè prohibitum, ne quis sub certis in illo contentis pœnis, in vrbe Venetiarum, ejusque Ducatu bona immobilia ad pias causas testamento, seu donatione inter vivos, relinqueret, aut alio quovis titulo alienaret, sive ad earum favorem vltra certum tunc expressum tempus obligaret, (quod in illum vsq; diem, vt ibi etiam dicebatur, vsu receptum & observatum non fuerat:) non modo iterum id vetuisse, sed expressè etiam prohibuisse, ne bonorum ejusmodi imobilium alienationes in favorem personarum Ecclesiasticarum, sine Senatus prædicti licentia, fierent; ac insuper decretum ipsum, & pœnas in eo contentas per vniversum eorum dominium extendisse, & per Rectores, & Potestates Civitatum, & locorum sui dominij, promulgari fecisse, atque bona immobilia omnia, quæ contra præmissorum formam vendi, aut quovis modo alienari contingeret, vltra nullitatis pœnam publicari, & vendi, eorumque pretium inter Rempublicam ipsam, Magistratum exequentem, & ejus ministros, ipsumque denuntiatorem dividi mandasse, & alias, prout in decretis, & mandatis Ducis, & Senatus prædictorum latiùs dicitur, contineri. Ac præterea eosdem Ducem & Senatum, Scipionem Saracenum Canonicum Vicentinum & Brandolinum Valdemarium Foroiuliensem Abbatem Monasterii, seu Abbatiæ de Nervesa Taruisinæ Diœcesis, personam in dignitate Ecclesiastica constitutam, ob quædam prætensa crimina in

civitate Vicentina, & alibi per illos (ut dicebatur) commissa, carceri mancipasse, & mancipatos detinuisse, sub prætextu, quòd eis hæc facere liceret, inter alia ob quædam ipsis Duci & Reipublicæ à quibusdam Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris concessa (vt asserebant) privilegia. Cumque præmissa in aliquibus Ecclesiarum jura etiam ex contractibus initis ipsis Ecclesiis competentia auferant, ac præterea in illis, & aliis Sedis Apostolicæ ac Nostræ auctoritati, & Ecclesiarum juribus, & personarum Ecclesiasticarum privilegiis præjudicium inferant, ipsamque libertatem, ac immunitatem Ecclesiasticam tollant. Ac ea omnia in ipsorũ Ducis & Senatus animarum perniciem & scandalum plurimorum tendant. Et cum ij, qui supradicta, ac similia edere, & promulgare, illisq; vti ausi sunt, in censuras Ecclesiasticas à sacris Canonibus, generalium conciliorum decretis, & Romanorum Pontificum constitutionibus inflictas, necnon etiam privationis feudorum, & bonorum, si quæ ab Ecclesiis obtinent, pœnam, eo ipso incurrerint, à quibus censuris, & pœnis, nonnisi à Nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, absolvi, & liberari possint, ac præterea inhabiles, & incapaces sint, qui absolutionis, & liberationis beneficium consequatur, donec editas leges novis edictis atque decretis sustulerint, omniaq; inde sequuta reipsa in pristinum statum reintegraverint: Cumque etiam Dux & Senatus prædicti, post plures paternas nostras monitiones à multis mensibꝰ citrà eis factas, adhuc decreta, & edicta præfata nõ revocaverint, ac eosdem Canonicum Saracenum & Abbatem Brandolinum carceratos detineant, & illos

illos venerabili fratri Horatio Episcopo Hieracensi, nostro & Apostolicæ Sedis apud eos Nnncio, vt debebant, non consignaverint. Nos, qui nullo pacto ferre debemus, vt Ecclesiastica libertas, & im̃unitas, Nostraq; & Sedis Apostolicę auctoritas violetur, & contemnatur: Inhærentes plurium generalium Concilliorum decretis, ac vestigiis re. me. Innocentij III. Honorij III. Gregorii IX. Alexandri IIII. Clementis IIII. & Martini etiam IIII. Bonifacij VIII. Bonifacij IX. Martini V. & Nicolai V. & aliorũ Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum, quornm aliqui similia statuta aliàs contra libertatem Ecclesiasticam edita, tanquam ipso jure nulla invalida & irrita revocarunt, ac nulla, invalida, & irrita esse decreverunt, & declararunt, & aliqui contra similiũ edictorum statuarios, & alios ad excom̃unicationis promulgationẽ, necnon ad alia infrascripta seu eorum aliqua devenerunt, habita cum venerabilibus fratribus nostris S.R.E. Cardinalibꝰ matura consultatione, de ipsorum consilio, & assensu, licet supradicta decreta, edicta, & mandata ipso jure nulla, invalida, & irrita sint, ea nihilominus ipso jure adhuc de novo nulla, invalida & irrita, nulliusq; roboris, & momenti fuisse, & esse, & neminẽ ad illorum observantiã teneri, per præsentes decernimus, & declaramus. Et insuper auctoritate omnipotentis Dei, ac beatorũ Petri & Pauli Apostolorũ ejus, ac Nostra, nisi Dux, & Senatus prędicti intra vigintiquatuor dies à die publicationis præsentium in hac Alma Urbe faciendæ computandos, quorum primos octo pro primo, octo pro secundo, & reliquos octo pro tertio & vltimo, ac peremptorio termino, & pro monitio-

ne Canonica illis assignamus, prædicta decreta omnia,& in illis contenta, & inde sequuta quæcunque, omni prorsus exceptione & excusatione cessante publicè revocaverint,& ex eorum Archiviis, seu Capitularibus locis,aut libris,in quibus decreta eiusmodi annotata reperiuntur,deleri,& cassari,& in locis eiusdem dominii, vbi promulgata fuerunt, revocata, deleta, & cassa esse, neminemq; ad illorũ observantiam teneri publicè nunciari, ac omnia inde secuta in pristinum statum restitui fecerint & vlteriùs nisi à similibus decretis contra libertatem, immunitatem,& jurisdictionem Ecclesiasticam,ac Nostram,& Sedis Apostolicæ auctoritatem,vt præfertur,facientibus edendis,& respectivè faciendis in posterum cavere, & penitus abstinere promiserint, ac Nos de revocatione, deletione, cassatione, nunciatione,restitutione,ac promissione prædictis certiores reddiderint, & nisi etiam prædictos Scipionẽ Canonicum, & Brandolinum Abbatem prædicto Horatio Episcopo & Nuncio cũ effectu consignaverint, seu cosignari fecerint, ipsos tunc, & pro tempore existentem Ducem & Senatum Reipublicæ Venetorum, statuarios, & eorum fautores, consultores, & adhærentes, & eorum quemlibet, etiamsi non sint specialiter nominati, quorum tamen singulorum nomina & cognomina præsentibus pro expressis haberi volumus, ex nunc prout ex tunc,& è contra excomunicamus,& excomunicatos nunciamus, & declaramus: A qua excomunicationis sententia,præterquam in mortis articulo constituti, ab alio, quàm à Nobis, & Romano Pontifice pro tempore existente, etiã prætextu cujuscunq; facultatis, eis, & cuilibet illorum tam in

genere,

genere, quàm in specie pro tempore desuper concessæ seu concedendæ, nequeant absolutionis beneficium obtinere: Et si quempiam eorum, tanquã in tali periculo constitutum ab ejusmodi excomunicationis sententia absolvi contigerit, qui postmodum convaluerit, is in eandem sententiã reincidat eo ipso, nisi mandatis nostris, quantum in se erit, paruerit: Et nihilominus, si obierit, post obtentam hujusmodi absolutionem, Ecclesiastica careat sepultura, donec mandatis nostris paritum fuerit: Et si dicti Dux & Senatus per tres dies, post lapsum dictorum viginti quatuor dierum, excomunicationis sententiam animo (quod absit) sustinuerint indurato, sententiam ipsam aggravantes, ex nunc pariter prout ex tunc civitatem Venetiarum, & alias Civitates, Terras, Oppida, Castra, & loca quæcumque, ac universum temporale dominum dictæ Reipublicæ Ecclesiastico interdicto supponimus, illamq; & illud supposita esse nunciamus, & declamus, quo durante in dicta civitate Venetiarum & aliis quibuscunq; dicti Dominii Civitatibus, Terris, Oppidis, Castris & locis, illorumq; Ecclesiis, ac locis piis, & oratoriis etiam privatis, & domesticis Capellis, nec publicè, nec privatim, Missæ tam solemnes, quàm non solemnes, aliaque divina Officia celebrari possint, præterquam in casibus à jure permissis, & tunc in Ecclesiis tantùm & non alibi, & in illis etiam januis clausis, non pulsatis campanis, ac excommunicatis, & interdictis prorsus exclusis: neq; aliter quæcumque indulta, & privilegia Apostolica; quoad hoc quibuscunq; tam sæcularibus, quàm regularibus Ecclesiis, etiam quantumcunque exemptis, & Apostolicæ Sedi imme-

 diatè

diatè subjectis, etiam si de ipsorum Ducis, & Senatus jurepatronatus, etiam ex fundatione, & dotatione, aut etiam ex privilegio Apostolico existant, ac etiam si tales sint, quæ sub generali dispositione non comprehendantur, sed de illis specialis, & individua mentio habenda sit, Monasteriis, Ordinibus etiam Mendicantium, aut institutis regularibus, eorumque Primiceriis, Prælatis, Superioribus, & aliis quibuscunque etiam particularibus personis, aut piis locis, & oratoriis etiam domesticis, ac Capellis privatis, vt præfertur, in genere, vel in specie, sub quibuscunque tenoribus, & formis hactenus concessa, & in posterum concedenda vllatenus suffragentur: Ac vlterius eosdem Ducem & Senatum, & quemlibet eorum, non solum Reipublicæ, sed etiam privato nomine si aliqua bona Ecclesiastica in feudum, seu aliàs quovis modo à Romana, aut vestris, seu aliis Ecclesiis concessa obtineant, illis feudis, & bonis, necnon etiam omnibus, & quibuscunque privilegiis, & indultis, in genere vel in specie, in quibusdam videlicet casibus & delictis contra Clericos procedendi, illorumque caussas, certa forma præscripta, cognoscendi à Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris forsan quomodolibet concessis, ex nunc similiter, prout ex tunc, & è contra privamus, ac privatos fore, & esse nunciamus, & decernimus. Et nihilominus, si ipsi Dux, & Senatus in eorum contumacia diutius perstiterint indurati, censuras & pœnas Ecclesiasticas contra illos, eisq; adhærentes, & in præmissis quovis modo faventes, aut auxilium, consilium & favorem præstantes, etiam iteratis vicibus aggravandi, & reaggravandi, aliasque etiam pœnas contra

tra ipsos Ducem & Senatum declarandi; & ad alia opportuna remedia, juxta sacrorum Canonum dispositionem, contra eos procedendi, facultatem nobis & Romanis Pontificibus successoribus nostris nominatim & in specie reservamus. Non obstantib9 quibusvis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon privilegiis, indultis, & litteris Apostolicis eidem Duci & Senatui, aut quibusvis aliis personis in genere vel in specie, præsertim, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, ac aliàs sub quibuscunq; tenoribus, & formis, & cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritantibus, & aliis decretis, ac in specie cum facultatibus absolvendi in casibus, nobis, & Apostolicæ Sedi reservatis, illis quovis modo per quoscunque Romanos Pontifices, ac Nos, & Sedem Apostolicam in contrarium præmissorum concessis, confirmatis, & approbatis: Quibus omnibus & singulis & aliis suprà expressis, eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, hac vice duntaxat specialiter, & expressè derogamus, ceterisq; contrariis quibuscunque. Ut autem præsentes Nostræ litteræ ad omnium majorem notitiam deducantur, Vobis & cuilibet vestram per easdem præsentes committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ, & sub divini interminatione judicii, necnon sub interdicti ingressus Ecclesiæ, ac suspensionis à Pontificialium exercitio, ac fructuum Mensarum Patriarchalium, Archiepiscopalium & Episcopalium perceptione, quoad vos, Fra-

tres

tres Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, ac etiam privationis dignitatum, beneficiorum, & officiorum Eccleſiaſticorum quorumcunque, quæ obtinueritis, ac etiam vocis activæ & paſſivæ, ac inhabilitatis ad illa, & alia in poſterum obtinenda, quoad vos, filii Vicarii, & alii ſupradicti, eo ipſo incurrendis, aliiſq; arbitrio Noſtro infligendis pœnis diſtrictè præcipiendo mandamus, vt per vos, vel alium ſeu alios, præſentes litteras, poſtquam eas receperitis, ſeu earum notitiam habueriris, in veſtris qviſq; Eccleſiis, dum major in eis populi multitudo ad divina convenerint, ad majorem cautelam, ſolemniter publicetis, & ad Chriſti fidelium notitiam deducatis, necnon ad earuudem Eccleſiarum veſtrarum valuas affigi, & affixas dimitti faciatis. Et vlterius volumus, vt præſentium tranſumptis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides vbiq; habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ, quodq; eædem præſentes, ſive illarum exempla, etiam vt prærfertur impreſſa ad Eccleſiæ Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum, & Cancellariæ noſtræ Apoſtolicæ valuas, & in acie Campi flore vt moris eſt affixæ, & publicatæ eoſdem Ducem & Senatum, ac alios quoſcunque prædictos, voſque etiam univerſos, & ſingulos, reſpective perinde afficiant, ac ſi eorũ ac veſtrum cuilibet perſonaliter directæ, intimatæ, & præſentatæ fuiſſent. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, die XVII. Aprilis M. DCVI. Pontificatus noſtri anno Primo.

M. Veſtrius Barbianus.

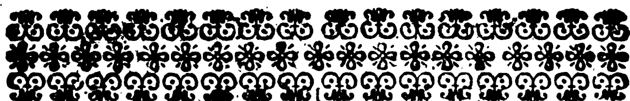
Anno

Anno à Natiuitate D. N. Iesu Christi 1606. indictione quarta, die verò XVII. mensis Aprilis, Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Pauli diuina prouidentia Papæ V. anno ejus primo, supradictæ litteræ earumque exempla impressa, affixa, & publicata fuerunt ad valuas Ecclesię Lateranen. ac Basilicæ Principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicę, necnon acie Campi flore vt moris est, per nos Christophorum Fundatum, & Joan. Domenicum de Pace Apostolicos Cursores.

Petrus Aloysius Peregrinus
Cursorum Magister.

ROMÆ, Ex Typographia Vaticana: M.CDVI.

LITTERÆ DUCIS VENETORUM AD CLERUM QUI IN DOMINIO REIPUBLICAE VENETAE.

Leonardus Donatus, Dei gratia Venetiarum Dux, &c.

Ad reverendissimos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, totius Dominii nostri Veneti, & ad ipsorum Vicarios, Abbates, Priores, Parochialium Ecclesiarum Rectores, & alios Prælatos Ecclesiasticos, Salutem.

AD aures nostras pervenit, Sanctissimi Patris Pauli Papæ quinti mandato quoddam assertum Breve contra nos & Senatum ac Dominium nostrum fulminatum Romæ die xvij. Aprilis proximè elapsi publicatum & affixum fuisse, vobisq; directum, cujus tenor in ipsis ejus litteris continetur. Quamobrem nos, qui tranquillitatem ac quietem Dominii nostro regimini à Deo commissi servare tenemur, & auctoritatem Principis neminem superiorem in temporalibus sub divina Majestate agnoscentis tueri debemus, his nostris publicis literis, coram Deo, & vniverso orbe protestamur, nihil eorum, quæ per nos fieri poterant, prætermissum fuisse, quo validissimas & indissolubiles rationes, & jura nostra Sanctitati suæ innotescerent, eiq; probarentur: primùm quidem per Oratorem nostrum apud Sanctitatem suam legatione fungentẽ: deinde verò per nostras literas, quibus respondimus prioribus Brevibus nobis ab

ea

ea directis: Demum per extraordinarium Oratorem ad eandem propter ea missum. Verùm, quum Sanctitatis suæ aures clausas invenerimus, cognoverimúsq; præfatum Breve contra omne jus & æquum emanasse, & contra ea, quæ divina Scriptura, sanctorũ Patrum doctrina, sacríq; Canones præcipiunt, in præjudicium auctoritatis sæcularis à Deo nobis traditæ, & libertatis Reipub. nostræ, cum perturbatione tranquillæ possessionis, bonorum, honoris, & vitæ, quâ fideles subditi nostri divina gratia sub nostro regimine fruuntur, non sine omniũ scandalo promulgatum fuisse: prædictum Breve non modò vt injustum, indebitúmque, verum etiã vti nullum, nulliúsq; roboris, aut momenti, nobis Sabeneum esse non dubitamus, atque ita invalidum, irritum, & fulminatum illegitime, & de facto, nullóque juris ordine servato, vt ea remedia adhibenda non duxerimus, quibus majores nostri, & alii supremi Principes vsi sunt cum pontificibus, qui potestatis à Deo sibi ædificationem traditæ limites ac modos egressi fuerunt. Præsertim, quum exploratum nobis sit, vos, caeteróśq; fideles nostros subditos, vniversúmque orbem idem de eo existimaturos. Non dubitantes, quin, sicut ad hoc vsq; tempus, curæ animarum fidelium nostrorum sedulò invigilastis, divinóq; cultui operam dedistis, qui vestra diligentia in hac nostra ditione ita floret, vt cæteris non sit invidendum: sic posthac in eodem Pastorali officio perseveraturi sitis: quum nobis decretum, constitutúmque sit, in sancta fide catholica, & Apostolica, atque in observantia S. Rom. Ecclesiæ persistere, quã majores nostri à prima hujus civitatis origine hucusq; divina comitan-

tante gratia, & ſine vlla intermiſſione coluerunt.

Mandantes has noſtras, vt omnibus iñoteſcant, in magis conſpicuis hujus noſtræ vrbis, ac aliarũ fideliũ civitatum noſtro Principatui ſubjectarum, locis affigi. Certò exiſtimantes, tam manifeſtam promulgationem ad omnium aures perventuram, qui de ejuſdem Brevis publicatione aliquid audierunt, imo ad Sanctitatis ſuæ aures acceſſuram, Deumq; obſecramus, vt ſuo divino Spiritu illius mentem excitet, quo Brevis ſui & omnium contra nos actorum nullitatem coguoſcat, & cauſæ noſtræ juſtitia, hac æquitate perſpecta, animos nobis addat ad obſequium, revenerentiamq; retinendam erga ſanctam ſedem Apoſtolicam, cujus nos, præceſſoréſque noſtri, ac Reſpublica vniverſa ſemper fuimus ſtudioſiſſimi, ac in poſterum fore decrevimus. Datum in noſtro Ducali Palatio, die ſexto Maji, Indictione quarta, anno M. DC. VI.

Jacobus Girardus Secretarius.

Impreſſa apud Rampazettum, typographum Ducalem.

LITERÆ SERENISSIMÆ REIPUBLICÆ, AC SENATUS VENETIARUM,

ſuis municipiis & ſubditis.

QVum voluntate æterni DEI conſtitutum ſit, vt regimini hominum, & conſervationi ſocietatis civilis, ſedeant in mundo Principes, qui ſint ipſius vicarij & imitatores: quia, vt ipſe, Pater & Protector vniverſalis, ſua ſumma bonitate & ſapientia omnibus ſuccurrit ac providet: ita etiam Principum prudentia ac legibus protegantur ac defendantur ipſorum ſubjecti in ſuis peculiaribus dominiis: cui rei continuè invigilando Reſpublica Veneta, nec minus

nus satagens beneficia & commoda ciuitatum sibi subiectarum, quàm ipsius ciuitatis Venetæ, pio & paterno zelo mota voluit incolas ciuitatum illarũ, (qui sunt membra carissima, & pars ipsius Reipublicæ) semper participes fieri tum legum, tum statutorum, quæ cognouit esse in beneficium & commodum ipsorum. Quum igitur iam per centurias annorum prohibitum sit in hac ciuitate ac Ducatu, nequis alienet, distrahat, aut diuendat possessiones suas seu immobilia hominibus ecclesiasticis: quia ita continuè acquirentes, quum spes nulla sit in manus laicorum vnquam illa immobilia reditura, certissimum erat breui tempore ad ipsos peruenturos omnes fundos & immobilia, aut ipsorum maiorem partẽ, maximo damno rerum publicarũ, & graui ciuium incommodo, quibus, pace & bello grauatis personalibus functionibus & muniis publicis, nullo pacto potuissent patriæ reddere quod illi debent, si possessionibus suis ac immobilibus destituerentur. Quod videns serenissima Resp. Veneta maxima confusione introductum esse, timénsque ne in aliis terris ac locis sui dominij, contagio illa serperet, vbi tum artibus Ecclesiasticorum, tum simplicitate deuotarum ac piarum personarũ, quarta pars, imo tertia agrorum, ac aliorũ immobilium abalienata fuit: hac iustissima lege, quæ beneficium ac commodum singulorum subiectorum spectat, sanxit, vt in omnibus ciuitatibus & territoriis obseruetur supradictum interdictum: censentes iniustum esse, quum vos quotidiana onera & grauamina sustineatis, eos, qui parum, aut etiam nihil Reipub. conferunt, otiosè frui bonis quæsitis sudore ac sanguine vestrorum progenitorum: conformantes

ſe in hoc cum omnibus Chriſtianis Principibus, qui bono moderamine ſuorum regnorum, curant vt à ſuis ſubiectis hoc ipſum obſeruetur. Hæc lex competit ſolummodo ſubiectis laicis, & bona laica tantùm ſpectat, quæ foro temporali ſubiiciuntur, nullo pacto imminuens aut infringens bona ſpiritualia & Eccleſiæ, cui facultas relinquitur acquirere, aut dona accipere in pecunia numerata, aut in alio mobili quod pecuniæ æquipolleat: imo etiam, cum bona Senatus venia, licet illi etiam immobilia acquirere. Quæ quidem omnia bona eccleſiaſtica, quum à Principibus publicis impenſis protegantur ac defendantur, debent etiam, (vt à ſanctiſſimis Synodis ſancitũ eſt) ipſis Principibus ſemper prompta & aperta eſſe in neceſſitatibus publicis, in bello & in pace. Sæpe etiam accidit, vt, ſub religionis pallio, introducantur in ciuitates & arces turmæ hominum peregrinorum, qui conſtruentes ædes, oratoria, templa, in locis iniquis, & qui publicæ ſecuritati nocent, præter id quod introducunt mores abſonos, aut bono publico aduerſantes, poſſunt peſſima effecta producere, cùm variorum impedimentorum, tum etiam quia multiplicantes & creſcentes in infinitum, conſuetæ eleemoſynæ & opera pia, nõ ſatis ſunt magno numero religioſorum, cum incommodo, imo cum certa pernicie, antiquarum, patriarum, ac protectricum ſodalitatum religioſarum, quarum merita & preces ſemper à ruina vindicarunt nõ ſolùm ciuitates, ſed etiam ipſam Rempub. Cui malo quum occurratur per antiquiſſima ſtatuta, quæ prohibent, ne ſine venia vlli liceat in iis locis talia ædificia cõſtruere, nõ tamen vt deſtruantur templa, quæ hodie quamplurima ſunt in noſtro

dominio,

dominio, immo plurà quàm in vllo alio Christiani orbis loco: sed quia Senatus (cui incumbit vestræ immunitatis, & securitatis publicæ cura) non inscius est innouationum quæ quotidie serpunt. Præterea, quum illa statuta, ministrorum incuriâ, hodie sint derelicta, statutum est denuo illa recensere & publicare, vt in tuto sit patria, & publica libertas conseruetur, censent Senatus ad Dei cultum pertinere, in tuto denuo collocare ac protegere ciuitates illas & ciues, qui sibi à Diuina maiestate commissi sunt. Ad hæc, quum ad quietè & pacificè viuendum necesse sit ius indifferenter exercere in discolos, & publicæ quietis violatores, in quorum numero, vt cuius notum est, sępissimè reperiuntur religiosi & ecclesiastici, qui in tantum numerum progressi, & summis diuitiis & otio licentiosiores facti ac insolentiores, pessimo exemplo turbant ac vexant, non solummodo ciues, immò & ciuitates ipsas, insidiantes facultatibus, honori ac vitæ proximorum, audentes, vt suis insatiabilibus cupiditatibus satisfaciant, præter litigia, & cauillosas altercationes forenses, veneno & ferro etiam ipsos parentes impetere, atque ita viam aperire ac struere suis diabolicis machinationibus. Qui quidem discoli, licet Religiosi & Ecclesiastici dicantur, sicuti per leges diuinas & humanas sancitum est, semper castigati ac puniti fuerunt à maioribus nostris ad honorem Dei & Ecclesiæ, & leuamen oppressorum: à maioribus inquam nostris, qui tamen catholicè & piè Rempublicam moderati sunt, & quorum administrationem & animaduersionem in id genus hominum, multi sanctissimi Pontifices & Breuibus & Bullis in diuersis ætatibus semper laudauerunt ac

approbauerunt. Igitur volentes, vt debemus, in supradictis iustissimis legibus, & in tam vetusta iuris dicundi consuetudine perseuerare; præcipuè hoc tempore, & aduersus viros supradictorum criminum suspectos, imò & atrociorum, accidit vt Paulus V. Pontifex hodiernus, ab hostibus huiusce Reipub. qui ipsi adulantur, fuerit fraudulenter persuasus, vt vellet impedire nostras actiones, interrũpere antiquissimas cõsuetudines, & originalia priuilegia, immò & legem imponere cursui nostrarum iustissimarum legum. Res, quam nulli vnquam Principes nec Respublicæ iam à 1200. annis ausi sunt tentare: nec impedire quominus in beneficium vestrum, (fidelissimi & amantissimi filij,) possimus leges constituere, & punire eos qui vos offendunt. Quòd si vnicuique priuato licet de suis rebus & de sua familia statuere, repellere iniuriam sibi illatam, multo magis id poterit Respublica à Deo constituta & erecta in vestri custodiam & cõseruationem: Respublica, inquam, libera, quę neminem vnquam superiorem agnouit, quæ, ob thesauros suos impensos, ob sanguinem suorum ciuium & subiectorum effusum in Ecclesiæ Romanæ defensionem, meruit à Pontificibus nõ solum laudem & honorem, sed etiam incrementum ac ampliationem sui imperij. Cui quidem Pontifici Paulo V. licet (vt illum possemus dimouere à sua sententia) sæpe cum omni humili affectu, reuerentia, & obsequio, per legatum nostrum Romæ curauerimus explicare nostra iustissima iura: nihilominus, bonum malo pensans, nos Breuibus, Monitoriis, seuerissimis protestationibus, etiã in ipso sanctissimo Natalis die impetiit, quum sacrosancta communio sumenda

mendа

menda erat, & quum Princeps noſter Grimaſus animam exhalabat: Præterea de nobis immeritò cõqueſtus eſt apud Principes, & apud Cardinalium Conſiſtorium. Nos tamen, continuè perſeuerantes in ſolita reuerentia & obſequio noſtro, in fidem maioris humilitatis, cum noua & extraordinaria legatione, denuo redimus ad debitum & conueniens officium: quum tamen ille nihil prorſus voluerit remittere ex ſuo pręmeditato rigore, & ſeueritate cõſultata: quin potius, magis ac magis accenſo ac indurato animo ſuo à peruerſis cõſiliis, planè conſtituit in nos dirigere, quamuis iniuſtè, interdicta, & alia ſua vulgaria & ſolita arma: quæ quidem, vt iuſtificati apud Diuinam majeſtatem, ſicut credimus nullo pacto poſſe nobis nocere, ita voluimus, in fidem noſtri erga vos amoris ac beneuolentiæ paternæ, vos omnium iſtorum certiores reddere: ſcientes quòd, vbi videritis hoc omne accidiſſe quia voluimus protegere & defendere tum facultates veſtras, tum honorem veſtrum, ídque ſine vlla offenſa in Eccleſiam, neque in Deum, iniquo animo feretis tam iniquos ad indebitos actus, & in omnem euentum operam dabitis vt & iura communia & veſtra particularia ab iniuria defendantur.

*

DISSERTATIO
DE IVRE
SERENISSIMÆ
REIPVB. VENETÆ,

IN TVRBIS, QVÆ ILLI mouentur à Sanctitate Papæ PAVLI V.

AVTORE ANTONIO QVIRINO
Senatore Veneto,

Ad Patriam suam, & vniuersum ipsius Reipublicæ dominium.

IMPRESSA ITALICE VENETIIS
Apud Euangelistam Deuchinum
M.DCVI.

Cum venia Superiorum.

Excellentissimi Domini infrascripti, Capita Excelsi Consilij decemuiralis, postquam ipsis constitit per relationem reuerendorum Theologorum ad id deputatorum, & spectabilis Secretarij Senatus Giacomi Vicci, iureiurãdo adhibito, quòd Domini Reformatores Studij Patauini, in libro inscripto, (*Dissertatio de iure Serenissimæ Reipub. Venetæ in turbis quæ illi mouentur à Sanctitate Papæ Pauli V. autore Antonio Quirino Veneto Senatore, Ad patriã suam, & vniuer suum ipsius Reip. dominium,*) ab ipsis diligenter viso & bene considerato, nihil prorsus in eo repererunt quod contrarium sit Sanctæ Fidei Catholicę, neque quod aduersaretur Principibus & bonis moribus, immò censuerunt eum librum dignum qui prelo committeretur: Excellentissimi, inquam, Domini infrascripti veniam dant librum hunc imprimendi in hac ciuitate, & non alibi.

Dat. die 21. Augusti 1606.

D. Marcus Contarenus
D. Zuanes Morus
D. Anzolus Correrus
} Capita excelsi Consilij Decemuiralis

Illustrissimi Consilij X. Secretarius
Ioannes Baptista Patauinus.

DISSER-

DISSERTATIO ANTONII QVIRINI Ad Rempub. Venetam.

IN hac vniuersali commotione, & admiratione omnium eorum ad quos peruenit Breue censurarum & interdicti, factum (vt fama est) nuperrimè, & publicatũ Romæ ab hodierno Pontifice Paulo V. aduersus Remp. Venetam, non potui ipsemet, non grauiter perturbari, quum plenè instructus sim eorum, quæ inter hosce duos Principes transacta sunt: & præterea conscius sim, non solùm validissimi iuris quod est à parte Reipublicæ, dum vult sartum tectum conseruare suum temporale dominium & libertatem sui imperij, aduersum quæ diriguntur prætextus ipsius Pontificis, verùm etiam certus sim quo moderamine, aç obsequio, de his cum sua Sanctitate, differuerit, possum, inquam, certò affirmare nullam iustam causam locum dedisse huic deliberationi. Verùm quia non omnibus innotuerunt, nec prætextus Pontificis, nec iura Reipub. censui non absonum fore, si ea ob oculos ponerem vnicuique qui cupit eorum notitiam habere, sed præcipuè iis, quibus à Domino Deo commissa est cura populorũ, vt possint dignoscere intra quos cancellos velint ipsorum administrationem redigi, & quonam tendant cogitationes eorum, qui aliud prætendentes, Sanctitati suæ consilium dederunt, vt sibi conaretur parare a-

bſolutam auctoritatem & potentiam in Principes in rebus temporalibus, Volui, inquam, hæc manifeſta exhibere, & vnuſquiſque, cum ea luce quæ ſibi data eſt, poſſit ratiocinari ſuper iis rebus quæ ſalutem communem ſpectant. In quo proteſtor coram Domino Deo, me nullum alium ſcopum habere, niſi ſalutem publicam, nec mihi in animo eſſe vllo pacto recedēdi à Catholica ſanctę Eccleſiæ Religione, & à pura & ſincera veritate, quam plenè perſpectā & exploratā habeo, pro viribus humani intellectus, in eo quod hoc argumentum & negotium ſpectat. In hoc enim cum omni attentione verſatus ſum à principio ad finem, & particeps factus fui omniū eorum quæ hanc materiam ſpectant, ſeu agatur de re ipſa, ſeu de iure.

Controuerſiæ, quæ Pōtifici intercedūt cū hac Republica, in ſumma ſunt tres, Vellet ſua Sanctitas, vt omnes Eccleſiaſtici, qui delicta admittunt, damnū, maleficium, dedecus, infamiam inferunt cui libuerit in dominio eiuſdem Reipublicæ, nullo modo poſſent corrigi à Magiſtratu aut conſilio Reipublicæ, nec eorū audacia & temeritas caſtigari. Prodiit autem in lucem hæc Papæ voluntas eo temporis momento, quo Decemuirale conſilium (quod ſupremæ auctoritatis eſt, & quod ex conſuetudine immemorabili, ſolet omnes indifferenter punire, tam laicos, quàm eccleſiaſticos, vbi aliquod graue & enorme delictum commiſerint in quouis loco Sereniſſimi Domini Veneti, ad quod etiam veniunt querelæ eorum quibus iniuria facta eſt circa honorem, vitam, facultates, cum inſolentia, & tyrannide non ferenda) cœperat, vt ius & bona adminiſtratio exigebant, ad quietem & cōſolationem ſubiectorum

iectorum, litem duobus viris intendere, & eos sub bona custodia clausos detinere, viros, inquam, qui externo habitu Ecclesiastici quidem videbantur, sed ex eo quod ipsis imputabatur, & cuius inquisitio hucusque facta fuit, erant internè adeò malè notati, & in suis actionibus tanta audacia & scelere, vt eorum correctionem negligere, in tantum damnum abiisset, & tam malè satisfactum fuisset subiectis, qui opprimebantur tum ab illis, tum etiam ab aliis qui priorum similes, ipsorum exemplo imitabantur, vt euidens periculum immineret, quum non possent longiori patientiâ sustineri & in suis delictis & excessibus supportari, cum maiori confusione & scandalo priuata manu vindicaretur offensæ, tum in peculiares, tum etiam in Rempublicam.

Volebat præterea sua Sanctitas, vt liceret cuiuis hominum generi, siue laici, siue Ecclesiastici essent, siue ex multis, siue ex paucis eorum sodalitates, & congregationes conflatæ essent, ex quacunque regione in ciuitatem Venetam venirent, vel in alias Reipublicæ Venetæ subiectas, liceret inquam illis exstruere Templa, Monasteria, & id genus ædificia, & illic sedes figere, vbi lubentia ipsorũ vellet habitare: neque tamẽ liceret Reipublicæ, nec vlli Magistratui in ciuitate Veneta, nec extra ipsam in omni sua ditione, inquirere, & certiores fieri, quales essent aduenæ illi, vnde, & cui bono venissent: nec etiam esset in potestate Magistratus inquisitione debita facta veniam illis dare construendi talia ædificia: quod nuperrimè à Republica est lege statutum ex analogia multarum aliarum. Quasi liceret, sub prætextu sodalitatum Ecclesiasticarum introducere in ciuitates & arces Principum quoslibet homi-

num cœtus, qui possent multis modis offendere, vt posthac dicetur, insidiarij securitati & quieti populorum, ac etiam insidiosis technis & fraudulentis, publici moderaminis formam turbare.

Præterea existimat Pontifex, Rempublicam non posse exequi multas leges, quæ variis temporibus latæ sunt, vt bona lex ac norma præfiniretur suis propriis subiectis, quo possent de suis facultatibus ritè disponere, ne eas transferendo in personas Ecclesiasticas, priuarēt posteros, & sibi coniunctos ac heredes propria substantia, necnon etiam Principem spoliarent iis viribus quæ à dictis facultatibus manant, vnde, temporis progressu, cogeretur oneri grauissimo succumbere, quod sustinet in defendendis suis subiectis, sibi & suæ protectioni à Domino Deo commendatis, necnon etiam semetipsum & libertatem suam eo præcipuè tempore, quo oculos accipere debemus ad immensam potentiam, & per magnas vires Principum à vera Religione alienorum, qui hac Republica euersá (quæ est vice propugnaculi & antemuralis reliquo orbi Christiano) possent faciliùs viam sibi sternere ad residuum infelicis Christianitatis subiugandum.

Hi sunt prætextus, quorum mentionem fecit sua Sanctitas in nonnullis Breuibus ad Rempub. scriptis, vt ei persuaderet reuocare suas leges latas super laicorũ facultatibus quæ in Ecclesiasticos transeunt: & irritum reddere vinculum illud, quo quiuis tenetur veniam petere ædificandi de nouo in vsum & commodum sui ipsius: tum etiam vt in manus suas traderet duos illos, qui, vt supra dictum est, tam nefandorum criminum rei erant.

Verùm quum illi non satis essent ea quæ in Bre-

uibus

uibus continentur, prætextus, quales quales sint, prætextibus aggregando, in vno censurarum edicto, prælo(vt fama est)commisso, voluit ea adiungere, quorum ne minima quidem mentio facta est in dictis Breuibus, quòd scilicet Respublica grauiter errauerit in vna alia sua lege, dum voluit prohibere ne Ecclesiastici prælationem haberent in bona emphyteotica dicta in eodem edicto, quamuis ea bona in illa lege non ita nominentur: sed in vniuersum prohibeatur prælatio, & lex detur iudiciis, vt in cõtrouersiis ortis inter Ecclesiasticos & sæculares super id genus bonis, iudicia exerceantur à Iudicibus laicis, vt iam à multis annorum centuriis, & per immemorabilem consuetudinem solitum est fieri: iudicia enim exercere pendet à lege quam Princeps sanxit, & suis propriis iudicibus præscripsit. Immò Respublica habet suas leges pro bonis & iustis, spectantibus ad suum temporale dominium, quum in ipsis agatur de rebus temporalibus. Existimat etiam necessarium, & ad se pertinens, per auctoritatem à Deo sibi concessam. & quia ita exigit bona gubernatio, tum etiam quia ex eo pendet quies sui Dominij, & consolatio suorum subiectorum,) punire & castigare reos, quos ab immemorabili consuetudine semper puniuit in criminibus grauibus & atrocibus.

Ego existimo ex sola facti narratione vnumquemque, (qui sana sit mente, nec passionibus distractus,) perspicuè posse videre ius esse penes Rempublicam, cui suffragantur honestas, necessitas, vsus, consuetudo, sua religio, & sua moderata gubernatio. Sed quia quibusdam hoc satis non est, qui credunt necessarium, esse disquirere & examinare iura vtriusque partis, quo certiùs de hac controuersia possit

iudicium ferri, quum persuadere sibi nequeant, Pontificem Romanum, caput Ecclesiæ Christianæ eousque processisse, nisi aliqua causa nixus, quæ saltē probabiliter posset eū ad resolutiones tanti momenti & tanti ponderis impellere, ea examinabo, quæ in simili argumento dici possunt de istis controuersiis, vt magis perspicuè appareat, Sanctitatem suam nec causas nec prætextus satis probabiles habuisse: relinquens aliis curam detegendi plurimos errores, qui in progressu huius negotij commissi sunt, quò magis manifesta sit nullitas & inualiditas supradictarum censurarum.

Multi ratiocinati sunt super causis, quæ mouere potuerunt Pontificem ad tales cogitationes. Alij quidem existimant, quòd quum (antequam ad Pontificatum perueniret) varia munia obiuisset, & in iis multa iudicia exercuisset inter subiectos ecclesiæ Romanæ, tam Ecclesiasticos, quàm seculares, hoc ei magno fuit excitamento, eandem auctoritatem assumendi etiam in eos qui suæ ditionis non sunt. Alij dicunt, hanc malam suæ Sanctitatis dispositionem erga Rempublicam Venetam, originem cepisse ex delationibus, quæ parum charitatis & veritatis in se habebant, quæ eo maiorem vim & vigorem habuere (licet nonnihil suspectæ forent) quia semper coniunctæ fuere cum certa persuasione, quam quotidie fouebat, (licet sine vllo veritatis fundamento,) Rempublicam & Senatum non esse vnanimes & eiusdem sententiæ circa hasce controuersias, & metum censurarum eos magis adhuc inter se diuisurum: vnde ij qui habenas in manibus habebant, coacti forent suæ voluntati cedere. Sunt etiam qui dicant, Pontificem inuitum fuisse impul-

ſum ad hæc tentanda, vt in anxietate animi conſtitutus, cura & labore repletus, tandem eſſet ita oppreſſus & debilitatus, vt breui nouus Pontificatus ſperaretur. Alii alias cauſas afferebant, & alias ratiocinationes, quas longum eſſet enarrare. Sed quum ſciam neceſſarium non eſſe, imo periculoſum, ingredi in talia iudicia, ſatius eſt dicere, quod vt induceretur ad hoc experiundum, non defuere media rationum aliquo pacto apparentium, quæ tamen ab vniuerſo conſenſu virorum prudẽtum non fuerunt approbatæ, non tantùm ex curia Romana, (vt ſemper intelleximus per viam certam) ſed & ex reliqua Italia, & forſan ex toto orbe Chriſtiano. Quæ quidem rationes quum mihi notæ ſint, & in pauca capita redigantur, non mihi moleſtum erit eas adſcribere, adiuncto reſpõſo, vt credo, ſatis perſpicuo & analytico, & quod poterit ſedare animum cuiuſuis, quantumlibet ſcrupuloſi & moroſi. Sed, antequam ad hæc veniam, decet percurrere fundamenta, quibus innixa Reſpublica exiſtimat, imo planè credit, non erraſſe in ſuis decretis, nec in ſuis iudiciis, nec in ſuis legibus: ex quibus adhuc eruetur concluſio ſumpta ab ea & publicata, vt vniuerſo orbi innoteſceret, vnà cum maturo conſilio, non ſolùmmodo Senatus, (cuius prudentia nunquam parui facta fuit, quod ſciam,) ſed etiam excellentiſſimorum & eruditiſſimorũ profeſſorum in omnibus bonis ſcientiis. Eò autem vergit hoc conſilium, vt non debeat Reſpublica timere illas cenſuras, quas credit iniuſtas, inualidas. & nullas, quod & credunt illi qui ei conſilium dederunt. Primò igitur exiſtimat Reſpublica ſe non erraſſe in ſuis legibus & conſtitutionibus ab ipſa factis ſuper diſpoſitione

bonorum laicorum, quæ transeunt in Ecclesiasticos, quia necessitas, honestas, ratio naturalis & diuina, omnis ratio ciuilis, exemplum omnium aliarum bene moderatarum Rerumpublicarum, &, vt finiam, cura quam Respublica debet habere de Religione, & de sua conseruatione, eam indixit & impulit ad hoc faciendum: & iurisdictio, quam Deus ipsi concessit in suos populos, non solummodo id ei concessit, sed & efficaciter persuasit. Et quisnam erit, si inquisitionem fecerit diuitiarum ab Ecclesiasticis possessarum in Dominio Reipub. Venetæ, & quantum creuerint ab aliquot annis, & quousq; singulis diebus procedebant (omnino autem ratio exigebat, vt Pontifex de his omnibus exactam notitiam haberet) qui non agnoscat manifestam diminutionem publicarum viriũ, præcipuè in factionibus realibus & personalibus, quas sufferre tenentur populi ad defensionem & conseruationem sui & suarum facultatum. Iustè subditi appellantur, ipsorum fortunæ & facultates, & personæ ad communem defensionem, per tot factiones, per tot expensas, quæ ordinariè & extraordinariè fiunt à Republica in tot militiis terrestribus & maritimis, in exercitibus, in præsidiis, in arcibus, in annona & commeatu, & in tot aliis publicis necessitatibus, quæ omnia pendent ex ipsorum bona administratione, & spectant ad omnium securitatem. Ad ista obeunda alacriter & lubenter concurrunt, alij cum iusta contributione pecuniaria, alij cum ipsa persona. Attamen conqueruntur, quòd tantũ onus, quod in tam numerosas facultates, & in tãtam hominum multitudinẽ debuerat diuidi, ab humeris vnius tãtũmodo partis sustineatur. Indicarũt etiam sępe Principi, se

cipi, se breui oneri impares futuros, nisi publica manu illis prouideatur, vltra alias constitutiones in simili casu aliis temporibus factas: sibi magno adiumento futurum in extremis suis necessitatibus, si aliquo modo securi reddantur, facultates ipsorum nõ multum imminutas iri. Agnoscens igitur Respublica, quòd id quod auferebatur pauperibus subditis, ad ditandos Ecclesiasticos, redibat omne ad imminutionem suarum virium: quia, quantum istis addebatur commodi, immo etiam superflui, tantum illis addebatur debilitatis, immo miseriæ, non potuit nòn videre & non sentire iustas querimonias subiectorum, & quam necesse erat medelam huic rei adhibere. Erat enim manifestum, necesse esse, aut subditos alienare à supradictis factionibus; quia detracta fuerant tot bona & tot facultates ab integro cumulo; aut illis aurem non præbere, vnde cogerentur oneri succumbere. Alleuare ipsos erat impossibile ob vrgentem necessitatem illarum factionum, sine quibus conseruari nequeunt Respublicæ: querimonias autem illorum non audire, & illos non iuuare honesto aliquo suffragio, id demum erat iniustũ, damnosum, & perniciosissimũ. Quid ergo faciundum erat? Si hæc prouisio necessaria non fuit, quæ vnquam necessaria potuit dici? Licet ne Principi deserere suos subditos? Licet ne illi semetipsum deserere? Licét-ne illi Rempublicam absque ærario videre, dominium absque administratione, arces sine præsidio? nónne debet castra sua munire, fluminibus aggeres obtendere, vias struere? Potést-ne priuari aut omnibus, aut magna parte eorum qui suas factiones militares obeunt, & terra, & mari? nónne debet custodire sua maria, suos por-

tus, sua flumina? Debét-ne in prædam relinquere infidelibus ac piratis nauigationes & commercia pauperum Christianorum, non solummodo suæ ditionis, sed eorum etiam qui parum agnoscunt hoc pium & religiosum officium? Habét-ne in se vel tantillum honestatis, quòd tot populi & tanta hominum multitudo incustodita maneat, & tantis malis exposita, dum pauci fruuntur pleuè & abundanter tot diuitiis, tot commodis, quot hodie nemini non notum est? Lege igitur spectante ad conseruationem totius Reipublicæ dominij, ne in minimam quidem reprehensionem incurrit: Si enim hoc fecerunt quædam parua dominia & municipia, ne intra paucos dies exterminarentur, & incolis omnino priuarentur, vt accidit Loreto, & Terræ del Bosco Alexandrinæ, (patriæ boni Pōtificis, qui hoc eis permisit, & gratum habuit,) quanto magis debet fieri vbi agitur de conseruatione tantæ Reipublicæ, tam religiosæ, de conseruatione tot & tantarū prouinciarum quas possidet, & quas conseruat, & quæ reuera sunt aggeres & propugnacula aduersus infideles? Possident Ecclesiastici in dominio Reipublicæ diuitias immensas: nā ex veris inquisitionibus, quæ ea de re factæ sunt, & ex registris publicis, necnon ex aliis certis instructionibus, immobililia quæ possident excedunt triginta milliones auri, quū ipsorū reditus excedant millionē cū dimidio: & omnes hasce diuitias acceperunt à piis & religiosis laicis, vt possent ali sacerdotes, ædificari & restaurari tēpla, pauperes subleuari, cultus diuinus, & reliqua id genus opera charitatis exerceri. Attamen res est consideratione digna, quòd quāuis in vniuerso Reipub. dominio, non minus propria cura & attētione eorū

qui ad

qui ad ipsius administrationē vocati sunt, quàm cura eorū qui Ecclesiasticorū nomine verè digni sunt, floreat veræ Religionis exercitiū, & cultus diuinus vigeat, cū tanto numero templorū, monasteriorū, & tot aliorū locorū piorū, & cū eo splendore & honore, qui omnibus manifestus est: nō tamen ab iis qui multa possident, sed ab iis qui minus, exequutioni mādantur voluntates testatorum, aut eorū qui tot bona dederūt. Nā si numerentur Ecclesiastici, qui fruūtur maioribus & melioribus reditibus, tā pauci reperientur, vt vix vnus inter centū: quum appareat tantū bonorū cumulū, in paucissimos defluere, qui tenuissimā ipsorū particulā expendunt in ea opera, & in eū finē, cui destinata sunt: (quod tamen à me profertur cū summo dolore, zelo honoris Dei me ad hoc impellente.) Diuites sunt Episcopatus, diuites Abbatiæ, ditissima nonnulla Monasteria, quorū quædā habent in reditibus plusquam quinquaginta millia numorū aureorū. Et sub istis paucissimæ animæ sustentantur & nutriuntur, respectu tantarū facultatum cultui diuino destinatarū, vix relicto pauperibus, (qui seruiunt altari, tēplis, administrationi Sacramentorū, & concionibus) victu & vestitu: immò ipse victus & vestitus vt plurimū ipsis erogatur ab ordinariis laicorū eleemosynis. Attamē Princeps hunc abusum patienter tulit & fert adhuc, (licet cū magna offensione, à sola diuina prouidentia remediū huic malo expectans, quæ in tēpore & loco optimè poterit huic rei mederi. Sed & hoc tacendum non est, non minorē esse ipsius Principis & Reipub. patientiā, dū coguntur permittere easdem diuitias, quæ expendi deberent in restauratione & conseruatione religionis Christianæ, in iis ciuitatibus, & in-

ter eos, quorũ maiores illas contulerũt & donarũt, nihilominus variis artibus transferantur & ad alios populos, & ad alias ciuitates, & maiori ex parte impendantur, non ad religionis vsum, sed ad purum & merũ cõmodum tẽporale, & ad splendorẽ mundanũ fulciendũ, maximo fideliũ scandalo, & omnium Christianorũ, quorũ quamplurimi, licèt immeritò, hinc occasionẽ ceperunt abalienandi se à nobis, & separandi. Nec vllo pacto dubitari debet an vera sit ista supradictarũ diuitiarũ translatio. Nam Abbatias ab extraneis possesse, pẽsiones ipsis Abbatiis impositæ, & Episcopatibus, & tot aliis beneficiis in extraneorũ gratiã, solutio annatarũ omniũ beneficiorũ, tã maiorũ quàm minorũ, pro collationibus, & missione in possessionẽ grauamina duplicata, quæ taglioner vocantur, Monachorũ congregationibus impositæ, quartariæ, quindeniæ, & alia similia, hoc omnibus notũ & manifestum reddunt: præter id quod quidã, modis forsan non decentibus, ambitione aut alia passione impulsi, occultè mittũt ea quæ ab aliis mala conscientia, vt credibile est, recipiuntur. Quã igitur honestatẽ prætendere potest sua Sãctitas, dũ vult vt qui tanta habet, tanta possidet, & forsan iis abutitur, aduersus omnẽ normã pietatis, iustitiæ & cõsuetudinis, & aduersus omnẽ veræ virtutis doctrinã, maiora adhuc possideat, & iis fruatur, in perniciẽ alterius, qui indebitè suo spoliatur, & ad paupertatẽ redigitur, ne dicã ad miseriã & infelicitatẽ? Esset-ne honestũ videre intra breue tẽpus paucissimos prædiuites, opulentos, dominos omniũ rerum, immunes & liberos ab omni onere: & ex alia parte omnes reliquos, exspoliatos, nudos, versari sẽper incontinuis laboribus, in factionib⁹ publicis, & domesticis?

Æquum

Æquum igitur est, vt quum Ecclesiastici possideant in dominio Reipublicæ tantum quantum ipsis satis est, & multo plura: quod quidem superfluum, si bene & ex proportione distribueretur, affatim sufficeret, non solùm iis qui hodie satis sunt ad inseruiendum cultui nostræ veræ religionis, sed etiam multo pluribus: posthac malis artibus maius augmentum bonorum temporalium illis non procuretur. Quæ quidem bona temporalia tandem, iuxta Sanctorum patrum sententiam, plus nocent ministerio, quàm illud iuuent. Nec ius naturæ, nec ius gentium permittunt, id, quo quisque esset ad propriam vitam sustentandam, sit ipsi aut vi, aut fraude ablatum. Hoc non conuenit cum puro instinctu naturali à Deo omnibus viuentibus dato: quorum vnicuique videtur ipsamet natura inseuisse rationem ac modum sui defendendi: ratio humana, siue innitatur ratiocinationi intellectus, siue cõsuetudine, aut lege scripta sanciatur, hoc nunquã permisit in vlla congregatione ciuili, aut administratione, nec hoc seculo, nec antiquis temporibus vera Religio Christiana non id concedit, immò contrarium iubet: Ast è contra volet Pontifex, volent Ecclesiastici, vt populis & Principibus ista vis inferatur, vt per vim Principes impediantur ne laicis sua bona possint conseruare, & sub prætextu conseruandi suam latam licentiam, sub nomine libertatis Ecclesiasticæ, spoliabunt & populos suis facultatibus & fortunis, & Principem suis viribus, suo dominio, sua auctoritate, qua, per omnia iura, potest talem spoliationem impedire, & remedium afferre tantis confusionibus, cum iis legibus, & constitutionibus, quę in omnibus seculis, imperiis, regnis, prouinciis,

ſemper bonę & iuſtæ exiſtimatæ ſunt, neq; vllo modo repugnantes Religioni Chriſtianæ, quã nos docuit ipſius verũ caput, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, docuerunt ipſius Chriſti veri Apoſtoli & diſcipuli, tot ſancti & probati Doctores ipſius Eccleſiæ? Et quid aliud eſſet, huic tali prætenſioni adſtipulari, niſi Principem eo ſpoliare, quod verè ſibi proprium & eſſentiale eſt, quod ipſum facit Principem, dare ſcilicet legem & normam perſonis & facultatibus ſubiectorum, & ſubiectos priuare regula & norma boni regiminis & bonę adminiſtrationis, tum in ſuis perſonis, tum in ſuis facultatibus. Si Princeps hac auctoritate priuetur, nihil illi reliquum erit quàm purum nomen: Et ſi ſubiecti hac diſciplina & inſtitutione priuarentur, relinquerentur in confuſione, expoſiti cuilibet iniuriæ, cuilibet ruinæ. Eſtque hæc violentia contra ambos, Principem ſcilicet & ſubiectos, ita vnita & coniuncta, vt cenſeri non debeat facta aduerſus duos, ſed aduerſus vnum tantùm: præcipuè quum imperium non eſt violentum & tyrannicum, ſed legitimum & moderatum, qualis, Dei gratia, agnoſcitur eſſe adminiſtratio Reipub. Venetæ. Manifeſtum enim eſt, poteſtatem & iuriſdictionem legitimi Principis aliã non eſſe à iuriſdictione populorum qui vniti & concordes conſentiunt & ſe ſubmittunt imperio & adminiſtrationi Magiſtratuũ: & tanti ponderis ſunt leges & cõſtitutiones Principum, quales eſſent, ſi ſubiectis ſimul congregatis, vnuſquiſque eas conſtituiſſet & decreuiſſet, ſinguli ſuo peculiari ſuffragio. Quomodo igitur quiſpiam, qui ſana mente ſit, nequiret concludere, multitudinem liberã, neminique ſubiectã, non poſſe de ſe ſtatuere, & de ſuis facultatibus, ad

libitum

libitum suum, nisi ab alio reprehendatur, & vi adigatur ad mutandum consilium suum: ita nec Pontifex, nec quiuis alius, qualis qualis sit, iustè possunt conqueri, immò nec sese immiscere in eas leges & constitutiones rerum laicarum & temporaliũ, quas sancit Resp. Veneta, in qua residet eadẽ potestas & auctoritas, quę residet in pectore & volũtate omniũ populorũ & subiectorũ, qui parent suo iusto & moderatissimo imperio. Quilibet priuatus disponet de suis facultatibus & fortunis, prout ipsi commodius videbitur, constituet perpetuam successionem in sua bona in gratiã vnius hominũ generis: alios excludet, siue sint Ecclesiastici, siue laici, & vsus, consuetudo, & omnis lex id permittet: & Princeps, qui magis patronus est & vitæ & facultatum suorum subiectorum, quàm ipsimet priuati, impedietur ne hoc agat? Certissimum est leges humanas & ciuiles, tum hac ratione, tum aliis, quæ citantur à legum Professoribus, vt Respublica, & alij Principes possint condere tales cõstitutiones, prohibere scilicet suis subiectis alienationem suorum bonorum in certas & determinatas personas: & addunt neminem posse meritò de hoc cõqueri, quia tale decretum legẽ non præscribit nisi personis & rebus indubitatè subiectis iurisdictioni suæ & moderatissimo imperio. Nã leges super hoc argumẽto sancitæ, nõ imperãt nisi laicis, & circa bona à laicis possessa. Ea licet Principes possint tales cõclusiones sumere etiã in bona ab Ecclesiasticis possessa, idque in certis casibus, quando scilicet apparet necessarium esse pro bono publico, tales, inquam, conclusiones, quæ non repugnant, immò conformes sunt veræ doctrinæ Catholicæ & Ecclesiæ, nihilominus, quum nunc de hoc non agatur

tur, manifestúmque sit, & euidentissimum, in iis legibus, quæ hodie à Papa in dubium vocantur, nullã mentionem fieri nisi bonorum purè & merè laicorum, certò cõstituendũ est, Rempublicam habuisse, & semper habituram auctoritatem tales leges condendi: alioquin priuaretur & spoliaretur ea potestate, quæ præcipuè eã constituit Principẽ, eíque Principis formam dat, hoc est veri legislatoris & moderatoris suorum subiectorũ. Adde etiã, quòd quũ in multis Italiæ ciuitatibus talia peculiaria statuta reperiãtur, quæ continẽt similes, aut parũ differẽtes prouisiones, & super eadẽ materia bonorum laicorum, ne scilicet, hoc modo vel alio transferantur in clericos: quod & Genuæ fit, & Sienæ, vnde originẽ trahit hic Põtifex, & in aliis etiam ciuitatibus, quæ bona & antiqua administratione vtuntur, absurdum esset, Rempublicam Venetam, (Principem & patronã multarum ciuitatum, in quarũ statutis peculiariter habentur similes prouisiones, in variis temporibus à bonis suis ciuibus sancitæ,) non posse eadem & similia decreta condere: hoc enim pacto reduceretur ad minorem & inferiorem potestatẽ & iurisdictionem, quàm ipsæ illæ peculiares ciuitates suo dominio subiectæ. Verùm, quid opus est afferre exempla ciuitatum Italiæ, quum Prouinciæ integræ, & Regna omnia Christiani orbis, idem obseruent & faciant? Quod quidem si in dubium vocetur, possent produci, immò producerẽtur excerpta legum Germaniæ, per tot sæcula ab Imperatoribus administratæ, qui in rebus tẽporalibus per longissimam seriẽ potuerunt conscribere leges maiori parti orbis, immò ipsi Romæ, etiã post aduentum Christi, per immensũ illud spatiũ, quod optimè no-

tum

tũ est iis qui præteritarũ rerũ notitiam habent: Leges nobilissimi & Christianissimi Regni Galliæ, adeo benemeriti de toto Christiano orbe, & de sancta Ecclesia: Leges Regni Hispaniæ, cuius Reges ita verã Religionẽ coluerũt, vt inde Catholicorũ cognomẽ retulerint. Regnũ Portugalliæ, Regnũ Britãniæ (tẽpore quo Reges ipsius erãt obsequẽtissimi sedi Apostolicę, sanxerũt & obseruarũt easdẽ leges, quæ quotidię citantur à probatissimis auctoribus. Sicilia, Burgundia, Belgium & aliæ Prouinciæ habent & obseruant easdẽ constitutiones, quas qui euertere vellet, vellet etiam necessariò (euertere sapientiã & æquitatẽ tot legislatorum, tot & tam magnorum regnorum, euertere ipsorum potestatẽ, & vsum tot populorũ sibi subiectorum, ac sursum deorsum interuertere hanc orbis partẽ, (veræ religionis Christianæ residuum,) cui non conueniunt tales motus & reuolutiones. Potest etiã argumentũ sumi ęquitatis & validitatis legũ, ab exemplo maiorũ, qui quũ sanctè Rempu. moderati sint, & semper manifestissima pietatis insignia ediderint in omnibus suis actionibus, nihilominus tales leges sanxerũt iã à multis seculis, notantes in publicis annalibus & archiuis, immò & in publicis Reipublicæ statutis in lucẽ emissis, quòd in omnibus præcedẽtibus sæculis à trecentis vel quadringẽtis annis & anterioribus, si necesse esset eas perquirere, in his & similibus casibus, similes etiã leges sanxerũt & cõdiderũt, & prouisiones fecerunt omnino similes & easdẽ, ad indẽnitatẽ suorũ subditorũ, & ad securitatẽ communẽ. Nihilo minus tamen Romani Pontifices, qui tũc temporis sedebant (in quibus non potest censeri fuisse tantam negligentiam & tam exiguum Religionis ze-

lum,vt illis omnino detrahamus & piam curam pa storalē,& boni publici zelū) nūquā de illis legibus conquesti sunt,nec vnquam talia tentauerūt: quam ipsorum modestam possumus dicere,(prçter rationes suprà in medium allatas)à stimulo propriæ conscientiæ manasse, quia nequibant eam legem reprehendere, cuius ipsimet aliis exemplum præbuerunt. Et quis ignorat prohibitionem per ipsorum constitutiones factam Ecclesiasticis, ne vllo pacto sua bona in laicos alienent?immò cui manifestū nō est ac euidens,quòd si aliquādo hoc concessū fuit à Pōtificibus,nō fuit concessū, nisi inde prodiret(vt ipsi loquuntur)euidens vtilitas ipsorum Ecclesiasticorum,hoc est,certissimum incommodum & damnum laicorum. Quòd si alij Pontifices ius & æquitatem supradictarum legum approbarunt , iisque acquieuerunt,multo magis debebat acquiescere hodiernus Pontifex hisce vltimis , quum eas videat talibus conditionibus munitas,quæ indicium manifestissimum dent, & maioris pietatis, & maioris respectus erga Ecclesiasticos:non enim excluduntur à beneficio bonorū mobilium,& retractus immobilium iis conceditur,& pretium ipsorum cum ipso reditu ; vnde & alibi, & in dominio Reipublicæ, cum Principis venia, potest illud pretium in aliis bonis impendi: in quo quilibet omnem agnoscet facilitatem,qui viderit(post illas leges latas)quoties venia data est iis qui eam petierunt. Reuocabitur ergo in dubium Reipublicæ lex tot rationibus æquitatis,iustitiæ,necessitatis innixa? exemplo totius orbis corroborata? Redigetur igitur sapientia, iustitia,pietas,religio omnium populorum,omnium Principum,omnium,prouinciarum,omniū regnorum,

rum,

rum, omnium ætatum, omnium sæculorũ, intra paũ corũ pectus, qui pessima consilia suæ Sanctitati dã-tes, sæpissimè manifestant se malè publico bono cõsulere? Hîc liceret exspatiari ratiocinãdo, quomodo, quando, & in quibus suprema Dei prouidentia tales virtutes infuderit; vnde colligere possimus an tales actiones, quæ tendunt ad turbas & ad discordiam, ad subuersionem pacis & quietis tot populorum, possent ab ipsis manare: Hîc etiam ratiocinari possemus, an tales actiones conformes sint humilitati, patientiæ, contemptui rerum mundanarum, & tot aliis virtutibus diuinis & humanis quas Christus reliquit pro vero typo & exemplari suorum successorum in sanctæ Ecclesiæ administratione.

Sed quia argumentum, de quo agitur, aliò me ducit, transeundum mihi est ad eam legem examinandam, quæ à Republica lata est, ne absque ipsius venia & consensu liceret exstruere & fabricare Monasteria, Templa, & id genus alia loca. In quo, vti spero, non minus apparebunt iustæ causæ & rationes Reipub. quàm in cap. præcedenti, vbi actum est de bonorum laicorum alienatione. Et primò, non infirmum est, immò firmissimum, argumẽtum quod ducitur ab auctoritate & scientia Professorum iuris, qui valde perspicuè, cum citationibus, tum antiquarum legum, tum earum decisionum, quas Responsa Prudentum vocãt, (quæ semper in eodem pretio ac vigore fuere cum ipsis legibus,) Principem patronum esse totius spatij, &, vt ipsi loquuntur, totius areæ quæ in suo dominio continetur affirmant. vnde apparet nemini licere in eam aream ingredi, absque ipsius Principis consensu, ac multo minus

ipsius arcæ dominum se reddere, ni Princeps id cōcedat & permittat. Addunt prætereà, quòd si non licet vim afferre alicui personæ priuatæ, vt illo inuito in suas ædes ingrediamur, aut in suum agrum, quo illic fabricemus aut Templa, aut Monasteria, aut id genus alia loca cultui diuino dicata; in quo consentit omnis doctrina, consentiunt omnes leges: multo minus hæc vis potest inferri Principi, qui amplius dominiū habet in terras, quas possidet, quàm non habet vllus priuatus aut particularis. Accidit ne vnquam, in fundum aut ædes alicuius ingressum esse aliquem, qui, sub prætextu libertatis Ecclesiasticæ, aut operum charitatis & religionis, voluerit aut cōsecrare, aut administrare sacramenta, aut mortuos terræ condere, (licet hæc omnia sint bona opera,) domino inuito, & sine ipsius consensu? nónne vi repelleretur, quicumque talia auderet? Quid dicerent particulares & priuatæ personæ, si in suis propriis domibus quispiam vellet tale dominium vsurpare? Certum est, vbi talem audaciam admirati essent, si non satis essent huic audaciæ repellendæ, (vt proculdubio repellerent, si possent) Principem adirent, quo possent, ipsius ope, illæsi & immunes à tali iniuria & offensa manere; & certissimum est iustum Principem nunquam denegaturum suas vires & suam auctoritatem iustissimis ipsorum querelis. Hoc autem, quod Princeps potest facere, vt iustè protegat ac defendat facultates sibi subiectorum, non poterit idem vt bonum decernere, siue in beneficium publicum, siue in priuatorum? Et in quo alio consistit lex, qua venia datur ædificandi, nisi vt videatur an fabrica illa fiat debito modo, & domino fundi consentiente? Qui consensus quum sit du-

plex,

plex, cum publica scilicet, aut cum priuata auctoritate, diligenter examinandum est, an vtraque concurrat in alienationem locorum illorum, quibus superstruuntur nouæ illæ fabricæ, & si neutra ipsarũ damnum vllum inde patiatur. At silentio prætereuntes, quo pacto priuatus possessor, aut ipsius vicinus, damnum ex eo patiantur, aut fraude, aut vi, aut aliis technis & insidiis, quibus hodie sub variis prętextibus plerique in mundo vtuntur, quo se dominos faciant alienarum facultatum; vnde familiæ integræ, & personæ sibi coniunctæ, passæ sunt, & patiuntur adhuc magna incommoda & damna; quod satis erit indicasse, nec in hoc argumento vlterius progrediemur. Iam absonum non erit, vt aliquid dicamus de publico incommodo, ad quod maturo consilio Respublica respexit. In ciuitate Veneta reperiuntur circiter centum quinquaginta fabricæ Templorum, Monasteriorum, & aliorum locorum piorum; & inter ea multa, præcipuè Monasteriorum, quæ tantum terræ occupant, siue vt commodiores sint habitationes ipsorum, siue propter annexa viridaria, claustra, hortos, vt fatendum sit ea loca medium totius ciuitatis occupare; ita vt omnes ciues, quantumuis nobiles, & magni nominis, cogantur præ illis, & præ incolis aliarum ciuitatum, multo striĉtiùs habitare. Nunquam tamen visi sunt conqueri de hac Ecclesiasticorum commoditate, immo id ipsum procurarunt & gratum habuerunt, quum in omnibus sæculis constructæ sint tales fabricæ impensis ipsorum, maximo gaudio & consolatione suarum animarum: quorum fidelissima documenta apparẽt & in Chronicis, & in Annalibus, tam publicis, quàm priuatis: neque hanc ob rem,

neque in hunc finem sancita est hæc prouisio; est enim pietati conformis, & magnæ Religioni suorũ maiorum: immò nec hodie cessatur à fabrica nouorum Templorum & nouorum Monasteriorũ cum publica licentia, illis, post hanc legem latam, satis sæpe concessa. Quæ quidem licentia si satis liberè concessa fuit, habita inquisitione loci, personarum, & aliarum circunstantiarum, (quas, vt exigit bona administratio, necessarium est inquirere) nemo dubitare potest, quin idem etiam posthac obseruetur, non solùm Venetiis, sed etiam in omni dominio ipsius Reipublicæ: quamuis in nullo loco deficiant talia ædificia: sunt enim omnia referta nobilissimis fabricis, amplissimis Monasteriis & aliis locis operibus piis dicatis; cum ea constructionis magnificentia, & cum eo splendore & apparatu ad cultum diuinum spectante, vt inde perspicuè appareat vera Religio, quæ in pectoribus omnium incolarum residet. Sed Respublica pro scopo tantùm habuit publicam securitatem & quietem, quæ facilè turbari possent, si occasione capta à nouis Templis & nouis Monasteriis, (quæ sæpe aditum dant nouis & ignotis hominum turmis & congregationibus) libera potestas daretur introducendi nouos mores & nouas cogitationes, vnde simpliciores, tam nobiles, quàm ignobiles, non ita muniti aduersus fraudes & deceptiones, sub variis Religionis prætextibus persuaderentur vt huic vel illi sodalitati adhærerent & inclinarent, cum non spernendo publicæ libertatis damno, & cum periculo perniciosissimorum seminum diuisionum, quæ alibi talibus artibus sunt introductæ: à quibus longè abfuit sinceritas subiectorum huiusce dominij, & vniformitas; seu

potius

potius vnio huiusce administrationis, nobis adstipulante gratia Dei, & vigilantia continua publicorum & sapientum consiliorum. Et forsan hisce nostris temporibus non manifestissimè apparuerunt similes effectus? quum optimè notum sit vnicuique, quam auctoritatem sibi quæsierint, & quibus negotiis sese immiscuerint tales quædam sodalitates. Quòd si modestia non remoraretur eum qui hæc scribit, ne vlterius progrediatur, possent palam fieri multa, quæ nauseam parerent auditoribus, tanta fuit absurditas, indecentia, & forsan etiam malitia. Sed, quæso, quis Princeps ferret, vt in suo dominio, temporibus tam zelotypis, machinationibus & insidiis refertis, se sisterent, & sedes figerent, eo situ, eo loco, & iuxta quos liberet, numerus quispiam vel multitudo hominum, quos nunquam antea vidisset, immò qui ab exteris nationibus prodirent? Nónne æquum esset, vt, antequam admitterentur, notam facerent suam qualitatem, quis esset ipsorum scopus, quæ obiecta, à quo penderent, & omne id examinare, quod ad commodum & incõmodum, tum Principis, tum subiectorum, posset ab ipsis sodalitatibus deriuare? Certè non esset res sapiente Principe digna paruifacere similes considerationes & consilia, quum, sub Religionis prætextu (quæ sæpe est pro pallio aliorum finium & obiectorum) eousque processerunt quorundam opera, vt manifestè apparuerit, scopum ipsorum esse sibi obligare, & captiuas reddere animas eorũ, qui suis artibus irretiti sunt, ita vt nec auctoritas, nec potestas Principis, nec naturæ vinculum, nec vllus alius iustus respectus, eos impedire possit, quin se præcipites dent arbitrio & voluntati ipsorum lubentię in

omnibus rebus & temporalibus, & mundanis. Et ipſemet vidi in quibuſdam locis huic Reipublicæ ſubiectis tentatum fuiſſe à nonnullis ſodalitatibus quaſdam ſcholas & congregationes introducere, in quibus obligabantur omnes ij qui in iis accenſebãtur, ſæpe ſimul conuenire, iurare, & vota concipere, ſe caput ſuum ſequuturos in omni caſu, in omnem euentum, quo poſſit defendi ſodalitas illa, & conſtitutiones ipſius, publica auctoritate non exſpectata nec adhibita. Quod quidem manifeſtè appa ret nihil aliud eſſe, quàm initium diuiſionis & ſeditionis occultæ, ex quibus tandem flammæ & incendia naſcantur, quæ facilè extingui nequeant. Nec longè ante noſtram ætatem fuere exceſſus enormes vnius talis Religioſorum congregationis, quam coacta fuit Reſpublica è ciuitate exterminare, vnde laudem meruit & accepit ab vniuerſo orbe. Prætereo narrare quales doctrinas cum iis artibus tentent ſpargere & ſeminare in damnum & diminutionem auctoritatis Principum, dum inſtillant eas in teneras mentes eorum, qui tandem miniſtri fiunt ſuarum cogitationum. Prætereo, inquam, illa, quia quum ſunt magni momenti & ponderis, aliam ratiocinãdi commoditatem deſiderant. Verùm, redeundo ad id de quo agitur, impoſſibile eſt vllum virum ſenſatum eſſe, qui maxima admiratione non commoueatur, quod Pontifex velit, velint Eccleſiaſtici, Rẽpublicam non inquirere nec videre ea, qua pertinent ad ſecuritatem tot ſuarum ciuitatum, tot ſuorum propugnaculorum, quæ etiamſi præſidiis muniantur, ſi cum omni vigilantia cuſtodiantur, ſi in ea expendantur immenſæ pecuniæ vt inexpugnabilia euadant, aut ſaltem quantum fieri poteſt minus expu-

expugnabilia, si exstruantur muri, aggeres, fossæ, explanationes, & alia id genus magna opera & dispēdiosa, conuenit præterea, & necessarium est, ne ab vlla fabricarum eminentia superentur, quæ possit propugnationem ipsorum impedire, aut commoditatem afferre hostibus oppugnantibus. Si igitur voluerit quispiam Templa vel Monasteria ædificare, quæ aliquando in machinas grandes euadunt, & immensæ molis, siue sint in explanationibus, aut juxta mœnia, intra aut extra ciuitatem, Princeps, seu Respub. id nō poterit impedire & prohibere? Certè hoc ferendū non est. Quòd si dicāt ipsis nō esse eam mentem, immò volunt ædificare in loco vnde periculum non sit talem confusionem orituram, respōdeo, necessarium esse, eam distinctionem loci, temporis, & similium circunstantiarum, ab aliquo debere circumspici & considerari, nec ad alium posse pertinere cognitionem illam, quàm ad loci patronum, quum de suo periculo agatur, & de sua securitate, quæ pendere non debet ab alterius iudicio: vnde sequitur quòd possit permittere id genus fabricas, vel non; dare veniam illas extruendi, vel non: quod expressim est ipsum argumentum, & ipsa substantia legis. Nec dubitandum est, quin Respublica id facilè concedat, saluo suo interesse: nam per tot sæcula id concessit, quamuis hisce temporibus vigerent etiam similes leges hodie in vna forma, cras in altera ab ipsa Republica promulgatæ: cuius rei manifestissimā & amplissimā fidem faciunt tot Templa, tot Sacella, tot Monasteria, & tot alia religiosa loca, quibus referta est ipsa Venetiarū ciuitas, & omnes aliæ sui dominij ciuitates: quæ quidem omnia non solùm fabricata sunt publico assensu, sed & ab ipso publico, & vniuersim, & particulatim maiori

ex parte adiuta fuere,& dotata diuitiis illis & reditibus,quorum ſupra mentio facta eſt. Quæ quidem diuitiæ, ſi tot ſint,ac tantæ,vt commodè & affatim poſſint ſatis eſſe ad alendum ſacerdotum & Religioſorum numerum, duplo aut triplo maiorem eo qui hodie verè inſeruit cultui diuino, forſan æquū eſſet vt magni Principes, Reges,& Imperatores, animaduerterent, potius (vt & olim animaduerſum eſt,) vt æquior aliqua diſtributio eorum redituum fieret, & melior aliquis modus inſtitueretur ad alimentum eorum qui Templis inſeruiunt, quàm ad tantam facilitatem noua conſtruendi. Præterea, quum multi Religioſi, & multi Monachi veterum inſtitutionum, viri boni, careant hodie reditibus Eccleſiaſticis, & neceſſe ſit ipſos nutriri & ſuſtentari ab eleemoſinis, quæ quotidie ipſis erogantur à pietate & religione laicorum, vt & ab ipſiſmet ſæpiſſimè reparantur & adornantur Templa: ac inde timendum ſit,quum vires ipſorum laicorū non ſint infinitæ,ſed terminatæ,& limitatę intra certos cancellos, aduertendum eſt, quòd ſi laici ſatis non ſint ad ſuſtentandos eos qui iamdudum erecti ſunt, & eos qui de nouo introduci poſſunt, & hi & illi abſque alimento remanerent, id quod potiùs ſcandalum, quàm ædificationem afferret: acciderétque vt qui nuper admiſſi & introducti ſunt, veteres ad paupertatem redigerent; veteres, inquam, qui per longam annorum periodum pietatis ſuæ manifeſta indicia dedere. Quod quidem, quum ne tantillum quidem iuſtitiæ in ſe haberet, ita maximum populis faſtidium gigneret, qui ſe viderent expoliatos iis religionibus, & iis perſonis, quæ per multas ætates præteritas, & per multa ſæcula, tantum laborauerunt

runt

runt in beneficium religionis, cum tot bonis operibus ad cultum Dei ſpectantibus, quæ manifeſtum eſt ab iis prodiiſſe. Et quis neſcit, quis ignorat qualem fructum, quantum beneficium Mundo attulerint religiones notę & probatæ? Quòd ſi de quibuſdam fundatoribus ipſarum veterum religionum ſcriptum eſt, quòd, per viſiones Romanis Pontificibus manifeſtatas, deberent Eccleſiam cadentem fulcire, æquúmne videtur, quum & per ipſos ſanctificatos, & per ipſorum diſcipulos, qui præceptorum veſtigiis inſtiterunt, id forſan, quod per illas viſiones prædicebatur, impletum fuit per ipſorum doctrinam, pietatem, humilitatem, vitæ ſanctitatē, & id genus alias virtutes, quibus Deus illos ornauerat, æquúmne eſt, inquam, illos in tantum contemptum veniſſe vt dum parum curamus ipſorum conſeruationem, ab vna parte nobis grauem ingratitudinis notam inuramus; ab alia parum prudentes ſimus, ne dicam leues & inconſtantes, dum relicto bono certo & ſecuro, incertum, & forſan periculoſum ſequimur. Nec prætereundum eſt, quòd quum Venetiis ſit, & in vniuerſo Reipublicæ dominio, maximus numerus Monaſteriorum, in quibus Moniales Deo dicatæ cum perpetuo virginitatis voto, continuas preces fundunt ad impetrādam diuinam clementiam & miſericordiam, impium & inhumanum eſſet illas priuare aſſiduis illis erogationibus quas habent à ſola laicorum charitate: quod proculdubio fieret, ſi adiectione aliorum Monaſteriorum perſonis nouis dicatorum, eleemoſinæ, & aliæ ſubuentiones, quibus ſuſtentantur, aliò impenderētur. Quòd ſi Pontifex voti ſui compos fieret, videor perſpicere tot Virgines, tot Religioſos, de hac ciui-

tate & de tot aliis benemeritos, ob suas continuas orationes, & ob sua ieiunia toties repetita, se cum lacrimis sistere coram ipsa Republica, & coram populis sibi à Deo cōmissis, dicentes, se iuxta obligationem suæ natiuitatis, iuxta votum ab ipsis conceptum, in se semper habuisse manifesta amoris & affectus signa erga patriam, & quantum fieri potuit, & quantum tulit ipsorum infirmitas, Deum reueritos esse, fidem seruasse, cursum suum absoluisse. Iam verò se videntes derelictos esse, & charitate ipsiusmet patriæ priuatos, in manus Dei reponunt iustitiam suæ causæ. Et quid aliud è cælo nobis expectandum est, nisi iustam tantæ impietatis vindictam? Verùm hoc certè non ita succedet. Nam Respublica, & ij qui eam moderantur, nunquam tot insignes abusus tolerabunt, tot horrendas confusiones: immò spero ipsummet Pontificem, necnon & Ecclesiasticos, (postquam perspecta habuerint tot iura, rationes tanti ponderis, ac tanti momenti,) sententiam mutaturos: Non dedecet enim vel sapientissimos sententiam mutare, quando manifestum est, in melius posse mutari. Quod ad hoc caput attinet, addam adhuc quàm breuiter fieri poterit, duas rationes, quæ mihi satis prægnantes videntur. Prima est, quòd ex introductione nouorum Templorum, nouarum Religionum, nouorū Monasteriorum, non solùm imminuta sunt quamplurima ex veteribus, sed etiam quia in vnius fiduciam reditus ipsorum Templorum & Monasteriorum traditi sunt) maximo totius orbis scandalo derelicta sunt hodie Templa, derelicta Monasteria, cultus diuinus prætermissus: idque quod impendendum erat in ipsorum Templorum ac Monasteriorum conser-

conseruationem, & restaurationem, in educationem sacerdotum ac in pauperum leuamen, sæpissimè impedatur in id quod ex diametro pugnat cum hac intentione: vnde certissimè apparet, quòd ex quo nouæ Religiones & noua Monasteria prodeunt, ex eo sese offert occasio reditus antiquorum in fiduciam tradendi, hoc est, bona, à laicis impertita, in alium prorsus vsum conuertendi, quàm destinata fuerant. Altera ratio est, quòd quum hæ Reip. Venetæ leges, eodem argumento variis temporibus latæ (vt enim vetustiores missas faciam, anno 1337. anno 1459. anno 1515. necnon & anno 1561. similes leges conditæ fuere) nullum detrimentum attulerint nec cultui diuino, nec personis Ecclesiasticis: & quum nullus alius Pontifex de iis conquestus sit: immò si tot sui præsessores illas habuerint pro bonis & iuridicis (quomodo enim illis non notæ fuissent, qui assiduè suos Nuncios Venetiis habuerunt, qui illas audierunt, viderunt, & silentio suo approbarunt? cui bono, obsecro, nonnullis in mentem venit, suæ Sanctitati persuadere, vt tot motus, tot rumores hac de re faceret? ni forsan velint vt ad verbum suum, ad iussum suum cedant & cadant omnes Principatus, omnia Regna, omnes Respublicæ: quæ quidem intentio adeò exorbitans est & extra metas, vt præter quam aduersatur doctrinæ Christi, & omnibus iuribus, pro certo debent statuere rem hanc à nullo vnquam toleratam iri, nec admissam hucusque credo me ea dixisse, quæ possint manifestum ac patens reddere ius Reipub. Venetæ circa hasce leges à se conditas. Veniamus iam ad iudicia, quæ Pontifex existimat non secundùm rationem lata

fuisse: iudicia, inquam, quibus animaduersum est in impios & sceleratos, qui sub veste clericali volebant impium scelus suum nulli pœnæ obnoxium esse. Valde mirum est, Sanctitatem suam ista cogitasse tempore & occasione indecenti, & pro iis, qui (vt ex ipsorum culpa apparet) tantum abest vt protectionem Ecclesiasticam mereantur, vt potiùs in ipsorum delicta seuerissimè inquiri debeat. Vnus ipsorum reus est quòd voluerit contaminare honestatem & pudicitiam honestæ & nobilis fœminæ, sibi conterraneæ & consanguineæ, quæ quidem repulit ipsius libidinem & effrenem appetitum vnicuique notum Vicentiæ non sine scandalo: (nam & in publicis viis & in ipsis Templis nunquam puduit eum manifesta signa edere & suæ audaciæ & suæ impudentiæ.) Tentauit etiam varias alias insidias, quas tamen nequiuit ad optatum finem perducere. Reus est præterea, quòd stomacho & vindicta instigatus, fœdè deturparit ædes illius nobilis, eodem prorsus modo, quo impudentes & infames ex plebe, vilem & abiectum finem sibi statuentes, suas iniurias turpiter & dedecorosè vlciscuntur. Reus agitur etiam, quòd lacerarit mandata & rescripta publica nonnullis locis affixa quibus diui Marci sigillum appositum erat, ídque cum magno contemptu, vt ipsius verba indicabant: crimen scilicet læsæ maiestatis incurrens.

Alter arcessitur criminibus adeò nefandis, vt sine maximo horrore nec audiri, nec scribi, nec cogitari possint. Pudicitiam multarum mulierum violare habetur pro maximo delicto in personis Ecclesiasticis, licet ad Sacerdotij ordines non peruenerint. Sed vbi non satis illis est abuti mulieribus

solutis

solutis, quas vocant: sed in matrimonij contemptum manifesti adulteri fiunt, hæc multo maior culpa est. Vt verò id illis liberum sit, si vita priuent maritos, & ipsorum consanguineos & affines, id nónne est extrema crudelitas? Hasce verò nefandas cogitationes sæpius exequi venenis sibi in hunc finem familiaribus, omnem humanitatis metam excedit. Sed, vt tandem finem faciam, nihili facere coniunctionem arctissimam & religiosissimam, quæ intercedit fratri cum sorore, vt possit diabolicam libidinem suam explere, nónne id crimen est adeò nefandum & abominandum, vt feris potius conueniat, quàm vlli homini, quantumuis vitioso & scelerato, nisi ei, qui, humanitate prorsus deposita, fera totus factus sit? Hodie, in gratiam horum (de quibus licet vltima non sit lata sententia, attamen magnis & manifestis indiciis apparet ipsos supradictorum criminum vltra modum suspectos esse) In horum, inquam, gratiam, venit in mentem Pontifici vt cum Republica Veneta certaret, ad id impulsus, vt creditur zelo iurisdictionis Ecclesiasticę immò (vt verius loquar) suggestionibus & stimulis nonnullorum: qui id tacentes quod notum suæ Sanctitati fieri debebat id effutierunt, quód aut tacẽdum erat, aut aliter interpretandum. Vnde apparet, si vlla pro Pontifice adduci potest excusatio, quod ita temerè se præcipitarit in hasce controuersias, quæ Christianum orbem euertere penitus possunt, hanc solam, nec vllã aliam locum habere, quòd scilicet parũ veris & passionibus refertis delationibus imbutus fuerit, super quibus, vt zelo plenus est, suas ratiocinationes fundauerit. In quo quidem deflenda est misera horum

temporum conditio. Si enim accidisset vt hic bonus suæ Sanctitatis zelus, dilatione aliqua ad diuturnitatem sui Pontificatus conditus fuisset, potuisset, vt est discretus & longanimis, dignoscere meliùs quàm quisquam alius, proprium & decens esse suo magno ministerio, necnon rationibus & negotiis tanti ponderis & tam magni momenti, cognoscere & discernere tempora, locos & personas, aurem præbere sapientibus, fidis, & intelligẽtibus: respuere verò astutos, vafros, parum fidos, & passionibus refertos. Imò sperandum est, Pontificem ipsum, (semet in consilium ascito, iisque de quibus hodie certior factus est, attentẽ perspectis & consideratis) ad se reuersurum, & via priore derelicta ad eam reuersurum ad quam ius & æquum eum vocant, vocat pax & quies non solùm Italię, sed etiam totius Christiani orbis, vocat conseruatio veræ Religionis, quę in hisce motibus magnum periculum incurrit ne aliquo modo labefactetur. Verùm quæso, nónne satius erat eos, qui harum turbarum auctores sint, sincerè exhibere crimina duorum supra nominatorũ prout sese habent, potiùs quàm ipsorum culpam imminuere? Cur, dum ipsorum conditionem exaltant, nullam mentionem faciunt prauæ ipsorum qualitatis, prauæ consuetudinis? Cur etiam non dixerunt, (quamuis non esset necesse) statum ipsorum esse ad instar laicorum, quum præter vestem malè ab ipsis gestam nihil aliud in se haberẽt, quod Ecclesiasticum redoleret, nisi nomẽ? Cur tacuerunt tolerantiam subiectorum Reipub.? præcipuè eorum, quos isti tam miris modis offenderunt? Quare non horum magnam patientiam, & si-

len-

lentium in tantis iniuriis, prædicarunt? Iustè etiam poterant & verè affirmare suæ Sanctitati, ius, vsum & consuetudinē immemorabilem, exigere à Republica, vt similia delicta, etiam in personis Ecclesiasticis, puniat & castiget, quū sciat & agnoscat se suā auctoritatē à Deo solo habere. Debebant etiam addere talem vsum & talem consuetudinem plerisque Pontificibus probatam fuisse, qui eam pro bona & sancta habuerunt, vt apparet ex variis ipsorum Breuibus & Rescriptis. Iustum ad hæc erat, vt postquā ipsis compertum esset de hoc vsu & consuetudine, & de iis quæ in dictis Breuibus habebantur, suæ Sanctitati notum facerent, exercitium huiusce iurisdictionis non solùm Venetiis obseruari, sed etiam in omnibus aliis sui Dominii ciuitatibus. Quòd si plenè hoc compertum ipsis non erat, multo consultiùs & prudentiùs fecissent si exactam hac de re inquisitionem habuissent, nec ita temerè suam Sanctitatem imbuissent falsis & veritati contrariis delationibus. Iam quum id quod fieri debuit factum non est, forsan non intempestiuum erit id hodie manifestum facere in omnem bonū euentum. Et quū suprà satis dictū sit de iis quæ culpam reorū spectāt, non absonum erit hoc argumentum perpendere ita vt decet. Primò videndum est, an licuerit Magistratui nihili facere querimonias sibi subiectorū aut illos ad aliud tribunal reiicere, contra id quod fieri consueuit omnibus sæculis, & in omnibus similibus casibus, Magistratui, inquam, qui Rempub. debet bene administrare, & qui suis subiectis tenetur ius reddere. Et quid aliud fuisset, huic negotio manus non adhibere, dum è longinquis terris remedium

expectatur, quàm suos subditos deserere, eosque ad certam desperationem adigere iniurias sibi illatas nunquam punitas iri? Debebunt ergo Reipub. Venetæ subiecti, iniuriis affecti tam grauibus & tanti momenti, se sistere coram personis & tribunalibus tam longinquis, sibi ignotis, magno suo incommodo, magno dispendio, immò cum integra sua pernicie, vt iudicium accipiant ab extraneo Principe, aut ipsius ministris, quod vel nihilum, vel tantillum possit sua damna sarcire? Et quis ignorat quo tandem vergant sæpe Ecclesiasticorum iudicia post tot & per tot annos exantlatos labores ab iis qui se coram ipsis sistunt? Et quale cõmodum sentiet qui iniuria affectus est vel in vita, vel in honore, vel in facultatibus, si viderit eum à quo offensus, & iniuria affectus est, nullam aliam pœnam subiisse, nisi pœnitentiam quampiam salutarem, aut aliud quid simile, quòd quidem salutem animæ respicit, verùm nec restituit in integrum eum qui læsus est, nec ipsius necessitatibus prouidet? Quòd si inquiant, in certis casibus reum restitui brachio sæculari, ex eo manifestè apparet tales culpas, & tales pœnas & condemnationes ex iure competere iis qui rebus temporalibus & mundanis præsunt, non autem iis qui solam curam spiritualiũ habent in ditionibus aliorũ Principũ. Quòd si denuo dicũt Iudicẽ status aut dominij Ecclesiastici (qui in similibus casibus est merus Iudex tẽporalis) legitimũ & aptũ esse ad delicta enormia castiganda, multo melius id exequetur Princeps, aut ministri ipsius, qui ex naturali sua auctoritate meliùs norunt, & magis sigillatim diiudicãt de omnibus accidẽtibus quæ sunt vel de iure, vel de facto, quæ spectant vsum & consue-
tudi-

tudinẽ loci,& omnes alias confiderationes,quæ concidunt ad bonũ rectũ, & iuftũ iudiciũ ferendum. Debebunt ergo tyrãnicè oppreffi à nõnullis difcolis Ecclefiafticis, fe Romæ fiftere coram miniftris Pontificiis, vt fibi ius reddatur vel fuper nece fuorum confanguineorum vel affinium, fuper vi illata, fuper fpoliatione, tum famæ,tum facultatum? Hoc certè effet perdere omnes fubditos, quum illis non liceret,in vrgentibus fuis neceffitatibus, ad propriũ Principem prouocare, & ab ipfo iuuari & protegi: ac ex hoc accideret, vt amor & timor, qui Principi debentur, in prauum affectum, immò & in odium conuerterentur. Immò certiffimum eft, nifi in hoc cafu admitterentur, & ipfis liceret fuas querimonias exponere, ad eam defperationem redactos iri, vt propriis manibus iniurias fuas vlcifcerentur,& eas pœnas exigerent quas ab extraneo magiftratu confequi nequiuiffent: idque maximo cum fcandalo,& periculofo contemptu,non folùm perfonarum,fed etiam totius ordinis. Túncque nefcio an Princeps deberet, vel forfan poffet,illis fræ-num imponere:Quòd fi id tentaret, mitius erga illos fe gereret ratione habita iuris denegati, vel faltem non redditi. Et quis non videt,in cafibus fuprà narratis, quàm mirè affligerentur & angerentur animi eorum,qui tot ac tantis iniuriis affecti effent, cædibus,veneficiis, & id genus aliis, fi iis via occluderetur Principem fuum adeundi, quo poffent à tam tyrannica oppreffione liberari?Et quis ignorat quamplurimos alios,quum exemplo priorum viderent fe non poffe iuuari, &,protegi ad id adactos iri vt collum iugo fubmitterent,& de fua falute defperantes, vnicum folatium in deflendis fuis miferiis & infortuniis haberent? Quis præterea non vi-

det, ciuitatem Vicentinam (nobilitate refertam, & populo viuacissimo, qui qualibet occasione arma capessit) periculum tumultus & dissensionis facilè incursurã, & pungens hęc controuersia de fama fuisset prætermissa & neglecta? Et quale exemplũ daretur aliis vt obedirent & reuererentur publica mandata & publica scripta, si impuniti manerent ij, qui ea ita turpiter contempserunt & spreti sunt? Quælibet ciuitas facilè perturbatur & ciues ipsius in varias partes eant, si in potestate Principis non est huic malo remedium afferre per iustitiæ ministros. Reperientur ne, qui non solùm contumaces erunt ipsius imperiis, immò ea contemnent, ea calcabunt, quasi vellent ipsius dominationem excutere, & Principi non licebit ipsos castigare, ipsos punire? Quid tandem fiet de imperio & dominatione sua? Regnum duos non capit. Omnes prudentes politici, qui sæculis anteactis vixerunt, nullam aliam doctrinam agnouerunt. Quòd si hoc examinaretur cum vera nostræ Religionis doctrina, cum præceptis & exemplo Christi, suorum discipulorum, omnium sanctorum patrum & Doctorum sanctæ Ecclesiæ, multò faciliùs hæc innotescerent, quoad spectant ad res mundanas & temporales. Verùm non constitui in hasce considerationes ingredi: alius forsan de istis opportunè differet. Satis mihi erit dixisse, Ciuitatem è Ciuibus conflatam esse: Ciues autem sunt ij, qui Ciuitatis beneficio fruuntur, dum inter se pacatè viuunt, dum ab iniuriis extraneorum defenduntur, dum sentiunt facultates & fortunas suas sartas tectas esse: in summa dum fruuntur iis bonis, ea felicitate, ad quam adipiscendam ciuium communiones institutę sunt.

Verùm

Verùm nihil horum assequi possumus absque ope legum municipalium & bonorum statutorum, & absque iurisdictionibus & iudiciis. Hic est ordo naturalis & essentialis, qui in omnibus ciuitatibus obseruari debet. A quo si quisquam immunis fiat in aliquo particulari casu, vel ob proprium meritum, vel ob aliam legitimam considerationem, tenetur agnoscere potestatem, munificentiam & liberalitatem illius qui eam immunitatem illi concedere potuit, assensúmque suum præstare debet. Sed qui tali immunitate caret, & qui in omnibus commoditatibus, quæ hanc ciuilem vitam spectant, frui vult ciuis priuilegio, is naturâ debet se submittere legibus & statutis, quibus præmium probis statuitur, pœna verò & castigatio reprobis. Et ex hoc iure, quod habent imperia, ciuitates, & Principes in suos ciues, (quod quidem ius non imminutum fuit à Christo, sed confirmatum, vtpote qui noluit regna è terris tollere, immò affirmauit se nolle vllo pacto ipsorum participem fieri in eo quod res mundanas & temporales spectat) ex hoc, inquam, iure manifestissimè apparet Rempublicam Venetam, vt Principem liberum, qui à nemine pendet, ex natura sui Principatus, auctoritatem habere in omnes suos subditos indifferenter. Quòd si in quosdam ea vti noluit sua spontanea voluntate, effectis potiùs manifestata, quàm decretis, ex eo non sequitur illam non posse ea vti. Sed si in aliis temporibus credidit ita sibi agendum esse, vt magnum argumentum daret illius respectus, quem in casibus leuibus voluit deferre personis, qui aliam ob causam talem respectum demerebantur. Et licet Imperatores & Reges in suis Regnis & Prouinciis Ecclesiasticos exeme-

runt à sua iurisdictione,non tamen id fuit in omnibus casibus:Sæpe enim vsu venit vt in Ecclesiasticos animaduerterent:negari nequit Rempub. Venetam,(Princeps & ipsa tantæ amplitudinis & dignitatis,& quæ immediatè Reges sequitur) sua iurisdictione vti potuisse,vt reuera vsa est. Et si boni auctores, tum Theologi, tum Iureconsulti affirmant , exemptionem Ecclesiasticorum manasse à concessione & priuilegio Principum , vt ex ipsorum rescriptis apparet , hoc quidem locum habet in propriis ipsorum ditionibus. Verùm in dominio Reipublicæ,quæ semper libera fuit,locum non habet tale Priuilegium,nisi appareat ipsius concessio:quæ quum non appareat,sed tantùm constet de vsu & consuetudine:quare à contrario locum non habebit idem vsus & eadem consuetudo in beneficium ipsius Reipub.quæ ea vsa est , & continuè ipsam exercuit in casibus magni momenti? Iurisdictionem in Ecclesiasticos in multis quidem casibus dereliquit , sed in grauioribus auctoritatem suam sibi conseruauit. Quod manifestè apparebit ex consuetudine à Republica obseruata in sua administratione per tot ac tot sæcula, vt cuiuis notum est. Præterea agnoscit Respublica se dominium suum à solo Deo habere, quod ipsi est ius fundamentale.Hæc consuetudo adeò æqua, quæ vim legis habet , quæ tot iustis & prægnantibus rationibus fulta est, quæ per tot annos,per tot ætates obseruata est,hodie ne in dubiũ vocabitur ? Et quid dici poterit firmum & stabile sub cælo,si hæc consuetudo , corroborata per cursum mille annorum & amplius hodie controuertatur?Vniformis administratio huiusce Reipublicæ

ea est,

ea est,vt præter laudem quæ ipsi,eam ob rem , tribuitur,etiam in admirationem trahat extremas orbis partes:& nihilominus hodie reperiuntur , qui hanc identitatem continuatam audent corrigere & emendare.Omnes Principes , omnes populi illam laudarunt & commendarunt,& in casu, quo de agitur,omnes prædefuncti Pontifices, & quidam inter ipsos præcipuis scripturis & Breuibus: & nihilominus hodiernus Pontifex, parui faciens iudicium vniuersale,& præcipuè suorum præsessorum , illam consuetudinem infringere & vituperare molitur. Iam verò quum de facto & vsu talis iurisdictionis dubitari nequeat,quum constet toties animaduersum esse in capita reorum atrocium & enormium criminum,non solùm Venetiis , sed etiam in aliis sui dominij locis,(res nota cuilibet hominum generi,)non abs re erit indicare,esse in Archiuis Reipublicæ multa Breuia variorum Pontificum , scilicet Sixti quarti,Innocentij octaui,Alexandri sexti,Pauli tertij,& aliorum,in quibus duo sunt manifestissimè expressa:Vnum , Consuetudinem supradictorum iudiciorum censeri laudabilem & bonam , & quæ originem habeat legalem & canonicam.Alterum quòd mandatum sit Patriarchis,& ipsorum vicariis,ne illam consuetudinem interrumpāt, immò potiùs intersint examini reorum, vbi vocati fuerint:cuius commissionis hæc ratio redditur , ipsorum præsentiam necessariam esse , vt rei merè Ecclesiastici possint liberè indicare conscios delictorum,nec tamen ob id incurrant in irregularitatis censuram. Ex quo concludi potest Pontifices illos autoritatem Iudicis laici habuisse pro bona & iusta , tantum abest vt illam voluerint arguere vel

coercere. Affirmant præterea Breuia illa, auctoritatem illam non solùm locum habere Venetiis, sed etiam in vniuerso totius Reipub. dominio, idque ita perspicuè vt nihil supra. Et ex sola lectura ipsorum Breuium quiuis, etiam iudicij mediocris, facilè intelliget, quòd qui ista in dubium vocant, ij nodũ in scirpo quærunt, & scrupulum afferunt vbi & cũ quibus non deberent: Nam satis esset suæ Sanctitati, immò pergratum ipsi deberet esse, ius exerceri, & reos puniri & castigari, vt de medio tolleretur scandalum & opprobrium, quod orbi afferunt tales impij & scelerati: in summa, vt exemplo ipsorum castigationis & pœnæ, inflictæ & adhibitæ in iismet locis vbi delicta adeò enormia cõmissa sunt, absterriti alij abstinerent à similibus culpis, & à vita tam dedecorosa. Quòd ad integritatem ipsius Reipub. in iure dicundo attinet, nemo est qui de ea dubitare possit: Id enim apertè testantur, non solummodo spontanea & voluntaria deditio tot populorum, (qui se ditioni huiusce Reipublicę submiserunt, tum multis aliis de causis, tum præcipuè ob æquitatem ipsius in iure distribuendo:) sed etiam natura, qualitas, & mores Iudicũ: ipsorũ æquitas & moderatio: numerus eorum qui huic muneri destinantur, potestas quæ reis impertitur ex legibus antiquissimis, vt se defendere possint, & pleræque aliæ cõditiones & circumstantiæ, quæ ipsam charam reddunt, non solùm subditis, sed etiam exteris; quum ex remotissimis terris nobilissimæ ciuitates & populi ipsã accesserint, vt ad ipsius normam, vsum & administrationem iuris in suo dominio stabilirent. Hæc omnia possent fulcire æquitatem iurisdictionis Venetæ: sed quia necesse non est in hisce immorari, quæ, vt dictum

vt dictum est, in dubium non cadunt, præcipuè quum satis dixerim hac in parte pro Reipublicæ iure: Iam transeo ad ea quæ prius dixeram, scilicet vt dissoluam paucas illas & debilissimas rationes, quibus innituntur Ecclesiastici dum fulcire volunt sua axiomata: deinde nonnulla etiam de lege ab ipsis dicta, *de bonis emphyteoticis*. Atque ita finem imponam huic Apologiæ. Omnes ipsorum rationes solo hoc & vnico fundamento nituntur, leges scilicet Reipublicæ, & iudicia ab ipsa lata in Clericos, etiam in casibus grauibus & atrocibus, esse aduersus libertatem Ecclesiasticam: cui contraire, à Canonibus prohibetur: parùm piè & religiosè agi cum eis dum à maiori acquisitione bonorum temporalium arcentur: dúmque impediuntur, ne noua templa construant: quæ quidem omnia dicunt probari scriptis professorum iuris. Quod ad hanc libertatem Ecclesiasticam attinet, amplus nobis daretur campus, si de ea vellemus ratiocinari. Nam hucusque non apparet fuisse decisum & determinatum, in quo verè consistat, & variè sunt sententiæ eorum qui de ipsius definitione loquuti sunt: alij enim volunt illam spectare priuilegiorum conseruationem: alii vt ipsis conseruetur id quod iure communi ad ipsos pertinet: alij verò ne quicquam in ipsos liceat, quod eos meticulosiores reddat, laicos verò audaciores. Vera libertas Ecclesiastica sumenda est ab ea quam ipse Christus habere voluit, & ipsius discipuli, & à doctrina Euangelica, & à reliqua Scriptura ab ipso manifestata in suo testamento, & ab Ecclesia in suis sanctissimis, venerandis, & generalibus Conciliis, verè dicta Canonica ab ipso Canonis nomine. Sed quia labor

hic esset longioris temporis, & quia forsan alij licebit huic tam bono operi vacare, mihi satis erit dixisse id quod manifestissimê apparet; Ecclesiasticos scilicet velle aliunde suam libertatem deriuare: vellent enim sibi licere operari & agere liberè, ne dicam licentiosè, omne id quod ipsis placeret & arrideret. Alij è contra credunt, & pro certo habent, illam licentiam ferri non debere, nec tolerari: nullum enim Canonem reperiunt, nec vllam doctrinam Catholicam, quæ illis libertatem impertiat, vllum iniuriandi vel offendendi, delicta patrandi in perniciem Reipub. seu priuatorum. Libertas Ecclesiastica nihil aliud est quàm ipsius Ecclesiæ libertas: & Ecclesiastici, (qui, si veri Ecclesiastici sunt, sunt pars & ministri ipsius Ecclesiæ) nullam aliam libertatem protendere debent, quàm libertatem ipsius Ecclesiæ: libertas autem Ecclesiæ est ea qua debet frui in proprio ministerio, docere scilicet, & operari doctrinam & præcepta Christi, suorum Apostolorum, & sanctæ Ecclesiæ: & qui executionem ipsius ministerij remoratur, is sese opponit libertati Ecclesiasticæ. Iam, quis potest dicere, Rempublicam impedijsse vel minimum opus quod ad talem scopum vergeret? quod tantum abest vt fecerit, quin potiùs contrarium prorsus ab ipsa factum est: quod manifestissimè apparet ex iis quæ suprà amplissimè dicta sunt: nam vel ab ipsa sua origine semper in corde & in operibus Religionem Christianam habuit, & vt longè latéque dilataretur procurauit, eámque protexit ac defendit in longè à se dissitis terris cum maxima sanguinis suorum ciuium effusione, cum maxima thesaurorum suorum

rum

rum profusione: quorum amplissimam fidem faciunt expeditiones in terram sanctam aduersus infideles: in Constantinopolim aduersus inobedientes Ecclesiæ Romanæ defensiones terræ Christianæ aduersus Saracenos iteratæ ac reiteratæ per longissimam annorum seriem: Suppetiæ latæ Romanis Pontificibus aduersus maiores orbis potestates & Principatus: reintegratio Pontificum in suam sedem: & (vt tandem hunc sermonem finiam) tot labores, tot ærumnæ, quas, vt antiquiora tempora missa faciam, à ducentis annis sustinet, existens agger & murus non inutilis aduersus impetum immensarum virium illius, qui absque obstaculo, quod illi Respublica Veneta opposuit, & quotidie opponit, fecisset forsan lachrymabilis progressus aduersus orbem Christianum. Iuuit ergo magnopere libertatem Ecclesiasticam Respublica Veneta, tantum abest vt eam impedierit. Curauit siquidem & voluit vt Religio Christiana dilataretur, conseruaretur & protegeretur: voluit vt quodlibet Ecclesiæ ministerium liberè exerceretur: voluit vt sana doctrina, conciones, Sacramentorum administratio, & omne aliud officium ad fidelium salutem spectans, & ad cultum Diuinum admitteretur non tantum à suis, sed etiam ab exteris: viam dedit ministris illarum sanctarum & vtilium operationum (bonis scilicet Ecclesiasticis) qua commodè possent sustentari: Exstruxit Templa & Monasteria, illa dotauit multis thesauris: non tantùmodo ob amplissimas facultates quas possident, sed quia illa ditauit venerandis tot Sanctorum reliquiis, quas in singularis pietatis signū, è longinquis terris accersiuit, transtulit, & in ipsis

templis locauit. Quomodo ergo potest argui, quòd libertatem Ecclesiasticam impedire voluerit? Vult quidem impedire prauas & sceleratas actiones, quæ tantum abest vt sint Ecclesiasticæ aut spirituales, quin potiùs merè sunt carnales & mundanæ, nihilque habent commune cum Ecclesiastico aut spirituali, immò ex diametro pugnant. Vult habere in suo dominio & ditione tot Templa, tot Monasteria, tot Sacerdotes & Religiosos, qui abundè & largè satis sint ad spiritualiter moderandos suos populos & subditos: vult præterea vt ij magnis diuitiis & magnis commodis polleant: sed vt Templa & Monasteria occupent omne solum, & omnes facultates in ministros ipsorum transeant, vnde è contra spoliati sint subditi Reipub. omnibus suis facultatibus, &, ad paupertatem radacti, nudi super nuda terra iaceant, vnde vires publicæ ad nihildum prorsus reducantur, hoc quidē nec iustū, nec conueniēs censet, nec promittere potest. Quòd si prima fronte appareat Canonem aliquem sentire contra Reip. decretum adeò iustum & æquum facilè huic obiectioni respondetur à Professoribus ipsorum canonum, qui dicunt, in ipsis prohiberi statuta & Decreta Principum, quæ prohibent vniuersum commercium cum Ecclesiasticis, & quæ illis modū viuendi auferunt, nolentes vt laici illis panem vel vinum vendant, grana sua molant, vel tale quid ipsis subministrent, quod vitæ & sustentamento ipsorum vsui sit. Præterea multi censent, tales Canones locū non habere nisi contra ea statuta & leges, quæ generaliter & absolutè, & absque legitima causa prohibēt alienationē bonorū laicorū in Ecclesiasticos. Alij affirmant, statuta Principū ab illis Canonibus infir-

infirmata non esse, nisi quādo apparet aut cōiicitur ipsa lata esse in Ecclesiasticorum odium, aut quòd prima intentio & scopus legislatoris, sit illis damnum aut incommodum afferre. Quæ quidem circumstantiæ sunt prorsus alienæ à legibus Reipub. Venetæ: Leges enim illæ non prohibent absolutè alienationem illam, aut constructionem nouorum Templorum aut Monasteriorum, sed solummodo ne fiant absque Principis licētia. Nec dici potest illas absque iusta causa latas esse, quum ex narratione, quæ de ipsis facta est, appareat non vnam, sed plures, & maximi pōderis causas occasionem deesse cur conderentur. Est præterea apertissima & certissima hæc veritas, in illis legibus nullā mentionē fieri bonorum Ecclesiasticorum, aut cōmoditatum ipsorum, nec colligi potest vllo modo hunc scopum habuisse legislatores: sed tantummodo fit mentio bonorum laicorum, & ad personas laicas dirigūtur, quibus regula & norma proscribitur de suis bonis disponendi potiùs in hunc modum quàm in alium. Quòd si ex commodo laicorum emanaret secundariò, & propter legislatoris mentem, incommodum aliquod Ecclesiasticis, quomodo ex eo culpari potest legislator? Verùm, quæso, ad hæc mihi respondeatur: Si priuata persona, si paterfamiliàs normam velit suæ domui præscribere, suæ mulieri, suis filiis, sanciat, vt ex suis facultatibus tantum impendatur, in fabricas, tantum in victum, tantum in vestimenta, tantum in eleemosinas pauperibus Ecclesiasticis erogandas: & pro incremento aut detrimento facultatum suarum, mutet etiam & variet legem illarum impensarum, poterit aut debebit Ecclesiasticus ille, cui priùs

impertiebantur tantæ eleemosynæ, conqueri & arguere patrem illum familiæ quòd malè agat? Poteritne dicere talem imminutionem aut restrictionem esse contra libertatem Ecclesiasticam? Princeps est paterfamilias, dispensat in tempore & loco facultates suas, facultates subditorum, fabricat Templa, solum concedit in sua ciuitate, in suo dominio, dat possessiones & reditus in magna copia, cum magna pietate & Religione: animaduertit, manus suas satis liberales fuisse: si vlteriùs progrediatur, familiam suam, (populum scilicet suum) grauiter læsam iri. Eadem pietas, eadem religio, & iustitia, illi auctores sunt vt frænum suæ liberalitati imponat. Dicit tamen suis liberis (nam subditi ipsius illi sunt liberorum vice, & illis vt liberis moderatur) ne easdem quas antea impensas faciant, se velle videre & audire suas dispensationes, vetare ne absque ipsius permissione & sententia tale quid fiat; sententia, inquam, quæ ad nihil aliud spectat, quàm ad subditorum commodum: & hoc Princeps facere non poterit? Et dicetur illi, Canonem aliquem id illi prohibere? Canonem, inquam, aut perperam, aut non ex vero sensu interpretatum? Canonem quem nonnulli affirmant obligare non posse eum qui non ipsum accepit? Circa quod argumentum bonum est vt omnes intelligãt, quòd licet Vnus vel plures Canones, ex iis, qui à Pontificibus conditi sunt, inferant aliquid contrarium vbi agitur de exemptione personarũ Ecclesiasticarũ à Principum subselliis, habent etiam ipsi Principes qui sibi faueant, & qui cum ratione scribant pro ipsorum potestate in Ecclesiasticos. Axioma hoc certum & firmum habetur ab iisdem Iuris Professoribus,

bus,quod vbi agitur de rebus temporalibus, debẽt Canones locum habere,si à Principibus pro bonis accepti sunt,& si apud eos in vsu sunt. Accidit etiam vt quædam ex dictis Constitutionibus,in Principum præiudicium conditæ fuerint retractatæ & abolitæ,postquam ipsi Principes de illis conquesti sunt. Verùm res ita se habet,leges Reipub. Venetæ contrarias non esse Canonibus benè intellectis: id quod manifestè apparebit ex diligenti disquisitione quæ super hac materia facta est à Professoribus Iuris Canonici,si necesse fuerit vt ipsorum consilia & citationes in publicum prodeant: quorum quidem consiliorum cardo præcipuus hic est, deberi attendere ad finem præcipuum, & ad præcipuam Legislatoris intentionem, non autem ad id quod secundariò & accessoriè inferri potest præter præcipuum finem & obiectum. Quòd si Respublica Veneta hunc scopum suis legibus statuit,conseruare scilicet vires Principatus sui & subditorum suorum,securitatique & quieti publicæ prouidere, vt verè hunc habuit finem,quod negari nequit, nemo iustè conqueri de ea potest,nec suarum legum correctionem protendere. Addo præterea, leges illas non solùm bonas esse & sanctas propter præcipuum finem,sed etiam propter secundarium, qui inde sequitur, quod quidem maturè examinatum fuit à Republica, vt pote à sapiente & prudente Principe,per tot considerationes, quæ superiùs narratæ sunt. Forsan dicent Ecclesiastici,suas diuitias maiores non futuras, numerum Templorum & Monasteriorum maiorem non futurum, Abbatias, Commendas non plures futuras: Quòd si delicta ipsorum puniantur,libertas agendi quodcumque li-

buerit, illis tolletur. Sed facillimè illis respondetur: primò, quia per Reipub. leges, hoc non absolutè iis prohibetur: immò possunt ac debent sperare ab ipsius pietate amplificationem suorum redituum, cum ea moderatione quæ ipsis conuenit: & licet hoc non sequeretur, non tamen hanc intentionem habuit Respublica, quæ vnicum hunc finem sibi proposuit, conseruare scilicet laicis suas fortunas, & sibi suas vires. Ast quod attinet ad punitionem delictorum, si bene agant, vt illos decet, proculdubio iudicium Reipub. non incurrent: nos enim hanc viam docuit, potestates Principum non timere, is qui à Deo vocatus, missus est ad omnes gentes docendas. Et dum addunt, se damnum ex legibus illis passuros, id nego. Damnum pateretur is, cui auferretur vestis, vinum, numi, aut tale quid ex facultatibus quas possidet, sed si aliquis nollet dare vestem suam, aut aliud ex suis facultatibus, quia iis eget, is cui hæc denegantur, non poterit conqueri sibi damnum aut iniuriam fieri. Pessimi exempli esset, videre Ecclesiasticum ingredi in domum alienam, vt domino facultates auferret, aut ipsum offenderet vel in fortunis, vel in corpore: vnde tamen expelli nollet, quia diceret se incommodum aut damnum ex illa expulsione passurum. Quæ suprà dicta sunt, satis respondent iis qui Rempublicam arguunt parum in se pietatis aut Religionis habere. Hoc tantummodo addam, Rempublicam Venetam natam esse Christianam, & Catholicam, talem sese conseruasse, nec vnquam fidem Catholicam deseruisse, idque per annos mille ducentos continuos, nunquam vlla hæresi contaminatam fuisse: quod facilè affirmari non potest de

plerisque

plerisque prouinciis Christiani orbis. Et quum adeò sedi Romanæ obsequens fuerit, cui bono inuehuntur quidam in eos qui abalienati sunt ab ea? cui bono argumentantur à vera Pontificum successione in ipsa sede, à continuata identitate obsequij & reuerentiæ erga ipsam? Dicerem aliquid de iis scriptoribus, qui opinionem diuersam tenent, & à quibus Ecclesiasticorum causa propugnatur: sed existimans laborem illum mihi non competere, examinandi scilicet ipsorum scripta & opiniones, hoc tantùm dicam, nonnullos ex ipsis, quum non peruenerint ad eum vsque terminum politicum, qui dici potest architectonicus earum legum & iudiciorum de quibus agitur, non posse de his eam perfectam analysin dare quæ deceret, (non quidem ob ipsorum defectum, sed quia ad acquirendam eam cognitionem necessaria est longa & continuata experientia,) nonnullos verò in partes Ecclesiasticorũ facilè trãsiuisse, timore aut spe ductos aut aliis similibus affectibus: necnõ etiã quosdam qui non ad vnguem certiores facti fuerant multarum rerum particularium, quas necessarium erat rescire in materia tam graui, & tanti ponderis. Verùm à calamo eorum, qui sunt eiusdem professionis, valde conuenienter & aptè responsum est Ecclesiasticorum argumentis: ab iis, inquam, qui diu versati in publicis administrationibus, & ab omni passione liberi, secundùm ius diuinum & humanum incedunt: illud desumptum ex sacra Scriptura, qui verus & præcipuus Canon est: hoc verò ex lumine intellectus. Súntque hi non pauci, pluréfque forent, si liceret illis dicere & scribere id quod sentiunt. Quod attinet ad caput de bonis

emphyteoticis, quod habetur in principio & ipsa fronte Edicti vel Monitorij publicè editi aduersus Rempublicam Venetam, postquam aliquid de eo dixero, idque quàm breuiter fieri poterit, nullus erit, qui non valde obstupefiat, quum viderit & audierit modum, quo vsi sunt ij qui hoc negotium tractarunt: Id quod magis ac magis omnes inducet vt credant benignitatem Pontificis fuisse deceptam ac delusam falsis delationibus eorum aut quorum res agebatur, aut qui affectibus non moderatis distrahebantur: quique in causa fuerunt, ne peius dicam, vt citiùs quàm par fuisset, de hoc negotio Pontifex constitueret. Prima causa querimoniæ suæ Sanctitatis in eo Monitorio hæc est, Rempublicam legem condidisse, qua Ecclesiasticos excludit à prælatione & acquisitione bonorum emphyteoticorum, ita vt nec per prælationem, nec per consolidationem directi, nec per lineæ exstinctionem acquirere possint dicta bona: attamen apparet in ea lege, de qua in ipso Breui agitur, nullā prorsus mentionē fieri bonorū emphyteoticorū: quod manifestè arguit nō tantūmodo non consideratā fuisse dictam legem, neque validissimas rationes, quas habuit Respublica, vt illam conderet, sed forsan ne lectam quidem fuisse. Agitur de vna lege, hoc est de magna discussione, & de magna ratiocinatione, publicam administrationē spectante, vt fieri solet in condendis omnibus legibus: agitur etiam de legislatore & auctore ipsius nullo pacto contemnendo, Republica, scilicet, Veneta, Principe sapiente & prudenti, & quæ in omnibus sæculis leges constituit tantæ æquitatis & tantæ iustitiæ, quas desiderarunt omnes exteri, admirati sunt & reueriti tot populi sui boni

subditi:

subditi: & nihilominus prætendunt illam corrigere, abolere, & pro nulla habere, non solùm non habita super ea matura deliberatione quæ decet, sed etiam ea non intellecta, immò nec visa. Si, qui legitimus Iudex ipsius esset, nequiret nec deberet, nisi re valde maturè cogitata & expensa, sese immiscere ad illam corrigendam aut emendandam: quomodo potest humanum ingenium capere, vt qui Iudex nō sit, (quíque nihil aliud potest afferre, nisi quòd prætendat aliquod grauamen) possit ex relatione malè facta, & à vero aliena, de re quæ in facto sita est, sine ea diligenti disquisitione quæ in iis casibus necessaria est, & quantum ordinem spectat, & quantum meritum, non solùm constituere & terminare ex suo iudicio, sed etiam prorumpere ad eos excessus, quos tandem necesse est in conspectu totius orbis improbari, nec bene intelligi. Loquuta est Respublica in supradicta lege de prælatione Ecclesiarum super bonis à laicis possessis; quæ quidem omnia bona possunt esse alterius naturæ quàm emphyteotica: quædam enim ipsorum ab Ecclesiasticis liberè transierunt in laicos, sine vlla obligatione; alia cum certa, determinata & valde exigua pensione vel recognitione, quæ census vocatur: alia sub titulo longissimæ, immò perpetuæ locationis. Hoc genus, quod in maximo numero reperitur & quod magnā summam excedit, maiori ex parte iam per centenos ac centenos annos transiit in laicos, quum illius qualitatis essent, vt nullo pacto colerentur, nullúsque ex iis vel etiam minimus fructus perciperetur, ita vt (vt ita dicam) ab omnibus essent derelicta. Erúntque ea bona, industria laicorum, impensis, sudoribus, ad eum terminum adducta qui hodie

apparet, siue ea defenderint ab inundationibus, & vi fluminum, siue ea aquis purgarint, siue alia industria & labore meliora reddiderint: ita vt ex paludibus facti sint fertiles campi, cum immensis impensis & operibus: & quum ex illis agris deberent fructum percipere proprij sudoris & sanguinis quem impenderunt in eorum culturam, hunc omnino iis priuabuntur? Ius non consentit, honestas non permittit, nulla lex id iubet in tali bonorum natura & qualitate: Quibus addentes nunquam id consuetudinẽ & iudicia tolerasse, difficile credi potest, quòd nec ij, qui per hæc media ad maiores diuitias adspirant, possint bona cum conscientia id sentire. Quòd vsus & consuetudo tales fuerint, ex ipso facto probatur: Tantum enim abest vt Ecclesiastici soliti sint recuperare dicta bona in supradictis prælationis casibus, quin potius apparet contrarium in vsu inueterato esse: infinitæ enim altercationes super iis bonis ab vno in alterum possessorem laicum, per omnia contractuum genera, nunquam impeditæ fuerunt ab Ecclesiasticis, nec ipsi vnquam admissi sunt ad prælationem. Quòd si aliquando quispiam tentarit præferri, apparent clarissima iudicia & decreta Principis, qui nunquam voluit vt id genus cogitationes locum haberent. Et causa suorum iudiciorum & decretorum, semper fuit corroborata tot rationibus ac forsan maioribus, quot erant illæ quæ suprà adductæ sunt in fauorem legis de bonis laicis suprà nominatæ: ita vt in cassum lata fuisset illa lex, si hæc, quam vocant de bonis emphyteoticis, antiquata fuisset. Si enim locum deberet habere dicta prælatio, tot ac tantæ essent confusiones & reuolutiones eorum qui bona possident in dominio Reipublicæ,

blicæ, vt non remaneret nec ciuitas nec castrum, & in quibusdam locis nec pagus, nec villa, nec forsan domus, aut familia, aut persona, quæ non in periculum incideret spoliationis suorum fundorum, aut saltem aliquid molestiæ pateretur. Præterea testamenta, donationes, venditiones, emptiones, contractus dotales, & id genus conuentiones bona fide ictæ, & longissima possessione firmatæ, securæ non essent, & super ipsis nasci possent tot controuersiæ, tot lites & discordiæ, vt difficile vel impossibile esset illas pacificare aut componere. Hi attentatus sunt nimij, & nimis periculosi: ob idq; Princeps & Respublica nunquam id ferre voluerunt, immò extant statuta expressissima ad fulciendas bonorum possessiones, & ad correctionem eorum qui ausi sunt mouere id genus humores. Sed quia hæc statuta non satis erant ad reprimendum desiderium quorundam Ecclesiasticorum, qui cæteris potentiores cœperant molestiam laicis inferre, nõ potuit Respublica, quin ad clariorem & magis perspicuam decisionem huiusce materiæ veniret, quod prædicta lege præstitit, vt clariùs innotesceret omnibus iudicibus voluntas publica, iuxta quam deberent dictare sua iudicia in omnibus casibus. Nec potest in dubium vocari Reipub. auctoritas in ea lege condenda: primùm, quia super id genus bonis semper iudicatum est à Iudice laico: immò ipsimet Ecclesiastici in ipsum consenserunt, & ad illum liberè prouocarunt. Et quum manifestum sit, Iudicem laicum non ab alia Potestate debere legem accipere, quàm à Legislatore suo, cuius potestas est laica, sequitur necessariò Rempublicam iure potuisse legem condere quæ formam iudicandi

præſcriberet ſuis Iudicibus. Additur præterea, quòd eorum bonorum natura, quæ eſt, aut in ſolidum, aut maiori ex parte, ob tot meliorationes, iuris laici, nō ſinit vt poſſeſſor poſſit coram alio Iudice ſiſti. Poſſem addere, ipſos Pontifices, (ad quietem populorum, qui ab ipſis recto cum dominio temporali, incurrebant periculum magnorum tumultuum & pertubationum, & inter ſe, & cum Eccleſiaſticis) ſimiles prouiſiones ſanxiſſe in caſib. multo ſtrictioribus: vt apparet ex vna Conſtitutione Bonifacij noni facta ſuper hoc argumento pro ciuitate Ferrarienſi, quam ipſemet vidi. Poſſem præterea adducere exemplum ſimilium Conſtitutionum & conſuetudinum in aliis dominiis. Sed videns, copiam & abundātiam rationū me multo vlteriùs portaſſe quàm cogitaram, quum (præter id quòd ſpoponderam me ſuper hoc capite breuiter dicturum) non deceat vt in re, de qua Pontifex non egit cum Republica eo modo ac eo ordine quo decebat, (vnde nec Reſpublica potuit, nec neceſſarium cenſuit curare vt ſuum ius manifeſtum fieret) labor inſumendus ſit, qui in tempore & loco inſumetur. Tandem concludam, dicendo, quòd quum Reſpublica habeat à ſuis partibus tot ac tam firmas rationes, & quum nullum errorem commiſerit, nec vllo modo peccarit, immò peccaſſet, ſi aliter ſe geſſiſſet, quia res ſubditorum ſuorum nō bene adminiſtraſſet, nec ſecuritatem & quietem ſui dominij ſartam tectam conſeruaſſet, eas, inquam, ob cauſas pro certo habet legitimè non potuiſſe corrigi, nec cenſurari à ſua Sanctitate: immo ſperat ac planè confidit ſe à Domino Deo & ab ipſius clementia adiutam iri, & vota ipſius exaudita fore. Non dubitat etiam,

Deo

Deo propitio & opitulante, iustitiam causæ suæ iuuatam iri & protectam ab omnibus Principibus & populis, quorum res non minus agitur quàm ipsius Reipub. Et tandem sperat suam ipsam Sanctitatem, (postquam à proprio iudicio consilium petierit, & remouerit à se consilia eorum, qui aliqua passione & affectu moti, aliter quàm par est, ei persuadent) apertè agnituram & admissuram pro bonis, suas validissimas rationes, & suas iustas considerationes. Det Dominus Deus, vt id fiat, in beneficium commune, & totius orbis Christiani.

Ego, Petrus Antonius Ribetti, Archidiaconus, Vicarius generalis, approbo quæ supra scripta sunt, & affirmo in eis nihil contineri quod fidei Catholicæ contrarium sit.

Ego, Frater Paulus à Venetia, serenissimæ Reipublicæ Theologus, legi & examinaui quæ supra scripta sunt, & reperi conformia esse sanctæ fidei Catholicæ.

Ego, Frater Bernardus Giordani, Theologus Franciscanus, affirmo vt suprà.

Ego, Frater Michael Angelus Bonicellus Venetianus, Lector Theologus, Minor obseruantinus, affirmo vt suprà.

Ego, Frater Marcus Antonius Capellus, Minor conuentualis, Theologus, affirmo vt suprà.

Ego, Frater Camillus Venetianus, ordinis Sancti Augustini, Theologus, affirmo vt suprà.

Ego, Marcus Antonius Pellegrini, Doctor & Eques, vnus Lectorum in iure primariorum Aca-

demiæ Patauinæ, visa, intellecta, & considerata scripta supradicta, sentio, vt mea fert opinio, ea, quæ in ipsa continentur, conformia esse terminis iuris.

Ego, Marcus Antonius Ottelius, Lector ordinarius in primo loco Iuris ciuilis, manè, in Academia Patauina, quantum attinet ad terminos legales, idem affirmo.

Ego, Giouachinus Scainus, Lector Iuris ciuilis inter primarios, in Academia Patauina, vesperi, quantum attinet ad terminos legales, idem affirmo.

CON-

CONSIDERATIO
SVPRA CENSVRIS
Sanctitatis Papæ Pauli V.
CONTRA
SERENISSIMAM
VENETIARVM
REMPVBLICAM.

P. M. PAVLI VENETI
de Seruorum Ordine.

PSAL. CVIII.

Maledicent illi, & tu benedices.

IMPRESSA ITALICE VENETIIS
Apud Robertum Meiettum.
M.DCVI.

Cum venia Superiorum.

CONSIDERATIO P. M. PAVLI.

Respublica Veneta semper existimauit præcipuum omnis Imperij & ditionis fundamentum, esse veram religionem, & pietatem, Deiq; singulari beneficio cognouit se in ea natam esse, educatam, & vero cultu diuino mactam, quem semper magna cura & sollicitudine augendum curauit, prȩsertim in multa sacrorum ȩdificiorum exstructione, eorúmque magnifica adornatione, suppeditans illis doctos ministros, & recipiens illos Religiosorum ordines, quos in Ecclesia Catholica tempora paulatim produxerunt. Cuius rei magnus Ecclesiarum opulentarum numerus, & Monasteriorum amplitudo, non solùm in Veneta ciuitate, sed etiam in aliis subditis, manifestam fidem faciũt: ídque semper cum opportuno & necessario respectu, vt omnes illos euentus qui nocere possent ciuitatibus & ditionibus, per nouitates quæ introducuntur, sub prætextu Collegiorum, Confraternitatum, aut Concionum, & damnum & periculum, quod afferebant publicæ tranquillitati ingentia ædificia exstructa, & in locis importunis collocata, arceret. Ideóque semper considerauit quinam in suam ciuitatem introducerentur, & quo in loco fundarentur Monasteria & Ecclesiæ, vt possent eiusmodi homines recipi & sustentari: & cùm cognouisset communem diligentiam & quotidianam non sufficere, ad annum vsque 1337. lege sanciuit, ne Venetiis ædificarentur Monasteria, Xenodochia, & similia loca sine priuilegio. Quam legem confir-

maūit & innouauit anno 1515. & 1561. Sed videns adhuc esse necessarium vt ita prospiceret aliis suis terrestribus & maritimis ciuitatibus, imperauit suis Rectoribus vt non permitterent vlli Religioso aut Laico ædificare Monasteria, Ecclesias, Xenodochia, aut alios Religiosorum, aut profanorum Conuentus, sine Senatus priuilegio, sub exilij pœna, personis, & ædificiorum & fundorum in publicum addictionis.

Eadem Respublica semper existimauit, se eodem modo in posterum cum sinceræ & incorruptæ iustitiæ suis subditis administratæ vsu, quemadmodū antea se palàm conseruarat, debere conseruari, non ignorans scripturam diuinam dicere, *Regnum de gente in gentem transfertur, propter iniustitias, iniurias, contumelias, & diuersos dolos* (Eccl. 10.) & contrà, *Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.* (Prouerb. 29.) Itaque conseruans vnumquemque in possessione suorum bonorum, cum defensione & specifica sospitatione honoris vniuscuiusque, retinuit, & conseruauit semper fœliciter quietem & tranquillitatem publicam. Quæ ne indebita vsurpatione, & alieno detrimento turbaretur: cum sæpissimè in atrocibus delictis varij Ecclesiastici reperti sint: qui vitæ & morum probitate, secundum officium suum, debebant esse immunes à criminali Iustitia: non tamen non vsa est ea aduersus eos, quantum publica tranquillitas requisiuit, concedens nihilominus iis immunitatem à magistratibus, in communibus delictis, vt illi ordini, vicinorum Principum exemplo, faueret: hoc modo semper improbis terrorem incutiens, & læsos consolans. Et ita potestatem sibi à Deo datam

exer-

exercens, ab originis suæ principiis ad hoc vsque tempus sine vlla interruptione, Iudicare & grauia quantumuis Ecclesiastici alicuius, cuiuscuis gradus & ordinis peccata punire solita est: Vnde perrexit frui & exercere cũ publica tranquillitate antiquã & absolutam veri sui Imperij libertatẽ. Pariter ipsa Respublica semper curauit vt subditi sui possessionibus firmisque bonis abundarent, nõ ignorans trãquillitati publicæ plurimùm prodesse si priuata societas statu cõmodo vteretur: vbi iã circa 300. annos, cœpit animaduertere Ecclesiasticos quotidie possessionum & censuum auctionem quærere: res quæ (licèt ipsi eò non spectarent) nihilominus non solùm in laicarum familiarum detrimentum, quas necessariò deficere oportebat, diminuta bonorum quantitate; sed etiam in damnum publicorũ prouẽtuum & facultatum publicarum vertebatur. Ideóque cùm imminueretur semper ciuium numerus, qui intenti erant & ciuili administrationi inseruiebant, & deficeret bonorum ipsorum quãtitas, quibus bonis publici prouentus nituntur: & contrà augeretur Ecclesiasticorũ numerus, qui se ab omnibus illis Reipublicæ necessariis muneribus immunes putãt, & cùm augerentur ipsorum bona, quæ legibus soluta esse arbitrantur, necessarium erat vt tandem res publicę breui diminuerentur. Addebatur necessarium esse tandem cùm Ecclesiastici nõ possent vnquam rem vllam alienare nisi cum suo aliquo cõmodo, & cùm perpetuæ essent Ecclesiæ, si semper acquirerent, Laici verò semper diminuerentur, vt bona omnia in Ecclesiasticorum manibus restarent, extingueretur omnis Nobilitas, omnísque politia, mundo ad duas hominum cõditiones, Ecclesiasticorum nem-

pe & Rusticorum, redacto.

Vt prospiceretur tunc tam noto & tam graui periculo Respublica anno 1333. statuit vt Ecclesiis non daretur aut legaretur vllum bonum stabile in perpetuum, in Ciuitate & Veneto ducatu, & si legaretur post certum tempus venderetur, pretio ipsis Ecclesiis restante: quæ lex variè obseruata fuit ad annum vsque 1536. cùm hac forma scripta fuit, vt à nullo legarentur bona firma Ecclesiis nisi ad duos annos, quo tempore venire deberent, & si id ab Ecclesiastico nō fieret, exequi magistratus officium erat. Et ex supradictis legibus, tanta sequuta sunt publicè, priuatímque bona, vt quædam ex subditis ciuitatibus, municipibus idem decreuerint, partim olim, partim hisce nostris temporibus. Quibus à Senatu perspectis, vt in vnum totum suum Statum redigeret, & bonorum Laicorum imminutioni prospiceret, anno 1605. legem quæ in ciuitatis Venetæ gratiam constituta erat ad vniuersum simul Statum extendit. Addendo nullum in Veneta Ciuitate, aut Statu posse, sub quoquam prætextu vendere, dare aut alio quouis modo firma bona Ecclesiastico emancipare, sine Senatus priuilegio, concedendi eodem modo quo bonorum publicorum alienatio conceditur, omnémque alio modo factam alienationem irritam esse, & stabilia bona in publicum addicta, pœna quoque ipsis Notariis indicta.

Quibus de causis, tribus annis ante 1602. vt temperaretur superflua quæsitorum Ecclesiasticorum copia, qui sub prætextu rationum ritè à se allatarum in bonis quæ à laicis possidebant, quotidie sui iuris reddere conabantur: modò cum hoc, modò cum

illo

illo possessorũ altercantes, nomen Emphyteoticorũ imponentes Censibus & Locationibus perpetuis, & ideò excitantes quasdam rationes, prolatas nempe esse venditiones, aut decidisse possessores, aut bona ad cuiuslibet conditionis hæredes peruenire non potuisse, multo cum subditorum detrimento, qui continuò litibus vexabantur, & inuoluebantur. Constituit Senatus propter quandam cõtrouersiam à Monachis Pragensibus motam, Ecclesiam non posse sibi bona à Laicis possessa vendicare.

Quòd constitutum fuit iuxta consuetudinem, à ducentis annis iam & ampliùs semper obseruatam, & innumerabilia iudicia in conformitate sequuta, vt tolleretur cõtrouersiarũ & litiũ occasiones, & vt forma scripta iudicib. in omni casu sequẽda daretur.

Hæ leges, constitutiones, & Iustitię administrationes optimè cõstitutæ visæ sunt, nõ ignoratæ, verùm obseruatæ à Superiorib. Põtificibus, tã propter cõtinua Ecclesiasticorũ huiusce Status cõsilia, quàm propter petitiones quæ quotidie à Nũtiis suis hãc ciuitatẽ incolẽtib. accipiũt; sine qua re ex se ipsis multi Põtifices plenã cognitionẽ habuerũt: alij q natí essẽt & educati in hoc Statu, alij quòd priuatim viuẽtes officio Cõfessoris per multos annos functi essẽt, quidã Inquisitoris munere, quidam verò quòd alicuius Ciuitatis Episcopi fuissẽt. Ita vt ad omnẽ Põtificem aliquo modo iustitiæ, & æquitatis Venetæ legis, iudiciorúmq; magistratuũ Venetorũ cognitio peruenerit. Vnde cõiiciẽdũ ab iis probatos esse Põtifices, cùm tacuerint: Sẽper exercuerũt iudicia in Ecclesiasticos iudices, & hactenus, quàm hisce tẽporib. frequentiùs illas constitutiones aut supra scriptæ leges antiquissima omittẽtes monumẽta, iam à 300. annis

& amplius in vsum venerant, licèt vltimis hisce temporibus confirmatæ fuerint, aliæ ex lege non scripta, cum qua obseruabãtur, stabilitæ sunt, scriptæ, & ita tandẽ typis mandatæ, & promulgatæ. Quarũ vnam anni 1602. & alterã 1603. vidit Papa Clemens studiosissimus & diligentissimus, sed iis omnibus non satisfactum est Sanctitati Papæ Pauli V. Cui, incognita de occasione, in Pontificatus sui principio leges & Iudicia Reipublicæ examinare placuit.

Et sub extremum Octobrem superiorem in quotidiano auditorio, conqueritur cum ipsius Reipublicæ Legato, cur dum vacua esset Pontificia Sedes, legem sanciuisset quæ prohiberet ne Ecclesiastici firma bona acquirerent, addens, quamuis vt aliũs primæ constituta fuisset, nihilominus Canones inualidam reddere etiã antiquã vt & nouam, ideóque velle vt planè nulla esset, præcipiens Legato vt hãc suam voluntatem Reipublicæ notam faceret.

Quo peracto, & accepto mandato à Senatu reddendi rationem Pontifici causarum & æquitatis legis, & potestatis quam habet Respublica eiusmodi decreta constituendi. Pontifex intentus suæ deliberationi, apertè dixit se audire vt satisfaceret, non vt rationibus allatis vllomodo considerationis locum daret, & cõclusit se velle ea de re mittere breuẽ Venetis adhortationem, & ostendit excommunicationem, quam typis mandari iusserat aduersus aliã Ciuitatem, innuens se in eiusmodi rebus responsa nolle, aut rationum allationes, sed promptam obedientiam: subiunxítque aliam querimoniam de detentione cuiusdam Canonici Vicenzensis superioribus mensibus, & Abbatis Neruesani, dicens se velle vt restituerentur foro Ecclesiastico,

etsi

etsi Respublica possit exercere iudicia in Ecclesiasticos, neque ad eius condicionis homines, neque ad id genus delictorum, propter quæ supra dicti in carcerem coniecti sunt, extendatur.

Et hîc non erit inutilis paululum digredi vt recitentur causæ propter quas rei isti in carcerē coniecti sunt, Brandolinus Valdemarinus Abbas Nervesanus reus factus fuit, & accusatus de multis tyrannicis facinoribus in fortunas, & vxores eorum qui sibi circumiacentes regiones incolebant: quod veneno è vita multos sustulisse, atque etiam religiosum sacerdotem suum domesticum: & venenum præbuisset Patri & cuidam Fratri, quòd multos homines curasset necandos: rem continuò cum germana quadam sua habuisset: multa magica & impia perpetrasset, vt tandem ad turpitudinis suæ cumulum perueniret, & de aliis multis, quæ sine horrore non possunt peculiariùs recenseri accusatus fuit, vt patet in denuntiationibus, & querimoniis à variis in illum excitatis, Et Scipio Sarracenus Canonicus Vicentinus accusatus fuit, quòd per contemptum publica insignia Rectorum Vicensensium apposita Episcopatus Cancellariæ, in sede vacua, ad securitatem, & custodiam, scripturarum & rationum Episcopatus, petitione & instãtia Cancellarij illius loci: & præterea quòd insultasset in nobilem dominam viduā de præcipua Vicentinorum familia, propinqua sua, pollutis foribus & ædibus, postea quòd tentasset diu indecoris modis eius castitatem cum publico scandalo, quia non abstinebat, iste etiam in Ecclesiis à libidinosis suis conatibus.

Sed ad Pontificem reuertamur, eius Sanctitas in variis cum Legato congressibus suasit vt seorsim

missas faciat suas rationes,& omnino morem gerat, à paucisque diebus nouas querimonias adiunxit propter supra scriptam legẽ quæ vetat ne ædificentur Ecclesiæ sine priuilegio. Et certò affirmauit se velle vt duæ supradictæ leges reuocarentur & duo captiui suo Nuntio Venetiis habitante remitterentur. Et 10. Decembris formata sunt duo Compendia, vnum de duabus legibus, alterum de iudicio in Ecclesiasticos, Commissa Nuntio suo, quæ offerret, sed Nuntius valde commotus, quia iis ipsis diebus Senatus elegerat Legatum extraordinarium ad viam quamlibet humilẽ tentandam,& quę Sanctitatem Pontificis à deliberatione sumpta, incognita causa, dimouere posset,& excitare ad inquisitionẽ priusquã ad executionẽ ventũ esset, distulit Cõpendiorum oblationem, quod Pontifici probatum non fuit, sed ei omni sedulitate mandatum expediuit, vt immediatè offerret. Ideóq; die Natiuitatis Domini nostri, cùm dux Grimanus animam efflaturus esset, & domini cum Senatoribus conuenissent, quorum quidam Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento communicarant, quidam communicaturi erant, orandi sibi locum postulat,& offert duo Compendia sigillo notata.

Quæ aperta non fuerunt propter ducis mortem, quæ sequẽti die successit, nisi post noui electionem. Quæ aperta eodem exemplo etiã reperta sunt, continebántque, Notum ipsi etiã Rempub. in suis consiliis, multa aduersus Ecclesiasticam libertatem,& sedis Apostolicæ authoritatem constituisse, & peculiariter ad totam suam ditionem extendisse, quæ pro sola Veneta Ciuitate erant, nempe non ædificandas Ecclesias, Monasteria,& pia loca, aliámque legem

legem quæ prohibet alienationem bonorum laicorum ad Ecclesiasticos sine Senatus priuilegio: quas res, quòd contrariæ sint libertati Ecclesiasticæ declarat nullas & inualidas esse, & legislatores in Ecclesiasticas Censuras incidere, iubétque sub pœna excommunicationis, *latæ sententiæ*, vt reuocentur & deleantur, cum minis, si morem non gerant, se vlteriùs progressurum. Ad quid Senatus sub 28. Ianuarij respondit se magno cũ dolore, & admiratione audiuisse ex literis Sãctitatis eius, leges Reipublicæ fœliciter obseruatas per tot secula à nullo maiorum reprehensas, quarum reuocatio esset fundamentorum administrationis euersio, nunc argui tanquam authoritati sedis Apostolicæ contrarias, & legislatores, summæ pietatis homines, & de sede Apostolica bene meritos, qui in Cœlo sunt, nunc tanquam violatores Ecclesiasticæ libertatis haberi: séque secundum Sanctitatis ipsius admonitionem & nouas & antiquas leges examinasse: nec quicquam in iis inuenisse, quod summi Principis authoritate statui nequeat, & cùm peculiares quasdam rationes attigisset: conclusit se pro certo habere, se in vllam Censuram non incidisse, Sanctitatémque ipsius piam & religiosam in comminationibus incognita causa non perstituram. hic locus primùm requirit vt vlteriùs progrediamur, vt explicentur quænam sint Pontificis duabus legibus supra scriptis oppositiones, & quàm facilis & in promptu sit solutio, & quænam simul sint rationes, iustitia, & æquitas legum, & quàm legitima sit potestas in Republica eas constituendi.

Opponit Pontifex ambabus istis legibus simul dicens, esse *Sedis apostolicæ authoritati, & Ecclesiasticæ*

libertati immunitatique contrarias, tum generalibus Conciliis, & sacris Canonibus, necnon Romanorum Pontificum constitutionibus repugnantes: Ideóque ante omnia non erit extra rem, si videamus quid sit libertas Ecclesiastica, & vnde originem sumpserit. Certum enim est hoc esse nomen nouum & per duodecim secula in Ecclesia inauditum, Sanctissimus Apostolus Paulus in epistola ad Rom. 6. & ad Galatas 4. libertatis Ecclesiasticæ meminit, vbi demõstrat nos propter primi parentis nostri peccatum seruos factos fuisse, à qua seruitute Christus Dominus noster liberauit nos, suo sanguine redimens, Ideóque ait, *Cùm serui essetis peccati liberi fuistis iustitiæ, nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum quidem sanctificationem, finem verò vitam æternam*, & ad Galatas, aliã seruitutẽ proponit cæremoniarũ Mosaicæ legis, à qua pariter Christus nos liberauit, cùm ait, *Nunc fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit.* Non concessum est aliis tantùm salutis beneficium, quemadmodum vnicuique fidelium Christi, & Ecclesiæ in corpore. Idcirco repetientur aliqui ex sanctis antiquis qui Ecclesiæ libertatem promulgabunt: huic sese non opponunt nisi ministri diaboli & inferorum: neque dubium est, quin quicunque cum suis omnibus legibus vellet minima in parte detrahere, alienus foret à Sancta Ecclesia Catholica.

Sed de hac non agitur, quandoquidem famosum & augustum Ecclesiæ nomen, quod olim omnibus fidelibus commune erat, tam Clericis quàm Laicis, nunc videtur ad solos Clericos designandos, restrictum. Vnde conceditur eis etiam propria libertas sepa-

tas seperata à supradicta, cuius videtur Honorius III. primus mentionem fecisse circa annum 1220. sed id quod Honorius intelligit per libertatem Ecclesiasticam, & Federicus II. Imperator, eo ipso tempore,& vrgente Papa libertatem nominat, neque ipsi declarant,neque inter Canonistas dum liquet. Quandoquidem in tota lege Canonica definita non reperitur, nec declarantur ea quæ sub ipsa comprehenduntur,nec traditur norma iudicij: quia non sunt eiusdem sententiæ quando de re aliqua disputatio oritur, si sit aduersus Ecclesiasticam libertatem. Libertas à Iurisconsultis definitur, vera facultas agendi id quod quisque vult,quantum quidem leges permittunt. Quidam existimarunt hanc facultatem in Clericis agendi id quod libet conforme legibus,esse Ecclesiasticam libertatẽ: ita vt hoc sensu illud idem quod est in laico absolutè libertas,in Ecclesiastico sit libertas Ecclesiastica, & illa facultas consistat in fruitione quam vnicuique communis lex largitur. Ita vt is sit sensus capitis, *Eos qui*, (*de imm. Ecc. in* 6.) vbi dicit, si quisquam prohibeat ne coquatur panis,& conteratur triticum,& Ecclesiasticis ministretur, is sibi arrogat in abrogatione aduersus Ecclesiasticam libertatem: Alij non ita sentiunt: sed sub hoc nomine complectuntur eas res quæ solùm Ecclesiasticis conueniunt, per priuilegia iis à Deo concessa, aut à Papa in Spiritualibus, & à Principibus in Temporalibus, ita vt aliud nolint, quàm immunitatis priuilegium vniuersali Ecclesiæ, concessum, tam in Temporalibus quàm in Spiritualibus.

Alia opinio hasce duas simul componit. Alij vocant libertatem Ecclesiasticam quicquid fit in

Clericorum gratiam, dicúntque esse contrariam libertati decretorum, quibus Clerici timidiores redduntur, audaciores verò Laici. Quæ definitio est Bartoli, (*Authen. Cassa. C. de sac. sanct. Eccles.*) & pariter accommodatior ordinis Clericalis laudibus.

Nunc ostendemus libertatis Ecclesiasticæ nomine sumpto in quacunque horum sensuum significatione, constitutiones Reipublicæ Venetæ, & coniectionem in carcerem & condemnationem Ecclesiasticorum, non tollere vllam libertatem, simúlque soluemus oppositiones quæ peculiariter in vnamquamque legem fiunt. Non affert Papa rationem aliam specialem, lex verò quæ prohibet ne exstruantur Ecclesiæ, non lædit eum nisi quod stabiliatur, hæc sunt ipsissima verba Compendij eius: *Quasi Ecclesiasticæ personæ temporali vestræ iurisdictioni aliquomodo subiectæ essent, vel qui ea ratione in vestris ditionibus Ecclesias, & alia pia ac religiosa loca exstruerent, tanquam in aliquo scelere deprehensi mulctandi viderentur.*

Neque aliam præsertim rationem affert ad suæ sententiæ probationem, quàm contra libertatem Ecclesiasticam esse prohiberi laicos legare, aut dare in perpetuum aut emancipare bona stabilia Ecclesiasticis, nisi appareat esse fundos in certa vsurpata iurisdictione, quàm Laica potestas habeat ex bonis Ecclesiasticis, & hæc sunt ipsius verba,

Perinde ac si Temporalibus Dominis liceret in Ecclesiastica bona quæ Ecclesiis, Ecclesiasticísque personis, & aliis locis piis à testatoribus, & cæteris Christi fidelibus, pro remedio peccatorum & exoneratione conscientiæ plerumque relinquuntur, aut alio modo conferuntur, ius aliquod

quod exercere.

Sed primùm quicunque interna diligentia considerare volet, ex se ipso penetrabit sanctionem legis prohibeat quominus vnusquisque tam Ecclesiasticus quàm laicus exstruat Ecclesias sine priuilegio, non esse, quemadmodum opponit Pontifex, exercere potestatem in Ecclesiam, sed in fundum, in aream aut superficiem vbi exstrui possunt Ecclesiæ, quam nemo negabit puram & merè Laicam esse. Nullus priuatus prohibebit ne Ecclesiasticus in proprio fundo Ecclesiam ædificet, nec dicet eum quicquam supra Ecclesiam committere, aut Ecclesiasticum: sed dispensare de suo proprio fundo, pro suo beneplacito, & prohibere vsum rei, illi cui lege cōcedere non tenetur. Non ea quæ ædificari potest, Ecclesia vocatur, sed ea quæ iam dicata est: quilibet priuatus proprio fundo dominatur, & penes principē maior est aliqua potestas in omnes suæ ditionis fundos: Idcirco quemadmodum iniustum est ædificare Ecclesiam in fundo priuati alicuius sine eius permissione: ita iniquum est, in quouis alicuius Principis loco cùm vetuerit ædificare. Non tollitur hic libertas Ecclesiastica in vlla supradictorum sensuum, significatione: primò, quia nemo libertatem habet vtendi re aliena, inuito Domino: secundò pariter quia Deus rerum omnium vniuersalis dominus concedens Ecclesiæ ministris extruendorum Templorum libertatem, priuati ditionem, & Principis in fundum Imperium non sustulit: neque aliter disposuit Papa, nec posset disponere, quia Temporale est, nec vllus Princeps cum suo priuilegio quicquam in huius Reipublicæ liberæ natæ disponere potuit, & hoc non est Ecclesiasticę liber-

tati quicquam vllomodo detrahere.

Et si hæc valeret ratio, Ecclesia est spirituale quid, tum qui disponit supra ædificia disponit supra rem spiritualem, sequeretur Principē qui vetat ne ex quercubus exstruātur Ecclesiæ, quæ solebāt prodesse ad myoparonum, nauium, pontiū, & aliorum fabricationem, aut qui prohibet ne plumbo tegantur propter penuriam in vsum bellicum, sequeretur, inquàm, principem dici legem sancire in Ecclesias, & earum tecta, nihilominùs verò manente eo, quod constitueret in quercus & plumbum, quæ sunt res merè laicæ. Quid est quod cultui diuino consecrari nequeat? fortè nihil reperietur, quod nisi solum peccatum contrarium Deo esset, ipsi non posset dicari: tum qui de re aliqua disponet obstans quominùs dicari queat offendet Deum? absit.

Cum præceptum honoris diuini affirmet, non comprehendit quaslibet materias, omnia loca, omnia Templa, quemadmodum videbimus eos qui ad rem Ecclesiasticam omnia alliciunt, sed permittit, cùm nulla res sibi deest, vt reliquum in hominum vsum collocetur, sibique tribuant quantum decorum est.

Si in quouis loco inuito Principe Ecclesias exstruere liceret, pariter liceret ipso inuito quamuis materiem ad opus traducere, & quouis artifice vti, quòd si extenderetur etiam ad Ecclesiarum ornamenta, superesset, omnem pannum, omne metallum, omne lignum & omnia alia Ecclesiasticis propria esse. Absurda earum consequentiarum manifestè demonstrant, quemadmodum Ecclesia iam consecrata pertinet ad Spiritualia, ita nullum locum posse sine permissione Principis

Tem-

Temporarij consecrari, & huiusce legis æquitas semper omnibus nota fuit. Cicero in oratione pro *Domo sua*, ostendit illis temporibus nullam aream potuisse consecrari, *iniussu populi*. Sub Ethnicis imperatoribus erant etiam quatuor leges.

(*L. sacra §. 1. ff. de re diuis. L. si plures sint. &c. L. 2. ff. de reliq. & sum. fun. L. vlt. ff. vn. in poss. legat.*) quæ vetant ne res vlla sine Principis priuilegio consecretur, quas leges cũ retulisset Iustinianus in sua Digesta proculdubio accommodauit ad nostram religionem, & dedit etiam potestatem in Ecclesiarum nostrarum constructionem, & qui leget historias Ecclesiasticas, & Iustiniani Nouellas, videbit Imperatorum temporibus, tam in Oriente, quàm in Occidente, Principi statum omnem supra omnes alios differri hàc in parte, ita vt non solùm ab iis postulatum sit priuilegium nouas Ecclesias construendi, sed præterea nemo vnquam in animo habuerit exstruere Ecclesiam in Cathedrali aut Metropolitana, sine permissione, aut peculiari principis decreto, Legi potest hac de re Nouella Iustiniani 67. & id quod de xvij. Canonibus Concilij Calcedonensis fusiùs refert Balsamo. Hic Galliæ consuetudinẽ adiungere à re alienum non erit, vbi sine regiis literis peculiaris concessionis, & deinde sine Parlamenti decreto Ecclesiæ ædificari nequeũt. Et vt etiam aliquod ex aliquo Italiæ loco depromptum exemplum proferamus, hîc in memoriam reuocandum, ciuitatem Genuensem habere adeò peculiares constitutiones, vt sine priuilegio collegia & monasteria exstrui non possint, sub loci in publicum addictionis pœna.

Sed non tam materialium Ecclesiarum Veneta

Respublicæ, quàm etiã eorũ qui eam administraturi essent rationẽ habuit, quandoquidẽ nõ in omni loco bona sunt omnia Religiosorũ genera. Optimum suppeditat nobis exemplum celebratissima Castiliæ Regis administratio, siquidem absque regis priuilegio in illa regna noui religiosi introduci nequeunt, idcircò ad hoc vsque tempus Cappucini patres sibi aditum in illa regna patefacere non potuerunt. Nec multi sunt anni Patres S. Francisci Paulæ Ecclesiam in Mandriliæ loco sine regia permissione ædificare cœpisse. Quod opus Rex Philippus Secundus occludi curauit, remanente in exemplum ipsa Ecclesia ita cœpta & imperfecta. Et eius Sanctitas cùm Nuntius esset extraordinarius optimè videre potuit.

Huiusce rei fundamenta non sunt minùs rationabilia, legalia & legitima quàm necessaria. Ideò quẽadmodũ nõ permitteretur multis ex alieno statu hominibus, & cõtrariis moribus, & finibus diuersis ab iis alicuius Reipublicæ, vt introirent in statum eorũ & in solum locũ simul cogerentur, fierétque Caput, & clàm cum subditis Principis ageretur, quandoquidem istis tanquam suspectis & perniciosis Conuentibus obstaculum afferretur. Sic cùm vnius monasterij noui prætextu possent multi simul sub vnum Caput conuenire, ab exteris nationibus, aliquando moribus contrariis, aut opinionibus, & propter commodam occasionem quam habent agendi per confessiones, aut alia eiusmodi colloquia spiritualia, sese cum subditis principis introducendo, & sic fidelitatem corrumpendo, in hanc rem pariter optimo iure animaduertendum est, pro publica conseruatione, & status tranquillitate. Et propter hunc respe-

ctum, statuit tamen Respublica quosdam Patres Monasterij cuiusdam missos facere, omnes peregrinos, quòd multos à Nauali deuiare fecissent. Et sic Auditoria & Collegia quæ totius alicuius gentis in vna ciuitate fiunt, maximè multis hominum generibus referta, non sunt sine grauissimo periculo, cùm non sit conscius illius loci princeps de suis reductionibus agi. Additque Respublica ædificia nisi in loco conuenienti collocata sint magna Ciuitatibus, præsertim munitissimis damna afferre.

Nec ignorat quantæ Ciuitates propter Ecclesiam foris paulum distantem à fossa ab hoste qui castrametatus est, occupata, perierint: & quantum damnum attulerit etiam eiusmodi ædificium internis mœnibus vicinum: & quantæ machinæ & ædificia sacra propter necessarium respectum ad publicam tranquillitatem, cum aliqua imperitorum & piorum hominum admiratione, delenda fuerint.

Non solùm bono publico vtilissimum est, prout suprà disseruimus, vt non exstruantur Ecclesiæ sine priuilegio, sed etiàm est ad ipsarum vtilitatem, vt ad cuiusuis arbitrium nō exstruantur in locis indecoris, prope prostibula, prope cloacas, & indecente forma & sine decoro Religionis maiestati conueniente, ita vt derisioni potiùs quàm alij rei destinatæ sint Ecclesiæ: neque videtur multus, & superfluus Ecclesiarum numerus esse vtilis pietati, imò contrà cùm nimiæ sunt, cultus debiti omnibus reddi nequeunt: & vna Ecclesia malè culta maioris impietatis causa est, quàm decem bene cultæ: eleemosynæ etiam non sufficiunt quando profusus est & immodicus Ecclesiarum numerus, ita vt neque antiquæ neque nouæ debitos cultus habeant Dei beneficio

in Veneta ciuitate, & aliis omnibus sui status Ciuitatibus Ecclesiæ non deficiunt, eæque tales & tantæ sunt, vt quædam Ciuitates refertæ reliquiis innumerabilium Martyrum, quæ parum honorificè cõseruatæ restant, ab istis exemplar habere & desumere possint: & cum his omnibus minimè non permisit Senatus, quando sese obtulit occasio, ædificare nouas Ecclesias, & loca pia, vndecunque occurrerit: & nouis Religiosis etiam ab ipsa lege sancita aditum concessit.

Sed quis audiens argui pœnam legis Venetæ impositam iis qui Ecclesias sine priuilegio exstruunt, in admirationem non rapietur? dicendo dari qui opponant ædificationem non esse opus malum, quasi opus in se, & sua natura bonum, si fiat sine debitis circumstantiis, vitiosum, & castigatione dignũ non sit. Non ex materia solum aut obiecto, inquit Aristoteles (2. Ethic. cap. 6.) & post illum omnes Theologi, de bonitate actionis, sed ex omnium circumstantiarum integritate iudicatur. Bonum est Ecclesias ædificare in loco, & tempore, & modo conuenienti, sed bonum non est in loco alieno Ecclesiam exstruere, sine his conditionibus & sine domini consensu indecorum est. Princeps præter ditionẽ quam priuatus habet, in omnem locum potestatem maiorem obtinet: cui & dominus & locus subditi sunt, ita vt ex his fieri nequeat vt princeps prohibeat, aut non consentiat.

Profectò multò pluribus quàm opus fuerat verbis vsus sum, vt vnumquemque sensu communi præditum, rationum quæ ad hanc legem pertinent capacem redderem, verùm me non pœnitet, quia etiam sequentis anni 1605. apologiæ inseruiunt, quæ pro-

prohibet ne Laici stabilia bona Ecclesiasticis emã-cipent, ideóque ista lex minùs disponit de re Ecclesiastica, neque imperat Ecclesiasticis rem vllam, sed solùm Laicis, eorúmque bonis. Quam vnquam iniuriam inferet Princeps qui vetabit ne sui subditi commercium agant cum hominum quodam genere. Vsitatissima est in omnibus regnis prohibitio, ne foras transferatur, aut vlla mercium species introducatur: ergo lædit peregrinos?

Non credo fore vllum qui cum hac consequentia consentiat: eóque potiori ratione quòd priuati in sua bona leges constituunt, quando in contractibus villicationum, conditiones paciscuntur, ne villicus possit vendere aut emancipare Ecclesiæ sua commoda, & nihilominus hoc fit ab omnibus, alij in Testamentis vt fortunas suas apud se conseruent, ita conditionibus obstringunt vt non possint vnquam ad Ecclesiam peruenire. Omnes leges de fidei commissione facerent aduersus Ecclesiasticam libertatem, quia vetant ne bona Ecclesiæ relinquantur, etiámque Falcidiæ Trebellianicæ leges, quia omnes Ecclesiæ illam portionem, quam volunt detrahi à legatis, & hæredibus restare.

Non me præterit quendam valde studiosum accretionis cuiusuis, rerum Ecclesiasticarum temporalium affirmare rem ita se habere: sed multos in eandem sententiam venire non arbitror. Magnáque est deliberatio damnare actiones & constitutiones, quas vniuersi Christiani ab annis 1500. non dicam approbarunt, sed laudarunt, commendarunt, & pro Dei cultu habuerunt.

Quidam sunt qui vt Laico multùm faueant, dicũt sancitam esse & licere sancire legem ne vllus sine

priuilegio stabilia sua bona vendere possit, quæ ita generalis complecteretur etiam Ecclesiasticos, & posset rogato Principe, semper concedi: quando alienatio ad Laicum peruentura esset, negari verò quando ad Ecclesiasticum, quod contra libertatem Ecclesiasticam non esset.

Quibus conuenit quidem liberè respondere, ipsos, si paululum in Logica versati essent inuenturos, toto genere concesso, cōcedi etiam totam speciem particularem, & singularem. Vbi qui concedit principem posse absolutè prohibere alienationem, cogitur fateri posse prohibere, Peregrinis, Nobilibus, Ecclesiasticis, & cuiuslibet conditionis hominibus particulariter. Iidem dicunt, potest absolutè prohibere omnibus, sed non Ecclesiasticis tamen solis, Logicus dicit, si potest vniuersaliter omnibus, ergo & Ecclesiasticis solis.

Sed seueriùs cum iis agemus, Scripturæ diuinæ paululum studeant vbi monebuntur à Diuo Paulo (Gal. 6.) *Nolite errare, Deus non irridetur.* Egregium sanè, si in hoc operandi effecto non peccetur, quòd Laicorum bona nequeant ad Ecclesiasticos peruenire. Cur damnant id? cur arguunt? Non satis bene meritus est princeps, si Deum non offendit? Et si peccatum est, quando restante eodem effecto, mutarunt & verba, aliúdq; fecerunt, credētes se Deum irrisisse, eúmque suis artificiis deceptum fuisse. Absit vt in animum Christianum eiusmodi cogitatio cadat. Si Deus voluisset vt Ecclesiastici ab ipso instituti qui spiritualia curarent mutata institutione sua Domini non solùm vnius Temporalium bonorum portionis, sed omnium bonorum Domini redderentur, non solū verbis eos obseruantia prose-

qui

qui deberemus, sed reipsa sollicitare vt quamprimùm illa Dei voluntas ad effectum perduceretur.

Sed progrediamur vlteriùs, vt clariùs demonstremus, Principem in tali lege suprà res verè suas, & nõ Ecclesiasticas constituere: Præterea manifestum est, si possessio aliqua alicui seruitute tenetur, dominum eam Ecclesiæ legare nõ posse, ita vt non regat eam seruitus: sed quodcunque stabile in vno statu reperitur, principi subiicitur, quæ subiectio multò maior & arctior est, quàm vlla alia quæ inter priuatos intercedere possit. Ideóque Principis potestas in bona, maior est ditione priuati. Potest Princeps authoritate sua in bonum publicum detrahere, & tollere priuatam ditionem, non potest autem dominus vlla in parte detrahere de Principis potestate. Ideóque donatione, aut Testamento, aut alio quouis modo, vt Princeps potestate cadat efficere non potest. Videat hoc vnusquisque, & consideret quomodo cum natura congruat, vt bonum priuati dispositione ad Ecclesiam perueniat, & ideò à Principis potestate soluatur? Sed responderunt se contentos esse, vt cùm iisdem legibus soluẽdi id quod soluebat laicus, perueniant: valeat, sed cur nunc tantùm id dant, & hactenus ab omnibus muneribus immune esse voluerunt? Dicemus deinde Principem alia, præter tributa ordinaria, in bona firma habere, quandoquidem etiam habet extraordinaria, sine qua obligatione non debet bonum stabile ad eos qui vt & alij, aliis oneribus aggrauare possint, peruenire. Etsi hæc similis conditio est dura, nihilominus naturalis est. Sed præterea si Princeps officia personalia, à possessoribus, Militibus, Satellitibus, & Curialibus, aliisque, recipit, cur eorum iacturam fa-

ciet? Et præterea princeps Ius habet in publicum addicendi illud stabile bonum, propter domini delicta: sed quando ad Ecclesiam peruenit, non amplius in publicum addici potest, ideóque princeps cur Ius suum perdet? Et quid opus est exemplum notissimum, vt qui contradicunt arguantur, afferre.

Beneficia Ecclesiastica propter beneficiatorum mortem vacant, & Aula Romana annuo prouentu, Bullarúmque pretio fruitur. Cùm multa satis beneficia, Monasteriis, Capitoliis & aliis Academiis vnita essent, illud emolumētum quod ex defuncto beneficiatore percipiebant, eiusmodi vnione perire viderunt Pontifices: & considerarunt decimo quinto quoque plus minùs anno, potuisse vacationem accedere; & propterea statuerūt vt omnium beneficiorum vnitorum persoluatur quindena. Igitur posset etiam princeps ita opinari, nempe centesimo quoque plus minus anno potuisse bonum aliquod in publicum addici, & cogere vt centesimo quoque anno publicatio persoluatur. Cui vt prospiciatur in quibusdam regnis, mos est vt, cùm aliquod bonum Ecclesiæ legatur, teneatur dare hominem viuentem morientem, & cuius bona in publicum addici queant, sine quo bonum stabile authoritate regia cadat in causam morticinæ possessionis.

Stabile etiam sæpenumero venditur, & ideo principi vectigal pensitat, aut hæredi peregrino, qui pariter certam partem soluat relinquitur, faciamus pariter, vt in tot annorum temporibus, tale quid contingat, debebit Princeps sine suo consensu hisce rationibus priuari? Ideóque honestissima est & æquissima anni 1605. constitutio. Et si post priuilegium

etiam

etiam ob supra dictas causas proprium quæreretur vectigal, quando stabile ad Ecclesiam peruenire potest, iniquum non esset.

Ita in Gallia, aliisque multis regnis quando bonum peruenit ad Ecclesiasticum, etiamsi cum priuilegio, tertiam quandam partem, propter emortui mancipij ius exsoluit, nempe quia illud stabile Principi veluti mortuum est, qui ex eo vt antea nõ possit amplius fructum percipere. Non igitur æquitati & iustitię contrarium est, si Princeps, qui tot rerum iacturam facit, videns Ecclesiasticos habere vigesies quinquies tanta bona vt iis contenti esse deberent, deliberat, & statuit vt non acquirantur amplius sine priuilegio, quod nihilominus quando res postulabit concedetur iis. Qui publicationum, venditionũ, & legatorum ad peregrinos respectus, cùm possint etiam superficiebus vbi quidam designãt Ecclesiarum ædificationẽ occurrere, mirum nõ est si Princeps non permittit, vt sine priuilegio suo cadat in causam morticinæ possessionis. Sed vlterius progredientes, qui negant Principi laico potestatem sanciendi leges in Ecclesiasticas res, & Ecclesiasticos negant legibus laicis esse subditos, nihilominus ad vtilitatem publicam omne genus legum, quæ etiam Ecclesiasticos complectantur sanciri posse consentiunt. Sed publica vtilitas, vt hoc Reip. membrum præcipuum nempe laicum conseruetur, requirit, quod onera gerit, actiones publicas, tam personales quàm reales obit, ne quod Vlpianus ait, contingat, *Quòd viribus & viris destituta erat Respublica* (ff. de mun. & hon. l. 3.) Æqua igitur est lex & decora vt hoc membrum principem sospitatorem habeat, ita vt eius bona conseruans in eodem statu cum facul-

tatibus ad Rempub. administrandā necessariis maneat, & si inde fiat vt Ecclesiastici minus habeant, quàm habebant, id non est directa Principis mens, sed per accidens occurrit: ratio & leges ad id quod indirectè aut per accidens sequitur, respectum nunquam habent, *(l. si quis ne causam. ff. si cert. pet. c. quia diuersitatem de concess. preb.)* neque is existimat se iniuriam facere proximo suo, qui media ex parte cū illo vtilitatem propriam habet, etiāsi accidat vt eius socius lucro, quod ipse fecit, priuetur: hæc nisi esset lex, Ecclesiasticus, fateor, magis ditaretur, sed quotidiana charitas, & quā Deus iubet, est vt vnusquisq; primùm res sibi necessarias videat, & hoc est vocationi suæ intentum esse. Qui sua conseruat, proculdubio obstat quominus ad alium perueniant, neque vnquam quisquam ditescit, quin aliquis pauper fiat. Non igitur charitati contrarium est, propriam paupertatem auertere, quia simul ab alio opulentia arcetur. Debet princeps curare vt tranquillitas & Imperij sui facultates foueantur.

Si inde fit vt Ecclesiastici maiorem copiam non habeant, ad id non debet spectare princeps. Haetanus *(in summa ver. excommun. c. 31.)* quem omnes sequuntur, negat esse contra Ecclesiasticā libertatem statutum laicum, vnde restringitur & applicatur modo funerum speciebus, sponsaliorum, & missarum nouarum, & tandem, ex hoc sequitur Ecclesiasticos priuari illo lucro, quod haberent, si cuiuscuis generis sumptus licitus esset.

Si velint Ecclesiastici emere, qua pecunia empturi sunt? Canon concessus iubet vt fiant quatuor partes ex Ecclesiasticis prouentibus, prima pro Episcopo, secunda pro Cleri victu, tertia pro ædificatione,

tione, quarta pro pauperũ eleemosynis. Id quod etiã Carolus Magnus in Capitulari suo *(l.1.c.87.)* confirmauit. Ex prima & secunda parte, nec etiam fert ratio vt suum sibi tollant alimentum acquirere nolent Ecclesiastici, Permittere vt labantur ædificia ad noua acquirenda rationi consentaneum non est, neq; id vult vtilitas publica: quarta pars pauperibus debita vt impendatur, pietas & domini dictũ ferre nequeunt. Quandoquidem Diuus Paulus iubet vt in memoriam semper id reuocemus. *Beatius est dare quàm accipere.* Ideóque cum ad stabilia bona, data aut legata veniamus, monendum est, Ecclesias quominus id omne quod suum est, aut eis donatum, aut legatum habeant, non impediri, quòd si non habent in propria specie tamen habent quod æquiualet.

Fortasse extra oleas esset id adiungere, sed tamen breuiter tantum malum nõ est, Ecclesiasticis superfluas possessiones dicere non esse vtiles, quandoquidem ita à vero Dei cultu abducuntur: quorum prouincia est vt ei intenti sint, & in legibus Ecclesiasticis vnus idémque ei titulus attribuitur, *Ne Clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant.* Vbi peculiariter apparet primum caput scriptum ad prohibendas præsentes confusiones, diuúsque Paulus paucis iubet, *Nemo militans implicat se negotiis secularibus, vt ei placeat cui se probauit.* (2. *Tim.* 2.) Longa est hîc Diui Iohannis Chrysostomi narratio (in Matth. hom. 26.) vbi ostendit ex Ecclesiæ opulentia duo mala oriri, vnum: quod laici eleemosynas exercere cessent, alterum, quòd Ecclesiastici derelicto suo, quod est animarum, officio, fiant

Procuratores, Oeconomi, & Publicani, exercentes res ministerio suo indignas. Aliquando dicunt Ecclesiastici grauiter conquerentes sibi vetitum esse id quod aliis cuiusuis conditionis hominibus, etiam abiectis & ignominiosis concessum est, quasi deterioris sint conditionis homines. Ad quid responderi potest, primùm non omnia omnibus conuenire, neque sequi, si quid aliis permittitur, etiam iis permitti debere, si conuenit militibus & nobilibus vt armati incedant, igitur iis idem permittetur? & nisi concedatur, se lęsos arbitrabuntur, & tãquam omnibus aliis inferiores, tractatos? Deinde si alicuius conditionis homines in Republica possideant, eos non conuenit plura acquirere. Constantinus Porphyrogenitus, Romanus, & Basilius imperatores Constantinopolitani sanxerunt leges ne Patricij, & Senatores, Episcopi, monasteria &c. ab inferioribus suis, emptione, donatione, aut testamento, acquirere possent. (*Nouell. extrau.*) ad conseruandum id membrum Reipublicæ necessarium: sic Senatus de suorum subditorum bonis, aliam legem cum bona sua administratione congruentem, quando opus fuerit, sancire poterit: & nunc sancit legem in Ecclesiasticos, quia ita Reipublicæ corpus regere conuenit, ne membrum vnum debito plus crescat, & corpus prodigiosum faciat, & sumendo nimio alimento, aliis membris noceat, debitum tollendo alimentum & ex seipso cibos non concoquente superfluum malis humoribus repleatur, vnde nascatur primùm in eo infirmitas, & deinde totius corporis exitium. Sed Ecclesiasticorum status in hac ditione membrum est, quod potest esse centesima totius numeri hominum pars, & ad se attraxit non

vnam

vnam bonorum portionem quæ huic numero correspondeat:sed in Patauiana ditione plusquàm tertiam, in Bergomosca plusquàm mediam partem: neque est ibi locus vllus vbi ad minimum quartam bonorum partem non habeat:& si adhuc ei concederetur vt acquireret, non dubium est quin alios omnes pauperes linquens nudos,& seruos, & tollens omne laicis alimentum,totam regionem occuparet.

Locus & Tempus præsens requirunt legem quæ eiusmodi excessum prohibeat. Iam olim cùm Ecclesiasticus Status regebatur secundùm formam à Diuis Apostolis institutam,quam S. patres illos imitati obseruauerant,vtile erat vt bonis abundaret: &in Reipub. corpore,erat tãquam stomachus,qui quidem cibos omnes excipiebat,paucos autem pro se concoquebat,multos verò pro aliis. Ita cùm Ecclesiastici multa possiderent, & parcissimè suorum censuum bona,in sui gratiam participarent, & reliquum omne in eleemosynam darent,multam Reipublicæ vtilitatem afferebãt,Ideò etiam omnes eorum possessiones & facultates augere optabant, quandoquidem quò plura possidebant, eò maior erat Reipublicæ vtilitas,in qua Ecclesiastici pauperum tutores,& procuratores erant,& laboriosi, ita vt nullum inde sequeretur prodigium : cùm bona Ecclesiasticorum essent cum bonis communibus, totum corpus analogicè,non in sola parte augebatur.Sed mutata hac laudabili consuetudine,bona & facultates præteritæ Ecclesiasticorum, excedunt in magnificentiam,ídque nimium dissimile est corpori Reipublicæ cui grauissimum esset incommodum,si amplius cresceret:nec posset regi,sed neces-

ſarium eſſet, vt aut ad debitam menſuram reduceretur, aut totius corporis exitium ſuccederet. Et ſi loquuti quidem ſumus de bonis, Eccleſiaſticis, tanquam omnibus iis communibus, non ideò æqualiter inter eos diuiſa eſt poſſeſſio, quinimò tertia religioſorum pars non aluntur Eccleſiaſticis cenſibus, ſed eleemoſynis & laicorum oblationibus; poſſeſſionibus & prouentibus ad exiguum Clericorum numerum pertinentibus, qui vix, quartam ipſorum partem attingit, & quod maioris eſt ponderis, eorum media pars extra ſtatum habitant, & hi ad ſe omnes ipſorum prouentus cum euidentiſſimo Reipublicæ damno alliciunt. Et ſi melioribus ſeculis quando homines cœleſtia magis quàm mundana curabant, & quando Auguſtini florebant, qui Eccleſiæ legatas hereditates recuſabant, ipſis priuatis liberis (*Ad fra. in ere. ſec.* 52.) tanta quęſita ſunt, quid in poſterum fiet? cùm nunc exſtent qui vano artificio maiora acquirenda perſuadent, verendum eſt ne intra ducentos aut trecentos annos, ita excreſcant eorum quæſita, vt totius ditionis domini reddantur. Sunt Monaſteria à trecentis annis exſtructa quæ non habent quartam partem prouentuum, quos habent quæ à quadraginta annis duntaxat ædificata ſunt. Nunc adſunt multi Religioſi quibus prohibitum eſt ſtabilia bona poſſidere, quæ prohibitio, quando tolleretur, quod probabiliter fieri poſſet cùm videamus id factum, cum quatuor numeroſiſſimis religionibus, exceptis aliis multis minoribus: videte quot vno momento acquirerentur.

Multa ſunt in principiis ſuis bona, quæ in progreſſu commota, pernicioſa fiunt, Eccleſiaſticorum quæſi-

quæsitum in principio suo optimum, per quatuor gradus ad præsentem statum peruenit: primùm vendebantur possessiones, & pretio alebantur Ecclesiastici & pauperes (*Act.* 4.) Existimabantur deinde stabilia bona retineri, & prouentibus pauperes ali. (*c. futurum &c.....*) Tertiò fiebant quatuor partes, Prima pro Episcopo, secunda pro Clero, tertia pro ædificatione, quarta pro pauperibus. (*c. concesso.*) Nunc silent beneficia & nata est opinio quæ ab omnibus Theologis, & bonis Canonistis, reprobatur, nempe, *Clerici sunt Domini fructuum*, preterquàm quod Sacri Canones, & Sancti Patres constanter prædicarunt, pauperum esse bona Ecclesiastica. Idcircò etiam Sacrum Tridentinum Concilium, *Omnino interdicit Episcopis, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiarésve suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones probibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt consanguineis donent, sed si pauperes sint, iis vt pauperibus distribuant*: & paulò infrà, *Quæ verò de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscunque beneficia Ecclesiastica tam secularia, quàm regularia obtinentibus, pro gradus sui conditione, obseruari, sed ad S. R. E. Cardinales pertinere decernit.*

Idcircò Ecclesiastici non deberent ita sinistrè interpretari legem ad publicam necessitatem factam, adeò cum æquitate & iustitia congruentem, & dicere constitutam esse vt abiectis hominibus inferiores habeantur. Potius dicere possent, satius fore vt Apostolis conformes viuerent (*Act.* 4.) forsan affirmare volunt ipsos Apostolos sua omnia bona firma vendentes, & eleemosynam dantes abiectis hominibus inferiores fuisse?

Inferre volunt se esse deterioris condicionis,

quàm ignominiosos homines? fortasse tantæ Regulariũ Conciones, quæ non possident, ignominiosæ habebũtur? Et si respõdeant, ipsos libẽter id facere, instantia dari potest, nempe voluntarium, aut inuoluntarium, discrimen constituere circa generosum aut dignum, sed non circa honorati aut abiecti essentiam. In hanc quæstionem consideratione dignissimus est Canon quidam, vbi dicitur (*de consec. distin. 1. c. vasa.*) *Bonifacius martyr & episcopus interrogatus si liceret in vasculis ligneis sacramenta conficere, respondit quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur, nunc è contrario lignei sacerdotes aureis vtantur calicibus.*

Sed ipsi voluntariò contenti sint eo quod habẽt, quod magnopere ipsorum partem exuperat, & sic concordes erimus. Imitatione dignum est Mosis exemplum Exodi c. 36. qui cùm populum inuitasset, vt aurum, argentum & alia huiusmodi pretiosa ad Tabernaculi exstructionem offerret, & plusquàm opus esset oblatum fuisset, publico edicto statuit vt nullus amplius vllam rem offerret. Sed alia adhuc proferebatur ratio, Si hisce legibus Ecclesiasticis libertas læderetur, tũ legibus Ecclesiasticis quæ prohibent ne Laicis Ecclesiastici emanci pẽt, etiam secularis libertas læderetur, & hoc modo ipsi possent sancire leges quę aliis libertatẽ tollerẽt, & alij nõ poterunt idẽ in eos exercere. Tã firma est & valida ratio, quàm vtile est vt stabilia bona ad Ecclesiasticos peruenire nequeãt: potest tamen pretiũ peruenire & cum priuilegio etiam ipsa bona iusta emptione. Sed Ecclesiastici possunt emancipare Laicis quouis contractu, gratis, aut vendere, aut permutare si non cum vtilitate. Et si Laici qui maiorem

iorem habent occasionem, de hoc non conqueruntur: quare ipsi conquerentur de minori? Huic parti Colophonem imponam, dicto, quod nempe ante 400. nostræ salutis annos Valentinianus, Valens, & Gracianus leges sanciuerunt (*C. Theo. de Ep. & Cler. l.20.*) Ne Clerici possent acquirere rem vllam à nobilibus mulieribus &c. quæ lex etiam missa fuit Damaso horum temporum Pontifici Romano, qui eam promulgandam curaret, & promulgata fuit; & diutissimè Romæ obseruata: & S. Girolamus qui eius meminit in Epistola ad Nepotianum, dicit se non ægrè ferre legem, quoniam eam meruerant quidem Clerici, sed sibi eorum auaritiam quæ causa est quòd eam sanxissent Principes, displicere.

Sancita fuit eiusmodi lex in Saxonia, à Carolo M. illustris memoriæ, diúque custodita. Anno 1300. Edouardus iij. (*Polyd. l. 13. hist. Anglicæ*) Angliæ rex sanxit legem, ad amussim huius similem, & quantumuis Ecclesiastici aliquantum repugnarint, nihilominus executionem sortita est. Ludouicus Molina (*de contr. t. 2. d. 140. l. 2. t. 8. §.*) testatur esse vnã legem in Portugalliæ constitutionibus, Ecclesias, & Monasteria emptione, successione, aut donatione non posse stabilia acquirere; ne crescãt debito plus, laicorum detrimento, possessiones, & prouentus Ecclesiastici: adiungens, etiam in aliis Hispaniæ regnis illam ipsam legem in vsu esse. Certum est Iacobum Arragoniæ Regem (*Petr. Bellug. in spe. prin. R. 13.*) statuisse in Regnis illi Coronæ subditis, ne Realencorum bona (ita enim vocant eos qui aliquid Regi persoluunt) ad Ecclesiasticos sine regia permissione peruenire queant. In Gallia) *C. de Hen. iij. L. 17.*) eadem lex à S. Ludouico constituta fuit

quod est notatu dignissimum : & deinde à Philippo III. à Philippo Bello, à Carolo Bello, à Carolo V. à Francisco Primo, ab Henrico II. à Carolo IX. & ab Henrico III. confirmata. Et cùm iam à trecentis annis Respublica Veneta hanc legem in Ciuitates, & Ducatus sui gratiam stabiliuisset, non dicendum est eius extensionem ad totum Statum esse innouationem, quãdoquidem Saluius Iulianus respondet (*C. de vet. iur. enucl. §. sed etsi*) *omnes debere sequi leges & consuetudines vrbis Romæ.* vt refert Iulianus Imperator. Et in Sicilia anno 1296 Federicus Rex (quemadmodum scriptum est in illius regni Capitulari) statuit legem eadem forma Venetæ legis anni 1536. nisi quòd solum in annum producit.

Pius V. pariter in terra, vbi saltus copiosissimè nascuntur, cùm quilibet magnum Monasterium ædificasset, quia non vastabatur illa terra, prohibuit in perpetuum Ecclesiasticis potestatem acquirendi à Laicis: & Clemens viij, animaduertens quantum Sancta Loreti ædes possideret, vt Laicos conseruaret, prohibuit ne ipsa amplius acquireret. Etiam Genuæ est generalis constitutio, vt omnia bona Reipublicæ dedita sint, ita vt non possint Ecclesiasticis alienari. Aliquis quidem respondet Papam Clementem eiusmodi legem tanquam Principem Temporarium sanxisse, à se tanquam à Papa impetrato sanciendi priuilegio. Consideratio callida valde, sed non conformis solidæ doctrinæ Theologicæ, & morali, quæ vult, cùm Deus dederit statũ regendum ei qui maiestatem habet, cum absoluta potestate in temporalibus, vt habeat etiam authoritatem à se, & sine priuilegio, aut permissione cuiuspiam

piam sanciendi omnes illas leges, quæ ad eum statum conseruandum necessariæ sunt.

Nunquam reperiet quisquam Deum præceptum dedisse, ad quod adimplendum oporteat ab altero permissionem petere. In rebus indifferentibus, aut bonis, sed liberis, potest fieri vt error contra superioris voluntatem committatur, sed in iis quæ nituntur expresso Dei præcepto, vtendum diui Petri dicto (*Act.5.*) *obedire oportet Deo magis quàm hominibus*. Deus dicat Principi sancito eas leges, quæ tranquillitati publicæ necessariæ sunt, & si deficias, ego me læsum dicam: & hîc velit obsequendi permissio nem? licentia quæritur, vbi, sine qua *non licet*. Tum quod Deus iubet nónne licet facere? Quando natura dat finem aliquem, dat omnia media necessaria quibus possit comparari, & Deus dabit finem & præceptum, quod exsequi non possint vlli nisi se cognoscant hominum fauore vti? hoc nimis absurdum est. Sed ad legis materiam reuertamur, quæ vt non est nouum inuentum, ita de ea etiam celebres Iurisconsulti egerunt, & tanquam iustam tuiti sunt, & inter alios, Baldus, Archidiaconus, Abbas, Signarolus, Alexander, Barbaccius, Crotus, Tiraquellus, Gælius, Renatus Copinus. (*Bal. c. qua in Ecclesiarum, c. Ecclesia S. Mariæ de constit. Archid. c. Romana, de app. in 6. Abbas l.1. cons.63. Signorolus cons.21. Alex. consi.93. Barbat. l.2. cons.14. Crotus l.1. cons.1. Tiraq. de retract. consang. §.1. gl.13. Gail. l. 2. cons.32. Copin. de pac. pol. l.3. tom.1.* Ex quorum lectione, quilibet detegere poterit num ea lex erat res, in quam cum Censuris animaduertere liceret, & præsertim cùm non obseruatæ sint reales Iudicij conditiones. Vnde optimè ad rem fuerit dicere etiam aliquid de ordine

seruato ab eius Sanctitate, vt appareat quanta irrita sub hac tractatione fuerint, dicam de ita facto negotio, quia iudicium, deficiente materia, nominari nequit. Theologi dicunt, iniustum iudicium, posse quidem extrinsecùs referre iudicium, sed non intrinsecùs, & omne iudicium iniquum etiam à se nullum esse, neque iudicium iniquum magis esse iudicium, quàm homo mortuus, est homo. Sed adhuc videremus in hoc defectu formæ, & conditionum realium, id nullius momenti reddi. Primùm sine vlla præcedente citatione, declarat veteres leges, & nouas de non alienandis bonis, & non extruendis Ecclesiis sine priuilegio, esse aduersus sedis Apostolicæ, & libertatis Ecclesiasticæ, authoritatem, & ipsos Legislatores in censuras incidisse. Et tamen citationem esse de iure naturali, & declarationum inquisitionem, etiam Censurarum, notissimum est, etiam post omnes Iurisconsultos. Quod sufficit ad demonstrandum tam supradictum compendium, quàm omne quod deinde illius vi sequutum est, nullum esse. Sed quòd nunc tanti viri pij in Christo defuncti, qui continuò cum Pontificibus communicarunt sui temporis, excommunicati declarentur, quid aliud est quàm eos qui eius Sanctitatem præcesserunt condemnare? & affirmare eos animarum curam non gessisse, prout debebant & nihilominus præter illos fuerunt Pontifices excellentibus virtutibus, & sanctitate præditi.

Reddit Papa rationem cur deliberarit aduersus Rempublicam procedere, dicens: [Cum prætermissionis officij nostri & causæ, Ecclesiæ desertæ à nobis rationem extremo iudicij die, à Deo exigi nullomodo velimus: neque enim existimetis nos,
qui

qui alioquin pacis, & quietis publicæ cupidissimi sumus, omnésq; nostros cogitatus eò intendimus, vt soli Deo inseruientes, rem Christianam, quantum possumus, pacatè gubernemus, quíque omnium animos, præsertim maximorum Principum, nobiscum ea in re consentientes esse optamus, si aliquando sedis Apostolicæ authoritas lædatur, si Ecclesiastica libertas, & immunitas impetatur, si Canonum decreta negligantur, Ecclesiarum iura, & Ecclesiasticarum personarum priuilegia violentur, quæ muneris nostri summa est, id aliquomodo dissimulaturos, aut officio nostro defuturos: hac verò in re id vobis persuasum esse volumus, nos nullis rationibus humanis moueri, aut quicquam preter Dei gloriam quærere, aliúdque habere propositum, nisi perfectam, quoad eius fieri possit, Apostolici regiminis functionem.] Et non abs re eius Sanctitas diuinum timet iudicium, quando deesset officio pastorali: ideò Deus per Ieremiam minatur, [Veh pastoribus qui dispergunt, & dilacerant gregem pascuæ meæ: dicit Dominus. Ideo hæc dicit Dominus Deus Israël ad pastores qui pascunt populum meum, Dispersistis gregem meum, & eiecistis eos, & non visitastis eos. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus] populo verò pollicitur, [Dabo vobis pastores iuxta cor meum & pascēt vos scientia & doctrina.] Ideóque certum est summum pastoralis muneris esse Euangelij prædicationem, sanctas admonitiones & institutiones morum Christianorum, Sanctissimorum Sacramentorum ministerium, pauperum curā, correctionem delictorum, quę excluduntur à regno Dei, res quas Deus Diuo Petro commendauit, &

dedit pro munere, quas solas tam ipse, quàm alij Sancti Martyres eius successores per secula exercuerunt, non eo modo quo tenebræ luci succedunt.

Gloriam Dei videmus esse in Euangelij propagatione in Sacris Scripturis, & in pia Christianorum vita: & denique, vt Diuus Paulus ait, in exterioris hominis mortificatione, & interioris vita. (2. Cor. 4.) & in excercitio operum charitatis. Sed si Dei gloria consisteret in bonorum temporalium copia, multùm nobis timere deberemus! quandoquidem suis nonnisi paupertatem, persecutiones, incommoda promisit Christus. (Ioan. 15.) & tandē, quemadmodum ipsum vulgus cognoscit labores, & perpessiones, sunt visitationes, & probationes amicorum Dei, & nemo, ait Euangelium, (Matt. 8.) sequitur Christum, nisi post impositam humeris propriam eius crucem.

Longè discrepat à Diui Pauli doctrina (1. Cor. 13.) quod ab aliquo sparsum fuit, in multis locis, & multis personis, ídque est, non posse perspici quam ob causam hæc ciuitas de religione commēdari queat. Etenim quamuis illis abundent eleemosynæ, & opera pia erga pauperes, & Ecclesiarum ornamentum, & cultus diuinus, tamen Christiani copulatio est iurisdictioni Ecclesiasticæ fauere: & huiusce rei contrarium Venetiis videtur. Diui Pauli sententia est, (1. Cor. 13.) *Si tradidero corpus meum, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Legitur in Sancto Euangelio, Saluatorem nostrum die Iudicij repetiturum rationem operum pietatis, & misericordiæ non factæ. (Matt. 25.) *Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: Sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis*

ruistis me, infirmus & in carcere & non visitastis me.

Modò tollatur sceleratis licentia lædendi proximum & secularibus pars vna portionis bonorum, quæ ipsis competunt relinquatur, non verendum est ne Deus repetat rationem, an possimus æquo animo pauperibus omnia Ecclesiæ bona largiri, sine dubitatione Deum ideò offendi.

Non tamen hîc non desistendum est à perpendendis vltimis illius Compendij verbis, vbi dicitur, *Quinimò nulla alia ratione meliùs publica illa Christianæ religionis incommoda, in quibus euitandis tantoperè insistitis, longè à vobis propulsabitis, quàm si Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, qui pro vobis dies, ac noctes excubant, & assiduas ad Deum preces effundunt, immunitates & iura, (prout religiosos, & pios viros decet) conseruaueritis.*

Respublica, profectò opus habet auxilio, orationum Ecclesiasticarum: ideóque continuò si Ecclesiasticis commendat: nec ignorat dicere Sapientem, (Eccles.21.) *Deprecatio pauperis ex ore vsque ad aures perueniet*: & dolet quando aliqui his sanctis operibus parum intenti, causa sunt cum malo exemplo, multorum peccatorum, laicis: vnde cùm placanda esset diuina iustitia, & ad misericordiam erga nos commouenda, magis irritatur eius ira vt castiget nos cũ infidelibus. Nõ debemus credere ditissimorum & meliùs accommodatorum preces posse magis flectere Maiestatem diuinam, de qua scriptum est (Psal.21.) *Neque despexit deprecationem pauperis.* Si hoc ita esset, multùm malè fecissent, & facerent cum hac doctrina tãti Sãcti Monachi & Heremitæ qui vixerunt, & viuunt in angusta paupertate, & abiectione, cum firma fide suas preces facilius in cœ-

lum coram Deo ascendere posse.

Sed tempus est vt ad tertium caput controuersum transeamus, quod est in materia de iudicio in Ecclesiasticos, quæ res seorsim tractari debet, quandoquidem etiam diuerso tempore de ipsa materia Compendium oblatum fuit, fortasse diuina prouidentia disposuit, vt, quemadmodum diximus, ab aliquo ex ministris Pontificiis peccaretur in dilatione oblationis Compendiorum, vt eius Sanctitas aliquod haberet otium meliùs perpendendi quanti ponderis esset negotium quod incipiebatur: sed nihilominus non desiit eius Beatitudo imperare, vt aliud Compendium de duobus in carcerem coniectis offerretur, quemadmodum factum fuit 25. Februarij cum supra scripta, *Marino Grimano Duci, & Reipublicæ Venetorum*, licèt eius Sanctitas esset conscia mortis eius Principis, iam duobus antè mēsibus successa, & curasset facienda officia congratulationis Principi Serenissimo eius nunc successore. Hanc actionem aliquis Canonista eorum doctrina tuebitur, *Papa est iudex viuorum & mortuorum*, sed potius credendum est eum arbitratum esse, cùm eadem sit dignitas, non nocuisse personæ mutationem, in quo Canonistas omnes sibi contrarios habebit, qui volunt, vt cùm de Censuris, odiosa materia, vocatis, agitur, verba angustissimè accipiantur. Vbi si arbitratur, Serenissimum Ducem præsentem admonitum eo iri, non ei concedemus, siquidem aduersus illum etiam in hoc capite egit, sine acti obseruatione, quod iudicij reale est & substantiale, idque est citatio pro declaratione & admonitione pro Censuris. Certum haberi debet, Pontificem, si audiuisset rationes quibus nititur Reipublicæ Vene

torum

torum authoritas iudicandi Ecclesiasticos, nunquã hac de re verbũ mouisse: sed cum ipsius Reipublicæ ea patientia, caritate, & maturitate, quam sibi ab eius Sãctitate pollicebatur, tanquã vniuersali Christianismi patre rationes tractare, & audire noluerit: mirum non est si ipsius Reipublicæ iudicia calumniet affirmantis ea niti vsu & cõsuetudine maximè pia, & quibusdam Pontificum Compendiis.

Respondit paucis Senatus ad Pontificis Compendium: Se mirari quod quotidie nouum dissentionis argumentum nascatur, & quod tentent multi euertere ea fundamẽta super quæ eius libertas per 1200. annos stabilita est: propterea à natiuitate ipsius Reipublicæ Maiores eius à Deo acceperunt authoritatem, quemlibet delinquentem puniendi, quam continuò in honorem Maiestatis eius diuinæ exercuerunt, cum publica tranquillitate, & eorum qui eius sanctitatem præcesserunt approbatione, & vniuersali laude. De consuetudine vllo modo non egit: cùm potestatẽ suam multò altiùs & firmiùs, quàm supra vsum, etiam immemorabilem fundatam habeat, ideóque ipsa pro indubitata habet Theologorum & meliorum Canonistarum doctrinam, immunitatem Ecclesiasticorum à foro seculari in delictis non Ecclesiasticis, sed temporalibus, aut, vt ait Iustinianus, ciuilibus, de iure diuino non esse: sed principis priuilegio: si tamen aliquis nobis significationem verborum, ius diuinum, tam latè accipere, aut abusiuè, vt velit ius humanum, dicere.

Hæc doctrina, quòd Ecclesiastici, nisi immunes fierent priuilegio, & gratia, forent Magistratibus secularibus subditi; demonstratur, & confirmatur exemplis veteris Testamenti, vnde apparet omnes

reges imperasse, & iudicasse & puniuisse Sacerdotes: neque id à malis regibus, aut mediocribus solùm: sed à sanctissimis, & piissimis, Dauide, Salomone, Ioa, Ezechia, & Iosia, factum fuisse, ídque expressis verbis in Euangelio, in sermonibus Christi Domini nostri ad Pilatum (Ioan.19.) *non haberes potestatem aduersus me vllam, nisi tibi datum esset de super.* Addēdo (si quis vellet alienum aliquem sensum dare (S.Augustini, S.Bernardi, Cardinalis Gaetani expositionem, Pilati iudicium iniquissimum fuisse, sed non vsurpatum, (*super Ioan.tract.116. Epist.42.in 2.q.61.a.1.*) Præter quid habetur etiam confirmatio exemplo Diui Pauli, qui cùm coniecisset festum sub iudicij prętextu Hierosolymis, velle in Hebręorum manus ipsum tradere, Cæsarē appellauit, quod nùnquam fecisset nisi legitimus iudex fuisset, cùm peccatum mortale sit appellare eum qui potestatem legitimam non habeat. Occurrit quidem quædā consideratio à Neoterico Scriptore facta, diuum Paulum Petrum appellasse, sed id non præstitisse, ne dementia existimaretur: consideratio acuto quidem intellectu digna: sed nō iam digna, firma Diui Pauli constantia, quòd veritatem non dixisset, præ timore ne de amentia accusaretur. Non habuit rationem illam coram Festo, non desiit proferre verba propter quæ respondit ei Præfectus, *Insanis Paule*, Et idem ipse Paulus dixit (Act.26.1.Cor.1.) *Nos prædicamus Iesum Christum crucifixum, Hebræis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam*; & nihilominus non desinebat dicere & prædicare id quod sciebat dementiam existimari. Ideò ne fiat vllomodo hæc Diuo Paulo iniuria, quandoquidem vere sanctissimus Apostolus non meruit, Sed quid de Diui Petri

(1.Pet.

(1.*Pet*.2.)eiuſdémque diui Pauli præceptis dicemus? qualia ſunt [Subiecti igitur eſtote omni huinanæ Creaturæ propter Deum, ſiue Regi quaſi excellenti,ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: quia ſic eſt voluntas Dei.Et de hoc(*ad Tit*.3.) Admonet illos Principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe,dicto obedire.] Et de illo quod habetur 13. cap. ad Rom, quod ſi tanquam Sol ad qualeſcunque dubitationis tenebras illuminandas.[Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas niſi à Deo,quæ autem ſunt,à Deo ordinatæ ſunt: itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtunt,ipſi ſibi damnationem acquirunt: nam Principes non ſunt timori boni operis,ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa, Dei enim miniſter eſt tibi in bonum,ſi autem malum feceris,time,non enim ſine cauſa gladium portat,Dei enim miniſter eſt: vindex in iram ei, qui malum agit:ideò neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam: Ideò enim & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſunt in ipſum ſeruiētes:Reddite ergo omnibus debita, cui tributū, tributū,cui vectigal vectigal,cui timorem,timorem, cui honorem, honorē.

Videant S. Auguſtinum qui ſe ipſum etiam collocat inter numerum qui principibus ſubditi ſunt.*Ex poſ. ad Rom.nume.72. ſuper epiſtolam ad Rom. Homel.....in expoſ.* Videant Chriſoſtomum,Theodoretum,Theophilactum,& Ecumenium,qui apertiſſimis verbis Apoſtolos,Euangeliſtas,Prophetas, Sacerdotes,& Monachos includunt. Legant S. Tho-

mam in eundem locum,& videant,ipſum affirmare apertè omnem immunitatem Eccleſiaſticam eſſe ex principis priuilegio. Sed S. Bernardus ad Archiepiſcopum quendam ſcribens clariùs dicit (*Ep*.42.) [Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita eſt; ſi omnis, eſt & veſtra: quis vos excipit ab vniuerſitate? ſi quis tẽtat excipere, conatur decipere.] Cõſiderent contradicentes, num vnquam vlli ex Sanctis Pontificibus, Epiſcopis, aut aliis ſacerdotibus, dixerint ſe eſſe immunes à poteſtate Principis aut magiſtratus, nunquam vnum reperient: ſed reperient quidem, vnumquemque ſubiectionem, confeſſum eſſe, negando ſolùm iuſtitiam in cauſa propter quam condemnati erant.

Famoſum habemus exemplum S. Policarpi Epiſcopi Smirnæ, diſcipuli Diui Ioannis Euangeliſtæ, vnius ex noſtræ fidei fundatoribus, ab Apoſtolis, excellentiſſimi: cuius verba ab Euſebio relata hæc ſunt. (*Euſeb.l.*4.*c*.4.) [magiſtratibus enim, & poteſtatibus à Deo conſtitutis, eum honorem qui noſtrorum animorum ſaluti, noſtræque religioni nihil affert detrimenti pro dignitate tribuere docemur.] Quidam dicunt iuberi ab Apoſtolo ſubiectionem, Principibus, quando infideles erant, ſed non ex quo Chriſtiani facti ſunt: ídque quia Eccleſiaſtici, ordine ſacro & authoritate ſpirituali maiores ſunt: & huic rei S. Iohannes Chriſóſtomus paucis reſpondet, [Si enim Paulus, cùm gentiles adhuc eſſent principes, præcipit, multò magis oportet & fidelibus exhibere, quòd ſi maiora ſibi concredita eſſe dixeris, diſce non nunc honoris tui tempus eſſe, peregrinus enim hîc es, & aduena, tempus erit cùm omnibus apparebis illuſtrior, nunc verò vita tua abſcondita

scondita est cum Christo in Deo, quando Christus comparuerit, tunc & vos comparebitis in gloria.

Sed quis dubitet immunitates Ecclesiasticas esse principum concessiones, eorum leges, & priuilegia reperiantur? & videantur omnes eodem tempore non concessæ, sed paulatim? Quas ad cuiusuis satisfa ctionem, qui de ea re certior fieri velit, quandoquidem plurimum interest, per tempora ipsarum immunitatum, extendam.

Constantinus circa annum 315. immunitate donauit Ecclesiasticos à factionibus publicis, personalib. & Curialibus, (*C. Theod. de Episc. & cler. l. 2. ibi. l. 10.*) Constansus & Constans eius filij adiunxerunt immunitatem à factionibus solidis, & à Censibus: & solis Episcopis immunitatem à Iudiciis fori secularis concesserunt (*ibid. l. 12.*) aliis Ecclesiasticis tam in criminali quàm ciuili causa, iudiciis Secularibus, subditis manentibus, & hac de re, habuerunt postea alias leges. (*ibid. l. 23. ibid. l. 37. ibid. l. 41. ibid. l. 47.*) vnam Valentis & Gratiani circa annum 380. alteram Arcadij, & Honorij circa 400. Sed circa annum 420. Honorius & Theodosius II. & deinde idem Theodosius cum Valentiniano III. concesserunt Episcopis Clericorum iudicium, quando ambæ partes contentæ fuissent.

Magistratibus Secularibus remittendo, quando vna pars Episcopum acceptum ferre nollet: quæ res etiã confirmata fuit à Martiano circa annum 640. & à Leone eius successore: tandem à Iustiniano circa annũ 560. (*C. de Episc. & Cle. l. cum clerici, C. eod. l. omnis qui*) stabilita fuit omnis varietas, cum lege, vt Ecclesiastici in causis ciuilibus Episcopo subditi essent, in causis verò criminalibus seculari Iudici.

quod durauit ad annum vſque 630. quando Heraclius(*Nouell.83. Nouell...*)immunes eos facit à Magiſtratibus ſecularibus,tam in Ciuilibus,quàm Criminalibus,ſalua tamen ſemper legatorum à Principe miſſorum authoritate: & vſque ad Imperij diuiſionem ſemper ita obſeruatum fuit, & poſt illam diuiſionem ſemper eiuſmodi fuit Eccleſiæ Græcæ vſus & mos,quantum durauit Imperium.

Sed apud Occidentales,Imperatores, Franchi, & Saxones,& Itali reges variè obſeruarũt, interdũ iudicia Eccleſiaſticis relinquentes,modò etiã & Presbyteros & Epiſcopos iudicantes: Sed cùm ipſi Pontifices Romani, aliquando remittebant partim iudiciũ Eccleſiaſticis,partim ipſis magiſtratibus, prout Temporum ferebat varietas,nunc vigente authoritate Pontificia, nunc Imperatoria: tandem Federicus II. circa annum 1220. ſtatuit Authentica codici Iuſtinianeo inſerta(*Auth. C.de Epiſc. & cler.l.ſtatuimus*)vt nullus in iudicium ſeculare poſſet vocare, tam in Ciuilibus quàm Criminalibus, vllum,Eccleſiaſticum: & quiuis leget Titulos,[de Epiſcopis,& Clericis, & de Epiſcopali audientia, vel de Epiſcopali iudicio:,] in Theodoſiano & Iuſtinianeo, reperiet omnes has leges, & plenam cognitionem habebit, quomodo Eccleſiaſticorum immunitas, fuerit gratia ab Imperatoribus conceſſa: & etiam teſtabitur certò, licet ipſi conceſſerint Clericis immunitatem à ſuis Magiſtratibus,tamen ab ipſorum ſuprema poteſtate neminem vnquam immunem fuiſſe. Poteſtas puniẽdi quodcunque aduerſus leges committitur, ita cum principatu coniuncta eſt, vt ab illo ſuperari nequeat, & idem eſt dicere Principẽ in ſuo ſtatu habere aliquem ſibi non ſubditum in rebus

in rebus Temporalibus, aut qualicunque alia bonum publicum spectante, ac, principem non esse. Diu stare non posset corpus, quod in se partem vnam, essentiæ internæ non destinatam haberet: nec minus ciuile corpus, quod in media sui parte, hominem qui alium, quàm principem agnoscat, in humanis & Temporalibus, durare non potest. Ipsemet Papa, in spiritualibus quemlibet immunem facit ab Episcoporum, Archiepiscoporum authoritate, sed à se ipso neminem immunem facere potest, nisi desinat esse Papa. Cùm Venetorum Respublica, nata libera anno 420. etiamsi, vt aliis omnibus potentibus accidit, non dilataretur, in principiis suis in magnam & spatiosam ditionem, nihilominùs à Deo non minùs quàm alij potētes principes in suo magno Imperio, in quācunque ditionis suæ viuentē personam potestatem accepit. Et Ecclesiasticis permisit ipsa Respublica, vt fruerentur iis immunitatibus à magistratibus, quibus fruebantur imperij ditiones successiuè: puniens in illis eos solos excessus qui quòd enormes & graues essent, publicam tranquillitatem turbare poterant: remanentibus monumentis delinquentium Ecclesiasticorum in qualicunque delictorum genere punitorum, & interdum etiam in delictis, quæ nunc leuia haberentur. Sed quæ necessariò dignæ erant propter aliquam peculiarem circumstantiam, quæ Respublica corrigeret. Et quamuis Pontifices Romani varia fecerint(*c. at si clerici de iudi. c. clerici, eodem c. cum non ab homine eod. c. qualiter, & quando eod. Decreta, ab anno* 1160.) de Clericorum immunitate, ista nihilominus recepta non sunt integra in vllo loco iuxta vllum Principem, neque potuerunt impetrare, vt de-

licta læsæ maiestatis non fuerint iudiciis secularibus subdita, ferè per totam Italiam vapulant Clerici; etiamsi non moniti, vt non incedant cum habitu non obstante immunitates, & decreta Pontificia. In Hispania idem fit in delictis de armis gerendis & aliis multis. In Gallia distinguuntur delicta communia & priuilegio donata: eáque sola Ecclesiasticis remittuntur, iudicantúrque à Secularibus.

Respublica pariter distinxit delicta in grauia, & leuia, leuia quidē foro Ecclesiastico, grauia verò magistratibus remittuntur, & ita perrexit semper exercere iustitiam, & suæ iurisdictionis libertatem. Non dicemus hanc esse consuetudinem solùm, quæ contraria legi, temporis diuturnitate, authoritatem vsurparit in ipsam legem. Non dubitamus consuetudinem aliquando posse legi diuinæ & naturali, etiamsi à mille annis esset, nocere: & ingenuè fatebimur, omne actum, cuiusuis Principis in contrario facto, fore vsurpationem, & Dei offensionē, si Ecclesiasticos Deus immunes reddidisset: sed adiūgemus quidem etiam cum bona eorum venia, ipsos immunitatem suam de iure diuino iactare, quòd si ita esset, eos submittendi potestatem Papa non haberet: & ideò seculares non essent idonei ad exercendum, ex Papæ dispositione, quod Deus prohibuit. Deus prohibuit Secularibus ne Missam canant, confessionem audiant &c. Papa vllomodo id suis ordinationibus aptum reddere nequit. Quòd si dicant, hoc esse, *Ius diuinum*, quod dispensari nequit, illud verò Papæ dispensari posse, ne disputemus & fatigemur in Contradictionis demonstratione, quæ est dicendo Ius diuinum, & dispensabile humana

potestate,

poteſtate,opus erit eis reſpōdere omnes rationes, quę poſſunt acquiri Papę diſpenſatione, *Innoc. c. cũ Apoſtolica. de ſem. de priuil. C. quòd quibuſdam, de verb. ſignif. c. in his. c. ſuper quibuſdã.* etiã conſuetudine, quæ legi contraria accidit, poſſe acquiri: & ſi præſupponimus clericorum immunitatem lege ordinatam fuiſſe, & executionem habuiſſe, & deinde immemorabili conſuetudine contrarium præſcriptum fuiſſe, dico, legitimè poſſe exerceri. Sed in noſtra re, authoritas & vſus Reipublicæ pręcedunt tempore quamuis legem, quæ immunes fecerit Eccleſiaſticos à iudiciis in cauſis criminalibus enormibus: neque qualecunq; decretum Eccleſiaſtici fecerint potuit vllo modo nocere. Huic adiungitur tacita omnium Pontificum conſenſio, qui hoc videntes & ſcientes, niſi decorum eſſe judicaſſent, illud reprehendiſſent. Et eadem approbatio expreſſa etiam à Sixto iiij. Innoc. viij. ab Alexandro Sexto, & à Paulo Tertio; quorum compendia in Reipublicæ arcis conſeruata, verè probant quàm iuſtè ea lex conſtituta ſit. Quod in ſuo compendio ſcripto ad Venetorum Patriarcham, dato vltimo Octobris 1487. apertè demonſtrat Innocentius, qui oſtendens quomodo, cum ratione Reſpublica iudicaſſet Eccleſiaſticos non ſolùm in atrociſſimis, ſed etiam in omnibus aliis grauibus delictis & atrocibus, his vtitur verbis, [Nos attendentes priuilegia ad bene viuendum dari, non ad delinquendum, illáque præſidio bonis contra improbos eſſe debere, non autem malis ad nocendum facultatem, &c.] Res quę non his temporibus ſolùm ſæpiſſimè occurrit, verùm etiam tunc erat frequentiſſima, quemadmodum

Sixtus Papa Quartus, in quodam suo compendio ad Venetorum Patriarcham, sub 2. Iunij 1474. hisce verbis testatur, Cogimur non sine cordis nostri dolore plurima quæ nollemus de personis Ecclesiasticis audire ex ista ciuitate, præsertim in qua nonnulli sæpe aut monetas adulterasse, aut crimen læsæ maiestatis admisisse dicuntur.

Et si aliquis, vt probaret, immunitatem esse de iure diuino, si vellet vti exemplo Constantini in Niceno Concilio, bene relegat, & dicet, num pro se, an verò contra mentem suam faciat, Iustiniani Imperatoris Nouellæ 3.5.6.11.83. 123. 131. 133.137. cum copiosissima declaratione demonstrant, quales Clerici sub illo Imperatore impunitates habuissent, & quibus antè illum fruiti essent. Si igitur in principio, Imperatorum priuilegiis, & deinde cōniuentia immunitates habuerunt, cur tantos rumores spargunt, quando Venetorum Respublica ait, si alij in Statu suo concesserint, vt vbi enormia delicta ab Ecclesiastico iudicarentur, credentes & iudicantes id posse suæ administrationi conuenire, se nihilominus id nunquam concessisse, aut ei rei assensisse, quin potius publicæ suæ tranquillitati contrariam existimasse.

Addi potest hîc in nullo Regno, aut ditione, has immunitates eodem modo vsurpari: & qui leget quantum scribant Criminalistæ, & Clarius (*l.5.§.fin.q.36.*) peculiariter, videbit quàm variè variis in locis executionem habuerit, & vsurpata fuerit hæc immunitas, argumento indissolubili probatur, quod non sit de iure diuino, siquidem regere eā potest consuetudo, & Paparū decreta ea de re in omnibus locis recepta omnino non sunt.

Hícque

Hicque etiam considerari debebit, regnantem Pontificem in compendio 10. Decembris dicere, in carcerem coniectos esse Canonicum & Abbatem, [personas in dignitate Ecclesiastica constitutas.] Præsto essent mille Pontificia compendia, ad demonstrandum quòd [Canonicatus non est dignitas:] sed cum eiusdem opinionis essent in Monitorio typis mandato. Canonicum excluserunt, & de solo Abbate dixerunt, [Personam in dignitate Ecclesiastica constitutam.] Adeò vt colligatur, etiã in Pontificiis compendiis errorem committi posse, quando maximè nimia cum celeritate scribuntur, quæ causa est quòd quantum opus sit, nõ considerentur. Sed sine dubio adhuc non est, an hi Abbates commendatitij sint dignitas, necne, quãdoquidem sacrum Tridentinum Concilium commendationes prohibet. Plurimum nihilominus interest eius quod tractamus, quòd sit dignitas, & quòd suprà hoc basim iaciat Papa: ita vt, si esset miser aliquis Sacerdos beneficio carens, res tanti momenti esse non existimaretur: sed dignitatis qualitas specialis est, ad maiorem & probabiliorem reddendam immunitatem: cùm certum sit in Ecclesia collocatos esse ordines, qui sunt Sacramenta iure diuino, inter quos ordines summus, est Sacerdotium: sed hæ Abbatum, Præfectorum, Archidiaconorum dignitates iure humano introductæ sunt: igitur si immunitas esset iuris diuini, præcipuè esset in Sacerdotibus, etiamsi gradu careant: & non in specialibus, quemadmodum volunt, dignitatibus. Ac sanè, qui volet hunc rationum nodum soluere, id sine magno & vano labore non tentabit. Hoc argumentum requirit vt

in persona Papę duæ qualitates reperiri cõsiderẽtur, vna Pontificis Romani Ecclesiæ particularis Episcopi, & vniuersalis Capitis, alia illius status quẽ possidet, Principis: quæ etiãsi nunc coniungãtur, non tamẽ necessariũ est, vt Princeps Secularis Romanus sit Põtifex, neq; vt Põtifex sit Princeps.

Nunc explicandum non occurrit, ambas istas qualitates vnitas fuisse, non forsan à quadringentis annis: sed concedatur etiam iam ab 800. annis id factum fuisse, id nihil ad narrationem nostram. In ciuitate Romæ tanquam Pontifex Vicarium suum habet, in aliis ciuitatibus subditis Archiepiscopos, Episcopos, & alios Rectores Ecclesiasticos: & tanquam Princeps habet ministros suos Gubernatores, Iudices, & alios, qui etiamsi Presbyteri sint, tamen non quatenus Presbyteri illa munera obeunt, multósque etiam præterea habet Laicos. Nunc si quis Ecclesiasticus, Presbyter, aut Frater, enorme delictum committat, videamus, non Episcopos, & eos qui administrationem Ecclesiasticam gerunt, eum punire: sed Gubernatores, Auditores, &c. Vidimus Turrim Nonæ, Sabellam Aulam, ingentem Boloniæ Turrim, aliósque Laicos carceres Presbyteris plenos, & Fratribus morte mulctatis à Iustitia: & quod maximi est momenti, visi sunt suspensi Fratres cum habitu Canonico, sine vlla Pontificatuum Sixti & Clementis dignitatis imminutione. Hæ res profectò necessariæ, & iustæ fuerunt, alioqui Ecclesiasticus Status tranquillus non videretur. Ideo hac necessitate alij Status non carent: & si placeret eius Sanctitati metiri aliena opera mensura, qua vtitur, & quam suis tradidit, non damnaret

Prin-

Principes, qui Presbyteros non tanquam Presbyteros vitam agentes, puniunt.

Sed non creditur id ex aliis Statibus emergere posse, quod ex proprio emergere nequit, deberemúsque exemplum eius quod ab aliis fieri volumus, prębere: quia videntes malum quod inde resultabit, cum alienis necessitatibus pateremur.

Non ignoro quod dabitur responsum, ídq; est, Papam suprà narratas duas qualitates habere: vnã Principis, alteram Pontificis: tanquam Principem videndo necessarium esse bonę sui Temporalis Status administrationi, vt potestate seculari enormia Clericorum delicta puniantur, à se tanquam Pontifice permissionem nõ requisiturum: & quẽadmodum sibi concedit, ita etiam aliis, si in gratia postulent, cõcessurum medicina intolerabilior, quàm infirmitas, & corpori perniciosior: & responsum quod etiam indiuisibile diuidit. Nonne facilius esset dicere Pontificem, quatenus Princeps est, cognoscere necessarium esse bonæ Status sui administrationi, castigare authoritate Temporali quemlibet, vel Ecclesiasticum, qui quietem perturbat? Sed non perspiciens aliorum Principum & Statuum facta, neque consentiens eos habere authoritatem à Maiestate diuina, cognoscit solùm proprium Pontificis & Patris vniuersalis authoritatem: ideóque vult stare ab ipsorum, administrationum partibus.

Hîc sese quidam opponunt, dicentes omnem castigationem, esse peccantis correctionem, alioquin nisi ad hunc bonum finem spectaretur, opus tyrannicum esset: sed vniuscuiusq; correctio, superiorum est: Ideóque Principis non interest, si pec-

cans, Ecclesiasticus corrigatur, necne. Intentus sit tamen castigationi Laicorum, quòd si Ecclesiastici non punirentur, Antistites Deó rationem redderent. Et verò concluderet ratio, si subiectum eius verum esset, correctionem delinquentium esse iustitiæ criminalis solum finem. Est finis certus, sed est finis secundarius, & quod minus est, est vtilitas priuata; quod præcipuum est, est finis Publicus: & in duobus consistit: vnum est, in conseruatione bonarum consuetudinum ciuibus, & ciuitati tranquillitatis & quietis: alterũ est, in restitutione æquali rerum, si aliquis sibi aliquid plus vindicet, vexando eum, aut damnum inferendo præter rationem, tãta pœna analogicè ipsi inflicta. Quando Ecclesiasticus postponit timorem Dei, & mundi, à lege abit, Rempublicam lędit, præbẽs Laicis exemplum, quod cum imitentur, improbi redduntur: & præterea inuitat etiam illum, qui se ab ipso læsum videt, vt vindictam sumat cũ quietis, & tranquillitatis publicæ euersione. Quibus de causis principis munus esse debet, vt castigetur delictum: alioquin propter supra dictam rationem non deberet princeps vnquam punire peregrinum, qui in suo statu peccasset: quandoquidem, cùm non sit eius subditus, non debet eius vtilitatem curare. Princeps peregrinum punit, nõ ipsius correctionis, sed subditi proprij ab iniuriis defensionis rationem habens, quemadmodum tenetur, & vt arceat mala exempla, quæ possunt prauos mores in publicam quietem introducere. Non valet igitur dicere, si vtilitati publicæ necessarium est, vt puniatur Ecclesiasticus, procuret princeps eius correctionem ab Antistite, neque permittat vt id Laici magistratus exequantur,

Ideoque vt respondeatur, necessarium est considerare Ecclesiasticos propter delicta vel grauissima, & maximè enormia non posse, secundum sacros Canones sanguinis pœna punire: sed castigare censuris suspensionis, priuationis, depositionis, & irregularitatis pœna: aut imponere pœnitentiam orationum, ieiuniorum, & aliorum eius modi operum: seuerissimáq; sententia est, in Monasterium aliquod, aut angustiorem carcerem relegatio ad perpetuæ pœnitentiæ actionem, quam non videmus hisce nostris temporibus exercitam fuisse, ob grauissimum quemlibet excessum. Quin si aliquoties damnant hisce pœnitẽtiis ad aliquod tempus longum, post humilitatis pœnitentiæ factam relationem, & promptitudinis ad morem gerendum, ei remittunt & gratiam delictorum facilè faciunt. Et quantumuis Iustiniani mandatum esset, vt propter delicta seculari potestati traderentur nihilominus communis & vsurpata Canonistarum opinio, est vt hoc tantùm fiat in tribus, nempe hæresia, literarum Apostolicarum falsificatione, & aduersus proprium Episcopum conspiratione. Quoad cętera affirmant, si Clericus commiserit enorme delictum, & grauissimum, vel si ipsum summum Pontificem è vita sustulisset, quoties offeret, se pœnitentiã agere velle, non debere capite minui, & potestati seculari tradi, sed in perpetuum carcerem relegari. Ex hoc modo & conditione Iustitiæ, sequitur, Ecclesiasticos facilè incidere in legum transgressiones: quia cùm maiorem vtilitatem aut delectationem afferat peccatum, quàm damnum, aut fastidium, pœna eligunt potius hoc malum ab ipsis minus existima-

tum,quàm vt propriis appetitibus & libidinibus priuentur; neque vllomodo vitæ timentes (quòd multum delinquentes coercet & prosternit) & sperantes etiam si castigentur pœnis aliquibus Ecclesiasticis, fore vt sese accommodent omnia æqui boniq; consulentes: & ideo licentiam sibi faciunt fine respectu,quodlibet scelus perpetrandi : prætérquam quod à foris Ecclesiasticis non puniantur delicta quæ publicam tranquillitatem turbant,sed ea quę magis ipsos spectant. Ideóq; non tantùm Laici interest Apostolicarum literarum falsificatio,aut aduersus Episcopum coniuratio, quæ sunt res(vt suprà dictum est) propter quas capitis minutio constituta est, sed proditio , læsa Maiestas, monetæ falsitas,homicidium,propter quas res Ecclesiasticas suas pœnitentias imponerent, eæ sunt quæ ad tranquillitatem Reipublicæ magna & manifesta seueritate puniri debent. Et verè Antistes qui solus Clericos regit , non potest quicquam facere quod eos non spectet, eorúmque vtilitatē: quemadmodum pater-familias non castigat filios suos & seruos , nisi solum bonum domesticum spectarit:Principis castigationes solę, suorúmque seruorum,carpunt viam & spectant verè ad commune beneficium, quod est realis castigationis finis. Dictum quod propter enormia delicta, quæ publicam quietem turbant, Clericus ab Antistite puniatur,non aliud significat, nisi quod illa pœna referatur ad bonum ordinis Ecclesiastici,& quòd Laici totius damni delictorum commissorū participes fiant: & boni quod ex eorum pœna nascitur,nullam portionem accipiant. Et iuuat verum dicere,Antistites nunquam puniunt Clericos pro-

pter

pter læsos ab iis Laicos, nisi instantia ipsis à Magistratibus facta, pre timore, ne ipsi defectum suppleant: & ratione freti sunt, quia eorum prouincia est Presbyterum regere; non autem Laicum defendere. Sed Princeps qui tributa, aliáque officia à subditis suis recipit, vt defendat vitam, honorem, & fortunas eorum, sine peccato deserere eos non potest, quando eorum qui sub immunitatum prętextu, quodlibet facinus, audent, audacia opprimuntur: permittens vt delinquentes impuniti abeant, aut solis spiritualibus pœnis castigentur; sed tenetur eos ad iustitiæ cōseruationem & aliorum exēplum punire: maximè cùm ipse Princeps à Deo Creatore constitutus sit, quemadmodum diuus Paulus ait, [Minister Dei vindex in iram ei qui malum agit:] qua in re si deficit, etiam cum ditionis priuatione punitur: [Aequum de gente in gentem, transfertur propter iniustitias, iniurias, contumelias, & diuersos dolos.] Et præter Dei offensionem in quam incidit Princeps deserens subditos, & negans iis debitam protectionem, sequūtur alia mala quæ omnia ad publicum exitium spectant. Laici læsi ab Ecclesiasticis in sanguine, honore, & fortunis, se priuatos videntes iusta illa vindicta, quæ fit authoritate publica, ad priuatam quibusdam rationibus mouentur: & quod prius est, timentes ne iterum lædantur, nec sperantes ab Antistitibus iustitiam, præuenire student: & ita ex vno malo mille alia nascuntur, quæ seditionum & grauissimarum in Ciuitatibus perturbationum causa sunt.

Quod quò magis dicitur ad defensionem iudiciorum Ecclesiasticorum, immunitates à foris

Laicis, clericis in illius ordinis honorem concessas esse, quem quòd cultui diuino consecratus sit, eò magis ratio vult obseruari: idque est res, quam omne bonum iudicium in contrario sensu intelligit: quia si velit in honorem illius qui peccatum admisit dicere: Primùm ille non est dignus qui honore afficiatur: diuúsq; Paulus ait, [vis nō timere potestatem? bonum fac & habebis laudem.] deinde bene dicit Socrates, vnumquemque peccantem infœlicem esse: infœliciorem tamen si pœnam effugiat. In honorem bonorū multò minus, quia possunt infici improbrum consortio, maioríque honore afficiunt quando prauo consortio carent: consilium dat Paulus, [Auferte malū ex vobismetipsis, modicum fermenti totā massam corrumpit.] Vnde si ipsi sacris canonibus, non possunt, tristibus vitam tollentes, excludere eos à suo numero, dignitati Ecclesiasticorū proderit, quod eorum bonitas à malis purgata, authoritate principis, sincera restet: ideóque honorari. Non potest dici vlla alia libertas ipsis esse sublata, nisi malè faciēdi libertas. Ex his cōsiderationibus manifestissimum est Venetam Rempublicā, tam in legum constitutione, quàm iustitiæ administratione, eam Principis supremi Temporalis sibi à Deo datam potestatem nullomodo excessisse: neq; meritam esse vt secum ita cum censuris Ecclesiasticis ageretur: eóq; magis quòd tanta cum celeritate ad fulminationem ventum est, vt quis de rebus Romanis audiens miretur, vnde nascatur, quòd causæ (vel exigui ponderis) Romæ tanta cum productione tractetur, vt ea maxima ex parte potius litigantium morte, quàm iudicum sententia terminentur:

nentur:

nentur : & nihilominus in re tanti ponderis non celeriter, sed præcipitanter iudicium factum sit. Quandoquidem sub initium Nouembris, solùm sermocinationes harum causarum inchoatæ sunt, ita vt in v. mensibus peruentum sit ad deliberationem ter centena millia animarum excommunicandi, & interdicendi, tanto regionis & ditionis tractui : maximè quòd intolerabili impatientiâ expectatum sit semper hoc tempus, cum querimonia, vt quæreretur dilatio, ad temporis vsum. Peruenítque eius Sanctitas ad eiusmodi sententiã, Cardinalibus solis notitia communicata, sine voluntatis eorum inquisitione, quemadmodum fieri solet in tanti momenti rebus, ídque non sine aliqua Curiæ Romanæ submurmuratione, cùm mos sit non solùm Cardinales eiusmodi argumentorum participes facere, sed etiam eos in consilium adhibere. Et deinde stabilito, typísque mandato adhuc vltimo ipsius compendio 17. Aprilis, eadem die de eo in Consistorio loquutus est, & immediatè id affirmauit, & intimauit. Et in hoc digna magno etiam stupore res est, cùm Romani profiteantur, neminem alium lites agere nouisse, séque in seruando ordine vti summa vigilãtia, trito hoc, tanquam prouerbio, [Omnis processus formatus extra Curiam vt plurimum est nullus. Nihilominús in tanti momenti causa, sine citatione actum fuerit. Dicunt tandem ipsi esse de Iure naturæ, & semper in ore habent, [Adam vbi es? &, vbi est frater tuus Abel?] Et deinde hoc obseruatum non fuisse videtur. Et si quis dicat duo compendia x. Decembris citationis loco esse, hoc tres obstant rationes, Prima, duo illa compendia prima x. De-

cembris adhuc huic infirmitati insanabili obnoxia esse, quia in eorum altero cùm Senatus leges nullæ, & legislatores in Censuras incidisse declararentur: ad hoc non poterat responderi, nisi priùs facta citatione ad contrarias rationes referendas. Deinde, aliud est monitio, aliud verò citatio, quemadmodum optimè Iurisconsulti demonstrant: illa imperat, vt dicto obediẽtes simus, tanquam in re decisa: hæc accersit ad videndum, num bonum sit, num necessarium, aut morem gerendi officium: ideóque cum in illis compendiis imperet reuocationem legum, & consignationem carcerum, sub censuris, & pœnis, non citatoria, verùm monitoria vocari possunt: neq; dici possunt in citationem resolui, cùm spatium vllum nõ habeant, sed immediatè executionem imperent.

Neque potest dici de citatione agere Monitorium, quod dat 24. dierum spatium, cum in eo declarentur nulla, & aboleãtur Reipublicæ decreta, non post 24. dies, sed eo ipso tempore 17. Aprilis: igitur eiusmodi abolitio in citationem nullomodo resolui potest. Et multò minus etiam, quoad reliquum, deficiente iustificatiua clausula, sine qua non solùm vnquam in citationem resoluitur, sed etiam monitorium ipso iure nullum est, simul cum ipsius excommunicatione, vt probat Nauarra in caput, *Cùm contingat*; 8. *causa nullitatis*. Sed omnes alios defectus condonando, vnde apparet citatio, aut monitio in legem 1602. quam de bonis emphyteoticis esse dicunt, & quæ verè magis est de bonis censualibus aut ad longum tempus locatis, quæ nihilominus Monitorium ingreditur, primo loco, & aboletur, cùm non intelligatur

quis

quis sit eius sensus, neque quibus defendatur rationibus? Saltem semel de ea disceptare audiuissent: facta fuisset aliqua extra ordinem iudicij narratio, sed quòd ex improuiso primum damnata sit, magna est & scandalum pariens admiratio.

Fortasse necessarium non erit se in tractationem de hac Emphyteoticorum causa diffundere: quādoquidem insignis iste defectus in ordine iudiciali commissus est. Sed quia aliquis fortasse cōpendiose alicujus cognitionis Reipublicæ hac de re nominum desiderio flagrabit, ab hoc proposito, aliqua attingere alienum non erit: ex quibus legitima Senatus in constituenda Lege authoritas perspiciatur, necessitásque quę eam monuit, & ęquitas in re constituta: & identidem num in intelligentia verborum, & huius legis causarum, aut de industria, aut imprudenter in aliquem errorem inciderit.

Pontifex in Monitorio dicit, Ducem, & Senatum à 23. Maij 1602. sumpta occasione à lite mota inter doctorem Franciscum Zabarellam, ab vna parte, & Monachos Pragenses ab alia, statuisse nō solùm: vt monachi tùm, aut in posterum, non possent agere sub quouis nomine, vt pręferrētur bonis Emphyteoticis à Laicis possessis, neque obtinere proprietatem bonorum supradictorum, pręlationis, consolidationis, aut lineę exstinctionis respectu, aut alia quauis causa saluo eorum iure: sed etiam vt id intelligeretur declaratum & constanter diliberatum quoad omnes alios Ecclesiasticos, & omnia loca.

Ex hoc nō apparet num eius Sanctitas arguat Senatus decretum, quod extendat ad omnia loca &

personas Ecclesiasticas, id quod in causa Monachorum & Doctoris decisum fuit, nihilominus supradictam decisionem in priuata controuersia approbans: an verò vtrumque simul reprehendi intelligatur.

Quod si concesso, quòd senatus haberet legitimam potestatem illi liti finem imponendi, negatur posse declarari, legibus vniuersalibus, idipsum in quauis alia causa declarari & intelligi: hoc non poterit vllomodo ab ingenio quouis mediocri capi: cùm manifestissimum sit, eidem potestati conuenire in aliqua materia legem sancire, & in ea occurrentes controuersias particulares iudicare. Aristoteles (*Polit.3.*) ostendit iudiciū esse legem particularem, & legem esse iudicium vniuersale & posse sufficere, quando iudex affectibus vacans reperiretur, aut verò solam legem sufficere quando comprehendi possent omnes particulares circunstantiæ: & in Iustinianeo Codice *L.3.t.5. ne quis in sua.* videtur Iurisdictio duo capita continere, iudicare nempè, & ius dicere; hoc spectat constitutionem decreti qui sententia nititur: illud verò eius pronuntiationem. Et prætoris Romani officium erat generalia decreta sancire: & iudices constituere, qui illis conforme in causis particularibus ius administrarent si lex spiritualis esset, iudex verò secularis, ipse eam non intelligeret, neq; secundum eam iudicare posset. Scientia spiritualis, & mundana actio non conueniunt. Regula, aiunt Philosophi, & regulatum debent esse homogenea, ideóque Iurisconsulti, maximè rationi consentaneum dicunt, [forum sortiri & statutis ligari paria sunt, [*Plau.Cast.l. omnes populi, ff. de iust. & iur. Decius*

tius c. quæ in Ecclesiarum, &c. Ecclesia Sanctæ Maria, de constitut. Alex. Cons. 201. *l.* 2. Idcirco qui concedit Senatum legitimè causam inter Monachos & doctorem iudicasse, debet etiam concedere ei potestatem decernendi vniuersaliter id quod fuit regula in iudicio quod occurrit, & in iis quæ occurrent esse debet.

Sed si intelligatur etiã de reprehensione cognitionis, & decisionis à Senatu in Monachorum & doctoris causa factæ, hoc est quod optimè demonstrat quantum necessarium erat tantùm non progredi, & primum formare Monitorium, & præcipuè in hoc caput, non perspecta sententia in lite formata, aut controuersia nominata.

Cùm verum non sit doctorem ea in causa actorem fuisse, Monachos verò reos vt præsupponit Monitorium dicens, [Inter Doctorem &c. ex vna, & Monachos &c. ex altera partitus.]

Cum anno 1508 Corsatus de Corsatis acquisiuisset ab Andræa Monaldo octo campos, qui Pragensi monasterio tributum exsoluunt, Doctor 1602. die duodecima Februarij vt ratione confinij ad se retraheret, pretium deposuit, 2. Martij Monachi arbitrantis se tanquam Dominos iuris agrorum illorum illi prælatum iri, coram Pátauiæ Prætore se stiterunt, & de lite disceptarunt, prælationem existimantes, qua in causa etiam coram illo magistratu multis actis processum est, quousque, secundum huiusce Status constitutiones, Doctoris, & communis Patauianæ Reipublicæ precibus cognitio ad Senatum translata est. In iudicium Laicum, Monasterium non vocauit Doctor, sed ipsi Ecclesiastici cognouerunt, huiusce

causę iudicium ad ſeculare iudiciū pertinere, quandoquidem ad id recurrerunt: qui ſolus recurſus, quando etiam alius hîc non eſſet, prætori iuriſdictionem dediſſet, etiámque Senatui in ea cauſa, quemadmodum diſertiſſimis verbis declaratur, *l. prima, C. de iuriſd. omn. iudic.* Sed præter hoc ſolidum, firmúmque fundamentum, additur iſtud aliud validiſſimū & vniuerſale; ab immemorabili tempore multo ante 200. annos ſuperiores, quando de bonis à Laicis poſſeſſis actum eſt (quodcūque tandem nomen imponatur, Emphyteoticorum, aut Cenſualium, aut feudatariorum, aut in longum tempus locatorum, aut alio quouis titulo) nunquam in hoc ſtatu iudicem Eccleſiaſticum iudicium exercuiſſe, ſed ſemper & ſine contradictione vlla cognitionem, & iuriſdictionem penes Seculare iudicium fuiſſe.

Vnde non ſolùm probatur à Senatu iuridicè determinatam eſſe controuerſiam Mònachorum à Doctoribus, ſed etiam ipſi propriam eſſe poteſtatem ſtatuendi decreta, quæ bona ſupra nominata à Laicis poſſeſſa, in quæ ius habet Eccleſia, diſponant & regant. Idcirco eius fuit, & eſt, vt de controuerſiis quæ natę ſunt, & naſcuntur circa ea bona, iudicet: prætereáque oſtendimus eidē poteſtati conuenire decernere, & iudicare. Superſunt in omnibus Cancellariis Ciuitatum tabulæ actorum coram iudice ſeculari iudiciorum, ex quo huic ſtatui ſubiectæ ſunt: neque poterit oſtendi vnum iudicium in foro Eccleſiaſtico tractatum. Quandoquidem Eccleſiaſtici rei in iudicium vocati non fuerunt, ſed ſponte Actores ad iudicium adfuerunt, vſurpatio vocari non debet, ídq; quod magis

magis rationem perstringit est, quod in eiusmodi controuersiis intra Ecclesiam & Ecclesiam, ipsæ ad iudicium adfuerunt, pro iustitia in alterutram Ecclesiam. Quin firmiter credendum est, principium huiusce introductionis fuisse valde Canonicum, quandoquidem illius seculi Ecclesiastici, valde probi, & Ecclesiæ nominum studiosi, & Pōtifices pariter accuratissimi iurisdictionis Ecclesiasticæ conseruatores erant: & ita hi vt illi optimè sciebant naturam fundorum propter quos se corā iudice seculari ad postulationem sistebant, nedum vt vllus vnquam hanc iudicandi consuetudinē reprehenderet, sícque certissimè dici possunt ipsi eam introduxisse. Estque Iustiniani disertissima constitutio, consuetudinem aliis tantam, quantā dat lex iurisdictionem dare.

Sed quandoquidem eius Sanctitas in Monitorio, ait Senatus decretum, constituisse, in bonis Ecclesiasticis Emphyteoticis, necessarium est aut vt eius ministri aliá Scripturam habuerint, aut alió affectu præoccupati crediderint se vidisse in ea Scriptura, quod non aperitur vllo modo, neque in sensu, ideò illud nomen Emphyteoticis, neque formaliter neque æquiualentibus verbis ibi est, neque sese excusare queunt eiusmodi sensum fuisse, prout exposuerunt: cum nō liceat alienum dictum alienis verbis referre, & maximè quod in genere dictum est, ad vnam solam speciem restringentes. Lex vetat, ne Ecclesię possint bona à Laicis possessa sui iuris reddere, restantibus nihilominus eorum directis nominibus. Verum non est ibi esse distinctionem directi & vtilis solùm in Emphyteoticis, sed hæ ambæ ditiones in bonis patrimonia-

libus reperiuntur, de quibus agitur in quodam titulo libri 11. Codicis Iustinianei, *titul. de fun. patrim. l. siquis fundos. l. fundi patrimoniales. l. hi. quibus.* quorum ius potest esse in Ecclesia, si princeps concesserit ei Ecclesiæ, & quamuis hæc possidendi consuetudo obsoleuerit in Italia, sub Francis Imperatoribus eorũq; successoribus, in eiúsque locum successerit feudum, non tamen non restant in Ecclesiis, maximè Cathedralibus aliqua huiuscemodi bona, quæ data fuerunt priusquam Constantinopolitani Imperatores, ab harum circumiacentium regionum Imperio excluderentur. In locatione perpetua etiam directũ, & vtile sunt, vnde tamen (quemadmodũ in supra dictis fundis) in prelatione, cõsolidatione, & lineæ exstinctione locum non habet: quemadmodũ Couarruuias, & Valasco à multis citati Doctoribus, probant efficaciter, licet quidã imprudentes in contrariũ tendãt.

Magna ex parte cura directa Ecclesiarum quæ sunt in hisce regionibus inferioribus circa mare, quæ aliàs paludes & valles erant, eiusmodi sunt generis. Idcircò cùm terrena omnia sub aqua essent, nullum alium fructum præter calamos carperent, in perpetuum aut in longissimum tempus locabantur, ob leuissimum aliquem canonẽ fructibus, quos producebant, respondentem; etiamsi nunc propter immensum sumptum, & Seculariũ laborem, & publicum, & priuatum, in subleuando terreno, siccanda palude & deriuanda aqua, ad præsentem statum reducta sint. Vbi ius non habet Ecclesia, neque iustitia scripta, neque æquitate ad existimationem prelationis, aut deuolutionis, aut alius cuiusuis, sibi propria ea terrena reddat,

dat, & ſupra hæc maxima ex parte verſatur Senatus lex, quemadmodum etiam ſtatuit in aliud bonorum genus, vt dicetur.

Ideò occurrit, vt perſoluendus ſit Eccleſiæ canon iure reſeruati cenſus, in aliqua ſtabilia bona; aut quia Eccleſia ipſa in antiquis venditionibus reſeruationem ſtipulata cùm ſit, aut quia deinde, reſeruato cenſu ab aliis venditoribus dominis, ab eis illi datum ſit. Qua in re cenſus reſeruatus ſine dubio in perpetuũ ad Eccleſiá pertinet: ſed ſupra ſtabile nullo modo reſtat ei dominium, cuius vi poſſit exiſtimare, conſolidationem, aut prælationem, aut retractionẽ, aut eiuſmodi alias actiones.

Feudum etiam eſt huiuſce naturæ, vt in illo directum ab vtili diſtinguatur; & miror quòd volentes legi Senatus addere, aut in ſenſu alieno à ſuo vero declarare cum hoc vocabulo *Emphyteoticis*, ad grauius factum reddendum, non dixerint, *Feudalibus*. Sed fortaſſe tam vltra non progreſſi ſunt, quia non ſperabant, id reſtiturum ſine animaduerſione, cùm vox ſit vulgaris, & quæ ab omnibus plenè intelligitur.

Vocabulũ *Emphyteoticis*, paulò magis abſconditum, & creditum eſt eſſe commodius vt occultè introduceretur: ideò non debet non contradici, in lege Senatus illud vocabulum non vſurpari, *Emphyteotici*, & vniuerſaliter agi de omnibus contractibus, & poſſidendi modis; vnde duo dominia, vtile & directum, diuiſa manent, neque licèt vlli velle reſtringere, aut alio modo declarare contra eius verum ſenſum, ad eliciendam inde ſequentem concluſionem in Monitorio poſitam, quòd alio modo explicari non poterat, ſcur præ-

missa in aliquibus Ecclesiarum iura, etiam ex contractibus initis ipsis Ecclesiis competentia, auferant.]

Nouum non est, Ecclesiasticos vt venirent in bona possessa à Secularibus tentasse nomen Emphyteoticorum, nominibus quibus censum & annuum recipiunt, imponere. Sed à 200. annis multæ Italiæ ciuitates hanc ob causam tumultum aduersus eos excitauerunt: ipsíque aliquando coacti sunt à suis prętensionibus descendere, & Canone quem recipiebant, contenti fuerunt.

In eadem Patauiana ciuitate, iam 150. anni sunt, quòd transactæ sunt magnę controuersiæ inter cōmunem Rempublicam, & Sanctæ Iustitinę & Pragiæ Monachos, hac de re lites per transactionem terminarunt, vnde declaratum fuit, præter alia, in omnibus villicationibus eorum non habere locum caducitatem, prælationem, consolidationem per lineam finitam, quemadmodum constanter affirmabat Ciuitas hactenus ab immemorabili tempore eam fuisse consuetudinem, & vsum. (Extant capitulæ authenticę transact.)

In ciuitate Vrbino etiam ante illud tempus magna controuersia inter Clerum & Populum agitata est, quæ pariter per transactionem finiit, cum diserta declaratione, vt consolidatio per lineam finitam locum nunquam haberet. *(Paul. Cas. l. Consil. 244. l. 2.)* Antea adhuc Ferrariæ hac de re fuerunt graues & periculosi tumultus, ad quorum seditionem Papa Bonifacius IX. potius tanquam summus Princeps, quàm Pontifex, non gratia sed iustitia coactus est in feudis Emphyteoticis, & aliis similibus Ferrariensibus contractibus authore pre-

re prę-

re caducitatem, prælationem, consolidationem per lineam finitam, & nouam formam iustitiæ, & æquitati conuenientem dare, quæ magis ad naturam censuum, quàm alius contractus educeret, doctorésq; perspecto insigni damno quod patitur Laicus ex deuolutione, aut cõsolidatione ad lineam finitam, communi sua sententia penitus sustulerant, dicendo, in eiusmodi re proximum propinquum, posse per iustitiam petere vt inuestiatur, & eo negato appellare posse, multíque ad hanc specificationem veniunt, etiamsi Ecclesia stabile sibi vellet, aliíque addunt Ecclesiam non solùm teneri, inuestire, sed etiam non posse Canonem crescere. *(Vide Clar. & Valasc. Ruin. cons. 12. Vol. 1. Decius Consil. 131. Bero Cons. 98. l. 1. Abbas c. bonæ, de postul. præl. & consil. 113. Curt. Sen. cap. 47. Riminal. cap. 44.)*

Mirum non est quòd lege, aut transactione in supra nominatis locis sublata sit caducitas, propter non solutum Canonem, aut prælationem in venditione, & consolidationem propter lineam finitam, cùm nulla harum conditionum ad contractum necessaria & essentialis sit. Sed id omne quod lege fieri potest, etiam facto potest, etiámq; consuetudo id introducere potest: Ideóque in hoc statu longa & præscripta consuetudo, quæ immemorabilis videbatur iam à 150. annis potuit aliquibus paucis bonis, (si ita sit, vt quædã essent) auferre caducitatem, prælationem, & consolidationem, & introducere vt extra Canonis solutionem, patrimonialia & allodialia haberentur. Videatur Cons. 72. Panormitani, longa est narratio, consuetudinem etiam in Emphyteoticis Ecclesiasti-

cis potuisse Vrbinum introducere, vt tolleretur conditio caducitatis, Quæ nihilominus Ecclesiæ vtilissima est, siquidem ea, Ecclesia acquireret meliorationes sine solutione, prælatione, aut consolidatione ad lineam finitam, suas credere nequit nisi pretium iustum persoluens: vnde argumento à simili, etiámque à maiori, eò magis potest consuetudo prælationem aut consolidationem ferre. Additur huic statui peculiare non esse, vt aliquod bonum Emphyteoticum allodiale fiat: sed in Gallia omnia Emphyteotica eiusmodi fiunt, vt testatur D. Ioan. Rub. Auth. Ingressi, de sacrosanctis Ecclesiis. Quę res ostendunt, & ęquitatem, & necessitatem eiusmodi legis. Quam licèt Venetus Status, illo tempore in forma legis scriptę per totum suum Statum vniuersaliter promulgatę, non constituit: in vsum nihilominus & consuetudinem recepit, & in rescriptis causarum occurrentium, sanciuit, obseruauit, & exsequutus est hactenus.

Hîc multa sunt Principum huiusce Ciuitatis cum ipsius Collegio decreta, quæ successiuè in controuersiis inter Ecclesiam & Laicum, vel inter Ecclesiam, & Ecclesiam, terminarunt & concluserunt de non admittenda caducitate, aut prælatione, aut consolidatione vtilis cum directo, & interdum clausulas generales rescriptis suis, quæ omnes euentus comprehendunt, imposuerunt, quemadmodum Vendramini Ducis 1476. tempore, in rescripto, ad Prætorem Montisferr. supra eiusmodi particulari controuersia, hæc verba addit: [nunquã pati volumus (etiã in bonis Ecclesiasticis) quenquam, qui diu tenuerit agrum aliquẽ

iure

iure liuelli, quem ſumptibus & laboribus ſuis meliorauerit, ſic de facto expoliari, ſed tantùm quòd ſoluat liuellos non ſolutos.] Et ducis Mori tempore, in reſcripto ad magiſtratus Brixianos anno 1466. cùm excluſiſſet Abbati Lenæo poteſtatem retrahendi ad ſe vlla ſua villicationum bona vendita aliis, addit, [Et de hac noſtra intentione date dicto Abbati notitiam, & declarate, ne contra eam dictos Chriſtophorum, & Cornelium inquietet, ſed acquieſcat huic voluntati noſtræ, quia hoc idem in aliis terris, & locis noſtris ſeruari volumus, & facimus in ſimilibus.

Ex quo manifeſtè apparet hanc non eſſe legem nouam, ſed in conſuetudinem ab antiquiſsimo tempore ſtabilitam, & confirmatam, non ſolùm magiſtratuum, ſed ipſius Principis peculiaribus iudiciis, de quibus lex ait, [ſi cauſam Princeps inter partes cognouerit, & ſententiam dixerit, eſt lex in aliis ſimilibus omnibus: & ſecundum Iuriſconſultos (*C. de leg. l. ſi imperialis. Afflict. d. 313. Menoch. vide conſ. 676. num. 2. 487. num. 3. 973. nu. 20.*) legis vim habent, etiamſi de particularis alicuius caſus deciſione ſolùm fuerint: quemadmodum Canonicæ leges ferè omnes ſunt particularium caſuum deciſiones. Sed multò magis, cùm adhuc habent ſignificationem voluntatis Principis generaliter expreſſam, in ſimilibus ſupradictorum caſibus. Hęcque facta ſunt à Republica id videntibus, & ſcientibus, nec repugnantibus, ideóque non ſolùm Eccleſiaſticis qui repulſam ſuarum petitionũ patiebantur, ſed etiam Nuntiis Apoſtolicis, & per conſequens ipſis Pontificibus tacitè id quod fiebat iuſtum & neceſſarium approbantibus:

adeò vt quod Senatus deliberauit 1602. sit declaratio & explicatio in scripto veteris legis, quæ posita erat in consuetudine & directis rescriptis, ad particulares Magistratus, quemadmodum in ea ipsa lege exprimitur apertiùs illis verbis. Rerum nostrarum vtilitas requirit, ad quietem & subditorum consolationem, vt hæc materia ita terminetur, vt non solùm in præsenti Zabarellæ occasione, sed in re alia quauis similis naturę, nũquam diuersa succedat in posterum à bona consuetudine, & iudiciis, secundùm conformitatem, sępissimę sequutis. Non prętermittam adiungere, quòd si in eiusmodi lege minimus fuisset scrupulus, Papa Clemens Octauus in cuius Pontificatu promulgata fuit, Pontifex studiosissimus, & qui in hac ciuitate ministros vigilantissimos habebat, eam non dissimulasse.

Et si huiusce constitutionis verba lecta fuerũt, nihilominus apparet audiendo nominari consuetudinem, conuenire, vt videatur, & intelligatur primùm, quid sit consuetudo, & iudicia. Quis adeò mediocri ingenio præditus est, qui non videat actum fuisse incognita causa: & de industria dimissos esse multos priuatos, ab iis, qui eius Sanctitati ad facti verificationem relaturi erant? sciendo, & cognoscendo necessarium esse vt hęc omnia viderẽtur, priusquam ad tantam executionem veniretur. ferè apparet vobis tantum fuisse desiderium, vt ad fulminationem veniretur, vt veriti ne incideretis in aliquid quod eam auertere posset, effugeretis perspectum facere id omne, quod posset eius Sanctitatis animum ab eiusmodi deliberatione dimouere.

Si huiusce narrationis proposita breuitas pateretur, manifestè demonstraretis quàm extra omne decorum, Monitorium ad hanc legem spectare dicatur, vt apparet: [Cúmque premissa in aliquibus Ecclesiarum iura, etiam ex contractibus initis ipsis Ecclesiis competentia aufferant.] Simúlque notum fieret ea non tolli Ecclesiis vllum ius quęsitum, sed ea in vi sua manente, & obseruatione, Ecclesiis promptissimum & facillimum retinendi, [omnia iura quęsita, sibi competentia, modum restare. Hęc Respublica nulli, non Ecclesiis solùm, ius quęsitum, vnquam tollere solita est: sed qui aliorum leges iudicare vult, nec errare, necessarium est primùm, vt eas percipiat, earúmque integram cognitionem habeat, neque priusquam fundamenta viderit ad eas damnandas accedere debet. Hac in materia dixi plusquàm huic narrationi conueniebat, & tamen nõ est minima pars collata cum sequenti.

Et si occurrat vt demonstrẽtur huius legis fundamenta, quilibet quantum iustitię & ęquitati nitatur videbit, & quàm legitima sit Senatus eam constituendi potestas.

Nunc reuertentes vt dicamus id quod superest de aliis enarratis argumentis: Si Pontifex à deliberatione sua preoccupatus noluit admittere tàm perspicuas rationes, vt sunt suprà narratę, & Reipublicę causas iustificatas habere, saltem videns vniuersam Europam habere his ab ipso reprehensis leges similes & tantum probatissimorum doctorum numerum opinionem ipsius sententię contrariã tueri, debebat causam in dubiũ reuocare, & cũ certo respectu procedere, cũ recordatione excõmunicationẽ esse grauissimã pœnã, & mate-

riam odiosam iis vt Canonistę dicunt, [strictissimè interpretãdam,] Non intelligendum est, vllũ victurum, quando Canonis verba ambigua sunt aut generalia, quę ad alium casum per similitudinem trahere non licet, neque minus argumento à minori. Ideò, etiamsi qui colaphum Sacerdoti infringit, à sancta matre abdicetur: nihilominus qui in eum bombardam emittet, etiam in Ecclesia vt eum interimat, & eum non attingit, programmate diro non configitur, licet hoc secundum delictum centies maius sit primo. Concedatur, vt qui decreta cõstituit aduersus libertatem Ecclesiasticã à sancta matre abdicãdus sit, etiã declarandum esset, Veneta decreta aduersus libertatẽ Ecclesiasticam esse, sed si firmissimis rationibus eiusmodi non esse demonstratum est, quę etiamsi non valerent, tamen in reipsa patet, non in narratione, quòd illæ leges sunt per totam Europam. Deinde typis mandatum videtur eas à tantis doctoribus iustificari: igitur saltem non liquet esse aduersus authoritatem Pontificiam, quemadmodum existimantur esse. Ad quid additur, cùm certum adhuc non sit, quid sit hæc libertas Ecclesiastica, vt dictũ est neque dum in eo inter se doctores consentiant, non posse minus clarum esse iuxta eos, hasce leges, & actiones esse aduersus eam. Et præterea in vna causa, vbi iuxta quosdam apparet ibi esse aliquam controuersiam, & propter tot capita dubiam manere, venit præceps excommunicatio, & interdictum, sine prospectione, & consideratione matura damnorum, quæ ait Cap. (*De sentent. excom. in 6.*) Alma Mater, ex eiusmodi Censuris sequi: scilicet quia populus religionem perdit, pullulant

lulant hæreſes, oriuntur infinita animarum pericula,& Eccleſiis ſine ipſarum culpa debita officia tolluntur. Chriſtiana pietas verè requirebat, vt primùm, omni ſedulitate causarum merita examinarentur, neque in Republica tam pia & religioſa quicquam minus quàm bonum ita facilè exiſtimaretur. Quilibet Prælatus primùm meritum cauſarum in ſe ipſo capeſſere, & deinde alium manſuetudine Chriſtiana capacem reddere tenetur. & vt docet diuus Paulus, [in ſpiritu lenitatis,] (*Galat*. 6.) quod quemadmodum obſeruatum, optimum effectum produxiſſet, ita omiſſum, mali, quod nunc videtur, & periculorum quæ ſuperſunt cauſa fuit.

Pontifex in Monitorio ſuo, XVII. Aprilis dicit ducem & Venetum ſtatum annis ſuperioribus multa decreta conſtituiſſe, & varia, propter quæ in cenſuras inciderunt, ſed inter alia, tria peculiariter nominata, propter quę ad fulminationem deſcendit, niſi intra XXIIII. dierum ſpatium reuocentur. Probus omnis Chriſtianus poſſet hîc deſiderare ſcire, num ſit, vt dicitur, in damnum animarum magnus decretorum variorum & diuerſorum à Reipublica ſancitorum numerus, & ſi propter eorum vnumquodque in cenſuras Eccleſiaſtiacas inciderit, ea exauthorare, & nulla reddere debent. Cur non monetur Senatus niſi de tribus? Non poteſt neque debet credi alia decreta ad animę damnationem velle relinqui, & tamen cur de omnibus nunc non agitur? Quando aliquis conuenit debitorem ſuũ, poteſt vnam debiti portionem poſtulare: quemadmodum cùm Dominus ſit, ei poteſt remittere & partem, & totum: ſed Procura-

tor & elector, non poteſt, niſi ſecundũ Superioris mandatum. Si multa decreta conſtituta ſuperioribus annis Deum lędunt, ea omnia reuocare Reſpublica tenetur, neque trium reuocatione officio ſuo ſatisfaceret. Diuus Iacobus ait *Iacob.* 2. Quicunque totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.

Propter peccata quę animę damnum ſunt, imperat Seruator excommunicationis vſum cùm in *Matth.* 17. ſi peccauerit in te frater tuus. Sed diuus Paulus, qualia iſta fuerint expreſſit, dicens 1. *Cor.* 5. Si is qui frater nominatur eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec cibum ſumere. Ideóque nunc dici poteſt id quod Dei filius ait *Matth.* 23. Væ vobis qui decimatis mentam, & anetum, & cuminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt, legis iudicium, & miſericordiam, hæc oportuit facere, & illa non omittere. Quo plenè reſpondetur ei quod dicetur in monitorio, leges, & iudicia Reipublicę eſſe in perniciem animarum. Sed cùm etiam additur Reipublicæ actiones eſſe in Scandalum plurimorum, monendum eſt eius quod velit non concludi contrarium. Profectò intenti eſſe debemus ſcandalorum extirpationi, maximè verò ſi malę ædificationis multis exemplum prebẽt: nũquam viſus eſt vllus offenſus quòd delicta tranquillitatem publicam turbantia puniri, & luxum aut auaritiam frænari videret. Ambulantem per ciuitatem ſceleratum eiúſque ſocios à iuſtitia plexos videre, potiùs ſcandalum gignit: & ita videre ſeruari in Eccleſia aliquem, cuius, pluſquam cuiuſlibet alius punitionem ſollicitare deberet. Mul-

tum

tum producendum non venit ad demonstrandum quænam scandalum pariant, quandoquidem vnusquisque conscius sit, vnde scandalum det, & accipiat: illíq; etiam qui malę ædificationis res tuentia, id non faciant sine rubore, & sine sensu apud conscientiam, se veritati opponi.

Profectò hoc Monitorium ad exemplum X. Pontificum, in eo nominatorum scriptum est; & semper commendabitur eorum Pontificum Sanctitas quòd id imitari requisiuerit: sed tamen minori laude digni non sunt illi qui centum Sanctissimos suos præcessores sequuti sunt, qui nunquam indicarunt se laborasse quomodo possent nullas reddere Principum leges ad publicam vtilitatem sancitas, quin eas promulgarunt, etiámq; exsequuti sunt: & quando aliquam difficultatem de eorum iustitia perspexerunt, multa dexteritate & caritate Principibus qualis sit diuiuæ voluntas repræsentare studuerunt. Ita si Damasus Valentiniani legē promulgauit & exsecutus est Sanctus Gregorius vnam Mauritij qua prohibitum erat militibus ne officio Monachi fungerentur. Valde alienum est à Doctrina antiquorum, & bonorum Theologorum, pronuntiasse etiā excōmunicationes aduersus Senatum, qui persona singularis non est, sententiam. Diuus Augustinus *Lib. 3. contra Epist. Parmen. 23. q. 4. c. non potest*, perniciosam existimat, & sacrilegam, impiam & superbam (hæc sunt eius ipsissima verba) excōmunicationem, aduersus multitudinem, etiamsi in aperto, & manifesto esset peccato, & bonis pastoribus in eiusmodi accidentibus consilium dat, vt recurrant ad Deum, precibus & gemitibus, locus ab eo Sancto multum pro-

lixè tractatus, tantóque cum studio, vt si Barbacciæ aut Zenzelini loco, legeretur, spiritum caritatis in omni Christiano produceret, quod aliorum lectio facere nequit. Sanctus Thomas *q.22.a.5.in add. & in 4.d. 18.q.2.a.3. quo l.* 10. 15. quæstionem proponit, an Vniuersitas à Sãcta matre abdicari queat: minimè respondet, rationésque affert: concludẽs Ecclesiam multa prospectione statuisse ne Communitas abdicari à Sancta matre queat: alij Theologi omnes vnanimes idem decreuerunt: & Papa Innoc. 4. *in cap. Romana, de sentent. excom. in 6.* ita ait, [In vniuersitatem vel Collegium proferri sententiam excommunicationis penitus prohibere.] Vbi glossema requitur num excõmunicationis sententia aduersus Communitatem pronuntiata valida esset, quatuórque celebres doctores citat, qui dicunt non valere, vnúmque pro contraria parte, & tandem concedere non debere pronuntiari, & si pronuntiata fuisset, tutissimum esse, dicere quòd valeret. In hoc proposito consentiunt omnes, eiusmodi excommunicationem non posse fulminari: multi fulminatam nullam & nullius pretij: alij pauci, fulminatam valere, aiunt. Religiosi & pij est celeberrimorum opinionem sequi, optimis nitentem rationibus, & eam quæ constitutione Pontificia stabilita est, & quæ plurimùm pietati fauet, & non damnata ab omnibus doctoribus, quandoquidem etiam pauci illi, qui veram autumant, sequendam non suadent. Non potest opponi id quod in omnibus Canonistarum libris legitur, [Papa non potest errare,] quam propositionem qui primus protulit, sano modo intellexit, ab eóque in materia fidei solùm limitibus inclusa

fuit

fuit, & decernendi, & determinandi, non opinãdi.

Idque debente semper Papa seruare debita media, inuocationis diuinæ, & consilij humani. Nunc adulatio, sublatis limitibus, absolutè veram iudicat, præterquàm quòd effecta in cõtrariũ sæpe vertuntur. Exemplo erit ipse diuus Petrus, qui postquã ipsi dixit Christus, (*Matt.*16.)[tibi dabo claues regni cœlorum,]Immediatè reprehendit ipsũ Seruatorem qui crucifigi volebat, ideóq; dicit ei Dominus[Vade post me Satanas, scãdalũ es mihi, quia nõ sapis qua Dei sunt, sed quę hominũ.]Negatio etiam ita vnicuiq; nota est vt eã narrare non occurrat. Et in Epistola ad Galatas dicit diuus Paulus (*Galat.*2.)Cùm venisset Cephas in Antiochiã in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.] Neq; vnicũ est diui Petri exemplũ. Nisi(*Genes.*9.) reprehensus fuisset Cam quòd Patris Noæ nuditatem derisisset: hîc possent referri 23. Pontifices alieni imperfectioni subditi, non consuetudinibus suis priuati, sed doctrina & administratione, & si quis legat Pontificum vitam ab anno 890. per 130. annos sequentes, sine aliorũ sparsorum inquisitione, cognoscet verissimum esse id quod diuus Paulus ait(*Hebr.*5.)[Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deũ, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit iis qui ignorant, & errant, quoniam & ipse circumdatus est infirmitate, Ita vt non abs re S. Bonifacius Martyr dicat,[Si Papa suæ & fraternæ salutis negligens deprehenditur, inutilis, & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus, quod magis officit sibi, & omnibus, nihilominus innumerabiles populos ca-

teruatim secum ducit, primo mancipio gehennæ, cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus. Huius culpas isthic redarguere præsumptum mortalium nullus, quia cunctos ipse iudicaturus, à nemine est iudicandus, nisi deprehendatur à fide deuius.

Non debet vllus tantùm mirari, quòd Pontifex suis sententiis & Censuris potuerit læsisse aut alicui iniuriam fecisse, neque tantum malum existimare, quòd etiam ei commissos errores emendare conueniat. Idcirco non solùm Sanctitatis Pontifices, sed ij etiam qui mediis humanis se magis rexerũt, fassi sunt se potuisse decipici & offerri retractationi. Innoc. 4. agens de controuersia inter se, & Federicum II. Imperatorem hæc ait, Quòd si Ecclesia eum in aliquo contrà debitum læserat quod nõ credebat, parata erat corrigere, ac in statum debitum reformare, etsi diceret ipse quod in nullo contra iustitiam læserat Ecclesiam, vel quòd nos cùm contra iustitiam læsissemus, parati eramus vocare Reges, Prælatos, & Principes tam Ecclesiasticos quàm seculares ad aliquem tutum locum, vbi per se, vel per solennes nuntios conuenirent, erátque parata Ecclesia de consilio concilij sibi satisfacere, si eum læsisset in aliquo, ac reuocare sententiam, si quam contra ipsum iniustè tulisset, &c.

Cum igitur fulminata fuisset excommunicationis aduersus ducem & Senatum sententia, totáque eius ditio interdicto destinata, quòd nolit permittere vt defraudetur Reipublicæ libertas, quod nõ consentiat vt destruantur fundamenta, quibus superstructa est, quòd se potestate in administranda

Repu-

Republica, necessaria ad fouendum quietem, & suæ Ditionis tranquillitatem, sibi à Deo datã priuari non sinat, quòd vitam, honores, fortunas populorum suæ administrationi commendatorum tueatur: & denique quod prestiterit, & præstet id quod à Maiestate diuina sibi imperatum est. Et cũ his omnibus pronũtiata sit ipsa excommunicatio, sine causæ cognitione, sine citatione, aut obseruatione essentialium iudicij terminorum, & à Deo lege naturali ordinatorum, cum diuerso studio ab eo quod eius Maiestas sine debita maturitate imperat, & Sanctorum Patrum, Sacrorum Theologorum doctrina, & ipsis Pontificiis constitutionibus contrarium: cùm manifesta sit iniustitia, notáque nullitas considerandum superest quodnam foret principis officium, & quomodo se erga Deũ & sanctam eius Ecclesiam gerere deberet.

Aliquis prima fronte diceret, bonum fore sequi S. Gregorij consilium [Sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta timenda,] & Deo firma fide suam causam commendare, & æquo animo ferre censuras iniustas in magnum meritum apud diuinam Maiestatem resilire. Consilium, quod pro insonte qui causę suæ æquitatem demonstrare non posset, optimum foret: sed Principi, qui tam euidentem, & manifestam tuetur causam, non potest quicquam perniciosius esse, ipsíque, statuíque suo, cultuíque diuino: cuius in primis rationem habere decet, magis tenetur Princeps, quàm priuatus Deum timere, studiosus esse Sanctæ fidei, Prelatos qui Christi locum occupant obseruantia colere: sed magis etiam tenetur hypocrisin, & superstitionẽ fugere ad dignitatem suam con-

seruandam, & retinendum in Sanctæ Religionis exercitiis statum suum, & videre ne idem quod Hebręis, suis populis contingat, qui propter longam Mosis absentiam, existimantes se vero Deo priuatos esse, sibi aureum exstruxerunt: quod si bene consideratum fuisset, homines ad eiusmodi mala, in quibus iam sunt, non peruenissent. Non ita vniuersaliter verum est illud dictum, sententia pastoris siue iusta, siue iniusta timenda 11. *q* 1. *c. sententia.* quemadmodum interpretantur quidam Doctores, qui introduxerunt, & potestatem, quę nomine Ecclesiastica, re ipsa temporalis esset, in Ecclesia Dei conseruare vellent.

Hîc aliud est Papę Gelasij Canō 11. *q.* 1. *c. cui illata.* qui Gregorium præcessit, nec minus Doctrina & sanctitate celebris, vbi ait, [Si iniusta est sententia, tantò curare eam non debet, quantò apud Deum & eius Ecclesiam, neminem grauare debet iniqua sententia. Ita ergo & ea se non absolui desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum.] Cōtrarij non sunt duo isti Sancti Patres, vt verba demonstrant, sed Theologica Doctrina optimè apparentem hanc contradictionem conciliat. Quædam sunt iniustæ sententię, quia malo animo, & corrupta mente pronuntiatę sunt, licet iusta & legitima de causa: hîc non acquiescendum esse nemo in dubium reuocabit, neque eas secundum Deum ęqualiter, vt iustas astringeret, etiāsi pastor animo malo eius Maiestatem diuinam lędit, & de his intelligitur, sententia pastoris siue iusta, siue iniusta timenda est. Aliæ reipsa causam iniustam, alię apparenter iustam habent: siquidem in rebus humanis veritas sæpe ita occulta est, vt retegi nequeat,

nequeat, vnde insons aliquādo condēnabitur, sine ipsius iudicis culpa. Hoc sētētię genus secundū Deū nō astringit, neq; ei corā ipsius Maiestate diuina acquiescendū est, & sincero animo etiāsi cōdēnatus, ne proximū offēdat, qui sententiā iustā existimat, se eā reformidare, & corā Deo viuere prout ipsius innocētia requirit, ostēdere teneatur: & coram hominibus, qui eum reū existimāt (si veritatē demōstrare nequit) viuere patiēter, suámq; causam Deo cōmēdare. Sed si sentētia iniusta sit sine legitima caussa pronuntiata, neq; reipsa neque apparenter, non solùm non reformidanda est, sed pro viribus sese ei opponendum est.

Hæc doctrina vndecim Canonibus in decreto confirmatur. *Cap. qui iustus, c. cu: illata cap. secundum Catholicam, c. cæpisti. cap. temerariè, cap. quid obesse, cap. quò, c. illud planè, c. non debet,* 11. *q.* 3. *càp. manet* 24. *q.* 1. *c. si quis,* 24. *q.* 3. & ita inter omnes Theologos cōmune est, vt nullus dissentiat, quemadmodum etiam consentiunt, neminem posse à Sancta matre abdicari, nisi própter mortale peccatum in quo etiam postquam ab Ecclesia monitus fuerit, perseuerare velit. Qui omnes supradictos Canones leget, tam plenè edocebitur, vt Censuras iniquas non deuincere, nec lædere, nec vllo loco habendas esse nullomodo dubitaturus, imò tantò magis, si legat Authores ex quibus hi canones deprompti sunt, in ipsis fontibus veritatem hanc cogniturus sit: ideóque præcędentia & sequentia verba euidentiorem rem facient.

Sententia re ipsa iniusta, apparenter autem iusta, & quæ ne scandalum prębeatur formidanda est, non potest oriri nisi ex errore in facto, ideóque

dato facto secundùm veritatem, iudex qui fallitur in dignoscendo iusto, etiam per ignorantiam, nihilominus in culpa est, vnde quamuis iniusta sit sententia propter manifestum errorem in iure, nulla est, nulliúsque pretij, neque secundum Deum, neque secundum homines deuincit. In hoc, quòd Pontifex Romanus hanc excõmunicationem fulminat, non cadit error vllus in facto, manifesta est veritas, Senatus leges scriptæ sunt, delinquentes accusati & in carcerem cõiecti, hîc non potest esse occulta innocentia quæ appareat: apud iudicem lis est; num in sancitis legibus, & in carcerem coniectionibus decretis, peccatum commissum sit, videndum est: quòd si Princeps & Senatus non peccarunt, sed in procuratione conseruationis vitæ, honorum, bonorum; suorum subditorum, quemadmodum in omnibus hisce capitibus fusius demonstratum est, Dei præceptis obtemperarunt: de iustitia Senatus & consequenter de Pontificiæ sententię nullitate debitandi locus non superest: & maximè quia rationes quibus id manifestum fit, eiusmodi non sunt quæ multas mentis argútias, vt accipiantur, quærant, sed leui consideratione omnibus manifestæ fiunt: ideóque cùm propter ipsius Senatus innocentiam coràm Deo, eiúsque etiam apud homines perspicuitatem, non superfit vllus qui offendi queat: pariter ille nullo modo reformidat excommunicationem, neque apud sese neque apud homines, nisi prout manifesta violentia in sinistrum finem facta reformidatur: cùm violentia manifesta sit vti potestate, à sancta parente abdicandi, à Christo data, contra eius institutiones: & aduersus eum qui potesta-

potestatem habet, eáque iniustè vtitur, solum remedium est Superioris presidio vti, quando fieri potest: sed si hîc non datur Superior cujus præsidio vtendum, aliud remedium Deus non dedit Principi læso, nisi vt resistat: vim vi propria repellendo. Quandoquidem vniuscuiusque Reipublicæ, aut Regni politia à Deo est, & ád eius gloriam: ideò non potest sine peccato & Dei offensione permitti vt tollatur & vsurpetur propria libertas, quæ est vniuscuiusque Principatus politia. neque dubitari, quin cum Dei offensione iuncta sit negligentia in ea defendenda, & grauissima, si vsurpari sponte sineretur. Igitur vt Dei præcepto obediatur, conuenit sese cuiuis potestatem à Deo datam leges sanciendi tollere volenti opponere, & iustitia tueri subditos in vita, in honore, & fortunis læsos.

Et quemadmodum insons propter errorem in facto, iniustè à sancta parente abdicatus, ne scandalum præbeat, tenetur æquo animo ferre: ita quãdo error est in iure, & retegitur manifesta iniustitia, tenetur Princeps, ne scandalum det, resistere, seséque iniuriç opponere. Quæ cùm ita sint, dubium non est, quin perueniente cognitione ad alia regna, vbi obseruantur leges Venetis legibus similes, & quibus iudicantur conformiter delinquentes, Rempublicam præ Censurarum indebitarum, nullarúmque metu violentię cessisse, aut potestatem suam naturalem exequi, & exercere desiisse: maximum & grauissimum scandalum acciperent: paritérque subditi qui viderent, & considerarent tantam metus vanitatem, peruersam ædificationem acciperent: ideóque etiam

propter hoc caput æquum & necessarium fuit vt Princeps debitam oppugnationem susciperet, ita vt cùm iniusta sit & nulla Pontificis fulminatio, per consequens sequatur, in necessaria defensione Rempublicam iustè & legitimè promulgationem & executionem inhibuisse, fidelésque subditi Reipublicæ, & plusquam alius quiuis, Ecclesiastici animo pacato; conscientiisque esse debent, intenti cultui diuino, sub Principis protectione: & certo credere Spiritum Sanctum promitti & dari omnibus fidelibus, inter quos præsens est ipse Christus, quando in eius nomine cõgregatur: neminémque posse excludi à Sancta Ecclesia Catholica, nisi prius malis suis operibus à diuina gratia excludatur; & obedientiam quam Deus vult vt Superioribus Ecclesiasticis præstemus, non esse stolidam & insanam subiectionem, neque Prælatorum potestatem esse arbitrarium iudicium, sed vtramque lege regi: qui in Deutoronomio, Sacerdoti, non absolutam, sed præscriptã Lege diuina potestatem ordinauit. (Deut. 17.) [Facies quæcunq; dixerint qui præsunt loco, quem elegit Dominus: & docuerint te iuxta legem eius.] Solus Deus est regula quæ errare nequit, illi soli licet sine exceptione obedientiam præstare: qui profitetur obedientam integram erga alium, non exceptis Dei præceptis, peccat, & qui sibi proponit humanam voluntatem quæ errare nequeat, communicans creaturæ diuinas proprietates, magnam committit blasphemiam. Deo redditur absoluta obedientia: Prælatis intra cancellos Legis diuinæ circunscripta: & ita vtebantur veteres in antiqua Ecclesia. In Actis Apostolicis

ſtolicis exemplum à diuo Luca ſcriptum habemus, quòd fideles irent in contrariam diui Petri ſententiam, & cum eo de vocatione Gentium diſceptarent, neque tamen ab eo fulmine excommunicationis, & minis territi fuerunt, impoſito iis ſilentio: ſed cum ratione, authoritatem diuinarum reuelationum, & Seruatoris verborum edocti, & perſuaſi fuerint. [Caritas Chriſtiana, ait diuus Paulus, 1. Cor. 13. Patiens eſt, benigna eſt, non inflatur, non eſt ambitioſa,] Non minatur non euertit, omnes tanquam fratres tractat: non eſt Prælatorum dominari, neque cum imperio iubere, ſed exemplis, & correctionibus pietatis, & caritatis: audiamus diuum Petrum, (1. Pet. 5.) Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum, neque turpis lucri gratia: ſed voluntariè, neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. & diuus Paulus. (2. Corint. 1.) Non quia dominamur fidei veſtræ, ſed adiutores ſumus gaudij veſtri. Debétque adeò prompta eſſe Prælati caritas ad docendum, vt diſcendum ab aliis. Idcirco quando Petrus Antiochiæ peccauit (Gal. 2.) nō habens rationem loci diuus Paulus, eum grauiter coram omnibus reprehendit: neque vllus eſt qui dicat, Quis eſt vt diuus Paulus, qui tantam rem audeat; quaſi Paulus, propter præſtantiam ſuam auſus fuiſſet ſeſe cui non licebat, opponere: ſed contrarium dicendum eſt, & conſtanter, Quis eſt vt Paulus, qui ſui cum eius humilitate, & ſuiipſius cognitione, & obſeruantia ſummo Pontifici debita, comparationem inſtituere poſſit? Certò quidem credere debemus, diuum

Paulum, quemadmodum in omnibus virtutibus exsuperauit quantum nos facere possimus, ita in obseruantia Capiti Ecclesiæ debita, id seruasse, quod nostrûm minimus seruare tenetur. Scriptura diuina ait(*Rom.*15.) Quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. Hác historiá Spiritus S. non scripsisset, nisi ad nostrum exemplum esset, vt eam imitaremur. Videnturque omnes doctores docentes quomodo quisque debeat sese Papæ, quando errat, & non legitimè administrat, opponere, ad hoc exemplum recurrere: & docere vt faciamus, quemadmodum diuus Paulus erga diuum Petrum fecit.

Non igitur quisquam terreatur, obseruans solam Prælatorum authoritatem: reuocet in memoriam, Petro non vnam, sed duas claues datas fuisse (*Mat.*16.)& si ambæ non vsurpentur, non sequi effectum ligandi & soluendi. vnam quidem potestatis, alteram scientiæ & prudentiæ. Non dedit Christus potestatem, quæ sine cognitione, & circumspectione, sed multo quidẽ cum iudicio vsurparetur, quod si deest, sola potestas effecto caret. Canonistæ dicunt per ligandi & soluendi potestatem intelligi claues non errantes, ídq; disertè dicit, S. Leon Papa in quodam Canone, de hoc priuilegio diuo Petro dato, ab eo ad successores eius deriuato, agens: (24.*q*.1.*c.munet.*)[Manet ergo Petri priuilegium, vbicunque ex ipsius æquitate fertur iudicium, nec nimia est vel seueritas, vel remissio, vbi nihil erit ligatum, vel solutum, nisi quod Beatus Petrus soluerit, aut ligauerit.]

TRACTA-

TRACTATVS
DE INTERDICTO SANCTITATIS PAPÆ PAVLI V.

In quo demonstratur, non esse legitimè publicatum, ac multis de causis non obligari Ecclesiasticos illud exsequi, nec illud ab ipsis sine peccato obseruari,

Compositus ab infrascriptis Theologis:

Petro Antonio Archidiacono, & Vicario Generali Venetiarum,

F.Paulo Ord. Seruorũ Theol. Ser. Reip. Venetę,

F.Bernardo Iordano Minore Obseruãte Theol.

F.Michaele Angelo Minore Obseruante Theol.

F.Marco Antonio Capello Minore Conuentual. Theolog.

F.Camillo Augustiniano Theol.

F.Fulgentio Ordinis Seruorum Theolog.

VENETIIS.

Apud Robertum Meietum.

M. D. CVI.

Cum licentia Superiorum.

ELVS, quo quiſque erga diuinum cultum, curámque proprię ſalutis duci debet, his pręſertim temporibus, conſideratis controuerſiis inter ſanctitatem ſummi Pontificis, & ſereniſſimam Remp. Venetam ortis, vt duæ quæſtiones diligentiſſimè examinentur, & decidantur, requirit.

Prima: vtrum Eccleſiaſtici debeant aut poſſint, ſine peccato, obſeruare interdictum in hoc ſtatu.

Secunda: num Princeps poſſit & debeat prohibere, tanquam defenſione, talem obſeruationem.

Sunt nonnulli, qui vt probent Eccleſiaſticos huius Reipubl. teneri obedire huic interdicto, Principémque obligari ipſi aſſentiri, ſufficienter ſe illud præſtare autumant, ſi monſtrauerint iuſtum Papæ præceptum cuiuis eſſe ſeruandum, eíque obediendum: quod vt probent multum ſe cruciant, & iudicio noſtro nimium, cùm hoc nihil ad rem faciat. Quandoquidem ipſis vltro concedatur, non ſolum hoc, verum etiam iuſto Epiſcopi mandato obediendum, & quod magis eſt, iuſto Principis & Magiſtratus præcepto præſtandam obedientiam, & vt ipſorum augeamus propoſitionem, dicemus obediendum etiam iuſto præcepto Patris, Domini, & Mariti. Si ſuam velint reducere propoſitionem ad terminos conuenientes, debebunt potius dicere, præcepto humano iuſto cuiuſuis ſuperioris obedien-

dum, ad euitandum peccatum; iuſtum enim præceptum ita debitam includit obedientiam, vt vnum ſine altero abſque contradictione conſiſtere nequeat.

Omnis difficultas in eo cōſiſtit, vt probetur hoc præceptum eſſe iuſtum: quemadmodū enim vnuſquiſque qui imperat, præter illam qualitatem vt ſit ſuperior, hanc quoque habet adiunctam, vt errori ſit obnoxius tanquam homo, ita quoq; idē in ſummum cadit Pontificē, vt teſtatur diuus Paulus ad Hebræos, quòd & ipſe circumdatus infirmitate, & debet pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi: Et ad Galatas ipſe oſtendit exemplo S. Patri, cui in os reſtitit, eo quòd reprehenſione dignus eſſet: & in eo etiam omnes Doctores Sanctæ Eccleſiæ Romanę conueniunt, Pontificem poſſe errare, niſi in determinatione de fide dum ſedet in cathedra: & quamuis nonnulli moderni adiungant adhuc illud, quod ſpectat ad mores in vniuerſale, eodem tamen res redit, quoniam nihil cōcernit mores in vniuerſale, quòd non ſit de fide. Sufficit omnes conſentire, Pontificem poſſe errare in iudiciis particularibus: habemus quinetiam multa exēpla errorum à Pontificibus commiſſorum: & in Sacris nō ſolùm pręſupponitur Papam poſſe errare, ſed etiā poſſe fieri hæreticū, *diſt.40.c.ſi Papa.*

Quamobrem nos aliam ingreſſuri viam, conabimur probare, Eccleſiaſticos non teneri obſeruare hoc interdictum, eo quòd non ſciant ſufficienter ciuitatem & dominium ipſi eſſe ſubiecta, & licèt ſcirent, nihilominus non teneri, ne inde aliquod naſceretur ſcandalum, & turba in ſtatu Eccleſiaſtico: & licet Scandalum non oriretur,

tur,

tur, excusarentur tamen propter iustum timorem, qui nos liberat ob obseruatione omnium legum, & præceptorum summi Pontificis: imò etsi nihil haberent, quod metuerent, non deberent tamen illud præstare, nisi prius edocti fuerint sententiam esse iniustam & nullam, vt à plerisque æstimatur.]

Et quod Dux Venetus omni ratione possit & debeat se publicationi huic opponere, omníque conatu exsecutionem præcepti Pontificis impedire, in eos animaduertendo, qui illud exsequi conarētur, cùm ipsi certò constet interdictum de iure esse nullum; manifestè ex sequentibus probabitur propositionibus.

Propositio prima.

PRæceptum superioris (quantúmque fuerit Pontificis) non obligat ad exsecutionē & obedientiam, nisi fuerit publicatum & intimatum.

Probatio est euidens, siquidem non magis obligat pręceptum, iudicis quàm lex; ast cùm de essentia legis sit, vt sit publicata: & sine publicatione non obliget, vt S. *Thom.* 12. *quæst.* 40. *artic.* 4. abundè probat: non minus vtique de natura præcepti erit. Quilibet nouit quot leges & præcepta Pontificum violentur, nec locum habeant in quibusdam Regnis, eo quòd ibi non sint publicata: vnicum omnibus notum recensebo. Sacrum concilium Tridentinum non obseruatur, nec in multis Prouinciis & Regnis Christianis eam saltem ob causam obligat: & illud, quod maximi est momenti, Decretum de inualiditate

matrimonij clandeſtini, quod tamen ad ſacramentum pertinet, ſecundùm omnium opinionem non obligat, vbi ipſum concilium non eſt publicatum: imò omnes ſtatuunt in iis locis matrimonia clandeſtina eſſe valida.

Propositio Secvnda.

NOn fuit publicatum interdictum in ciuitate & Dominio Veneto. Hoc conſiſtit in facto; non enim fuit lectũ in Eccleſia, Prælato aut alij ſuperiori Ordinario ſubiecta, neque etiam ita affixum, vt à populo fuerit viſum, aut ab iis, qui illud ſeruare tenentur. Reſpondebit aliquis interdictum non fuiſſe intimatum aut publicatum, eo quod publicatio fuerit impedita; ac proinde neminem talem excuſare ignorantiam, imprimis cùm ſit affectata ab eo, qui id ſcire non cupit: quæ potius exaggerat peccatum, quã vero excuſet. Ad hoc replicatur reſpondendo multa præcepta Apoſtolica, ipsúmque ſupra dictum concilium non fuiſſe publicata, eò quòd fuerit impedita publicatio; nihilominus fatentur omnes non obligare: quòd ſi regeratur aliter nobis conſtare de interdicto, aliter verò de Papæ voluntate, reſpondetur Decreta concilij aliter etiam cognoſci poſſe: imò melius, ſiquidem in iis Regnis liber concilij circumferatur, & publicè diuendatur, & tamen non obligat, ob defectum publicationis ſolennis & Iuridicæ: ac proinde hoc etiam Iuridicam requiret publicationem. Quòd ſi quis dicat, in Admonitione Papæ contineri, publicationem Romæ factam ſufficere ad obligandum, ei reſponde-

spondebitur Pium IV. quadam sua Bulla anni 1564. declarasse decreta 5. concilij obligasse totum mundum sine alia intimatione à prima die Maij eiusdem anni: nihilominus tamen Doctorũ sententia & ipsa praxis docent, in supradictis Regnis non obligare.

Adde etiam, quòd in Regno Neapolitano est receptum, vt nullum præceptum Apostolicum, etiamsi sufficere dicatur publicatio Romæ facta, aliquem habeat vigorem sine exsecutione Regis: imò tritum hoc est in illo regno, quod nos in isto particulari nostro proposito dicimus.

At scrupulosa conscientia deuoti alicuius Religiosi dixerit, non cupio rem ita iuridicè cognoscere, sufficit mihi quocunque tandem modo eam cognoscam; superior meus iam scripsit, aut etiam à fide dignis scio ipsum scripsisse. Huic replicandum eandem rem posse sufficienter ad vnum effectum sciri, ad alterum tamen nequaquam, quemadmodum Nauarrus probat *in Man. cap.* 16. *numer.* 40. *& capit.* 27. *numer.* 288. *& fusius in cap. si quis, de pœn. distinct.* 7. *& cap. Dominus, de secundis nuptiis.* Vnde Lucius Papa III. inquit, eam quę ad secundas nuptias perrexit, & de mariti vita dubitat, debitum ipsi præstare debere, non verò illud exige: & [capit. Inquisitionibus, de sententiis, excommunic.] Innocentius, III. ait, [Si alteruter coniugum probabilem habeat, & discretam credulitatem alicuius impedimenti matrimonialis, illum teneri redderè debitum, non verò requirere.] Ex quibus determinationibus apparet, aliquã

probabilitatem sufficere ad credendum, & operandum in proprium preiudicium, vtpote exigere debitum matrimoniale, quæ non sufficit ad credendum in preiudicium alterius, quod esset illud reddere: mandatum autem, quod à Papa de seruando interdicto promulgatum creditur, non vergit in preiudicium Religiosorum; quia in tali deberent contenti esse illa cognitione, quam habent; sed in præiudicium populi potius est factum, vt Sotus *in dist.22.quæstio.3.ar.*1. inquit, & ipsa rei natura id docet, & propterea probabilitas, quam dicũt Religiosi se habere per suorum literas, ipsos ad exsequendum mouere non debet, sed potius cùm in tantam boni publici perniciem vergat, sibi persuasum habere debent se nunquam sufficientem habere notitiam, donec ipsis fuerit intimatum à Prelato proprię Cathedralis, *arg. in clem. ex frequentibus, de sent. exc.*

PROPOSITIO TERTIA.

PApæ mandatum, ex quo apparet multa scandala, multásq; turbas in statu Ecclesiastico orituras, non tenentur Ecclesiastici exsequi, etiamsi ipsis mandauerit sub pœna excommunicat. latæ sententiæ.

Hoc asserit totidem quasi verbis Syluester *ver. obedientia.* §. si ex obediendia præsumitur status Ecclesiæ perturbandus vehementer, vel aliquod malum, aut scandalum futurum, etiamsi præcipiti sub pœna excommunicat. latæ sententiæ, non est ei obediendum: & in confirmatione allegat Abbatem, *c. si quando. & cap. cùm adeò de reser. & Antonium Corduben, l.3.q.*13.*reg.*3. eandem confirmat

mat ſententiam his verbis: Eccleſia non intendit aliquem obligare ad aliquid cum ſcandalo inde probabiliter imminente, aut vnde probabiliter imminet graue malum ſpirituale, quia quod propter charitatem fit, non debet contra charitatem militare; & paulò poſt: ſi Eccleſia iubeat denunciare aliquem,& inde probabiliter timetur maius malum, quàm vtilitas, ſeu immineat ſcandalum, non tenetur: quia qui iuſta cauſa non paret mandato,excuſatur à non paritione.

Sed quid ipſos allegem Doctores: cum ipſe Pontifex Alexander, qui inter alios imprimis fuit ſtudioſus conſeruandæ autoritatis [c. cùm teneamur de præb. dicat, ſi non poteſt ei ſine ſcandalo prouideri æquanimiter ſuſtinemus ſi mandatum noſtrum non duxeris exequendum, & Gloſſa; mandatum Papæ debet adimpleri, ſi non ſubſit ratio non adimplendi: quæ Gloſſa in c.ad aures de temp.ord. inquit, pro vitando ſcandalo ceſſat rigor diſciplinæ.]

Et hæc propoſitio probatur inde etiam, quòd obſeruatio diuinæ legis ſit præferēda omni mandato Papæ: & euitatio ſcandali, eſt præceptū legis naturalis, & expreſſum in Euangelio: fugiendum proin,& Papæ præceptum negligendum.

Hoc etiam probatur, quia adeò nos obligat mandatum de fugiendo ſcandalo, vt etiam propterea ſit negligenda obſeruatio Legis diuinæ poſitiuæ: multò ergò magis humanæ. Præceptum eſt Legis diuinæ poſitiuæ, integritas confeſſionis nihilominus tamen ſi confitendo aliquod peccatum metuendum eſſet, ne ſcandalum aliquod daretur confeſſori, & vt propterea in aliquem in-

cideret lapſum, iudicant Florianus de confeſſ.*q*.4. *& Nauar. in Manu. cap*.7. *num* 4. omittenda eſſe quædam peccata, confitenda reliqua. Quanto ergo magis ad euitandum adeò inſigne ſcandalum, negligendum erit Papæ præceptum.

PROPOSITIO. QVARTA.

SI obediatur Pontifici, & Interdictum eius obſeruetur, in ciuitate & Dominio Veneto innumerabilia orientur ſcandala, pericula, & mala infinita.

Hæc præpoſitio erit manifeſta conſiderãti quid ſit ſcandalum, quod eſt ſecundum, S. Gerſonum & S. Thomã actio, à qua prouenit ruina ſpiritualis alicuius perſonæ ſimplicis & ſpiritu infirmę. Certum equidem eſt, primò verendum, ne plebs perſuaſa præter omne ius, & ipſius culpam ſe cenſurari, ſibíque excercitia ſacra interdici, illud animo iniquo latura ſit, ſéque Sacerdotibus & Eccleclesiæ oppoſitura: & vt officia ſacra excerceantur erga ipſos vi aliqua ſit vſura: metuendum etiam eſſet, ne maior pars omnem deuotionem & zelum abiicerent, imprimis illam audiendo vocem à multis prolatam, qua cõqueruntur Papam, qui eos ad miſſam exhortari deberet, eam planè tollere conari: vnde etiam timẽdum, ne idem eueniret malum, quod aliâs in Vrbino contigit: quæ vrbs tam diu ob Interdictum Sacris excercitiis fuit deſtituta, vt poſt reſtitutionem celebrationis miſſæ & aliorum officiorum Sacrorum, difficillimum fuerit populum ad eam audiendam, eíque debitam præſtanſtandam reuerentiã aſſuefacere. Verùm quid opus eſt hæc probare? cùm cap. Alma mater affirmet, in-

de

de pullulare hæreses, & pietatis neglectum populi crescere. Si hoc non sit Spiritualis ruina & scandalum, non videmus quodnam aliud maius possit existere scandalum.

Perturbatio vniuersalis status Ecclesiastici est manifestissima: Si namque ista ciuitas Veneta, quæ semper fuit optimè affecta erga Ecclesiam Romanam, & in qua nullus vnquam alius viguit cultus diuinus, quàm is qui à Pontificibus Romanis fuit institutus, in qua nulla vnquam hæresis locum habuit; vnde nullus prodiit, qui doctrinam sparserit contrariam, ab Ecclesia separaretur, quæ confusio & deformitas esset nascitura, quiuis id facilè potest considerare.

Pericula quæ clarè imminere cernuntur nihil refert nominare: quilibet sanæ mentis præuidet motus contra Ecclesiasticos, & eorum bona, qui difficulter poterunt impediri: adde etiam licentiam, quam quisque vsurparet ad loquendum pro libitu de autoritate Ecclesiastica: præter alia inordinata, quæ non debemus præsumere, nisi magna cum sanctitatis Papæ iniuria, ipsam euenire cupere: imò potiùs credendum, ipsam Sanctitatem, postquam bonum zelum, quo Princeps, & Ecclesiastici huius status decreuerunt officia sacra continuare, cognouerit, ipsorum propositum approbaturum, & dicturum, ipsos licet contra eius egerint verba, non tamen contra eius egisse mentem, cui magis, quàm ipsis verbis attendendum cuiuis, tam in obediendo legibus, quàm præceptis: S. Thomas 2. *distinct.* 15. *quæst.* 3. & *distinct.* 19. *quæst.* 2.

Propositio Qvinta.

Timor iustus excusat etiam & liberat nos ab obseruatione & obedientia cuiusuis legis, & præcepti humani, licet alioquin fuerint legitima, iusta & obligatoria.

Ratio huius propositionis non in eo consistit, quòd ex diuerso fundamento proueniat obligatio Legis diuinę: sed præsupponitur tanquam minimè dubium, hominem esse subiectum legibus sui superioris spiritualis & temporalis, quia Deus iussit ipsis obedire, quoniam leges humanæ suas habent vires à lege diuina. Vnde S. August. definit peccatum, transgressionem legis æternę tantùm; à qua originem ducit & lex naturalis, & diuina positiua, & omnes reliquæ humanæ, quæ procedunt à legitima potestate.

Differentia in obligationem legis diuinæ naturalis, quam nullus excusat timor, & alias, est, quoniam illa continet bonitatem naturalem & immutabilem; & pręcipit res absolutè necessarias ad salutem, sed reliquæ iubent, ea, quę sua naturâ non sunt bona, sed fiunt talia postquam rationem habent mandati, & abrogata lege desinunt esse bona, & fiunt indifferentia: & similiter præcipiunt ea, quæ ante præceptum non sunt necessaria ad salutem, sed fiunt talia, eo quòd sint mādata, & lege abrogata, cessant esse necessaria: nec Deus vult nos æqualiter iis, quæ sua naturâ bona non sint, sicut iis, quæ absolutè bona sunt, obligari: quia *S. Thomas 22. quæst. 147. a. de in 4. distinct.* 93. ait, præcepta diuina absolutè obligare, Ecclesiastica verò non esse absolutè necessaria ad salutem.

lutem. Poteſt enim aliquid impedire, quominus ea obſeruemus.

Præterea metus iuſtus excuſat obſeruationem præceptorum legis diuinæ poſitiuæ, multò ergò magis liberabit nos humanis.

Integritas confeſſionis eſt de lege diuina poſitiua, vt omnes aſſerunt Theologi; nihilominus ſi quis in vrbecula clam fratrem Curatoris, qui ſolus eſſet ſacerdos, interfecerit, coactus ad confitendum, poterit alia commemorare peccata, illúdque, ne detegatur, tacere. *Nauarr. in Manu.* 17. *num.* 3. *S. Thomas* 4. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 3. & ſecundum omnium opinionem, metum, ne grauida, ſi ei ſecentur aliquæ partes, ad extrahendam prolem viuam, à præcepto diuino poſitiuo ipſam baptizandi excuſare.

Etiam votum & iuramentum non minus obligant, quàm pręceptum ſuperioris, [cap. Debitores, de iureiuran. cap. magnę:] & ab horum obſeruatione excuſat iuſtus metus, vt docet Gloſſa [cap. ſi vero, de iureiur.] Multò ergò magis à pręcepto humano excuſabit. Sylueſt. [ver. metus, n. 7. Metus verò non excuſat à mortali. limita, verùm in his, quæ ſunt mortalia de ſe, vt dictum eſt, quia videlicet ſunt naturali, vel diuino iure ſub præcepto prohibita, ſecus ſi iure humano, quia tunc timor iuſtus excuſat à mortali. Et verb. excomm. 5. num. 14. non tenentur ſubditi obedire prælatis pręcipientibus ſubire mortem, vel aliquid facere, ad quod iſta ſequuntur.]

Et multos notat Panormitanus caſus in caput Sacris, de his, quæ vi, in quibus metus iuſtus excuſat obſeruationem legum humanarum.

Propositio dicta habetur apud S. Thomam *quol. 11. artic. 9. in Additio. quaestion. 22. articul. 3. Gabrielem Biel 4. distinct. 18. quaestion. 3. artic. 3. dub. 4. Maior in 4. dist. 14. quaestio 4. Almin. tract. primo cap. 3. quaest. 4. Angelum excomm. 5. numer. 18. Summam confessorum, tit. 33. quaest. 165. Tabienam, excomm. 8. quaestion. 20. Sotum, libro primo, de iust. quaest. 6. art. 4. Nauar. praelu. 7. num. 12. Azor. l. 1. cap. 11.*

Obiiciunt nonnulli c. Sacris, de his, quae vi, vbi dicitur in communicando cum excommunicato vim excusare à peccato, metum non excusare, & tamen non participare cum excommunicato, quantum ad modos particulares excommunicationis, est humanum praeceptum. Ad hoc respondet Sotùs, tunc non excusare metum, quando nascitur scandalum in quibusdam, ídque non vi legis humanę, sed diuinae, quae scandalum prohibet. *l. de iust. quaest. 6. cap. 4. & Syluester verb. excomm. 5. num. 14.* ait illud capitulum & esse intelligendum de metu iniusto & leuiculo, & cùm communicatur cum excommunicato in peccato mortali, propter quod est excommunicatus, vel cum fit in prȩiudicium fidei.

PROPOSITIO SEXTA.

IVstum metum arguunt ipsa mors, tortura, amissio omnium bonorum, aut etiam maioris partis, incarceratio & ista non solum quatenus in propriam cadunt personam, sed etiam in personam amicorum.

Metus iustus is est, qui mouet hominem constantem; & virtus constantiae requirit, vt quis minus committat malum ad euitandum maius; vt asserit

ſerit *S.Thomas 2.2.q.125.art.4.d.19.* ac proinde nõ poteſt conſiderari in vniuerſale, nec eius ſatis ponderari magnitudo, eò quòd circunſtantię eius varient qualitatem; hinc fit, vt communis opinio dicat, Quis ſit Metus iuſtus determinatur arbitrio boni viri, & confirmatur *l.qui metus, ff.ex qui cau. maio. conſentit Gloſſ.ca.cùm dilectus, de his, quæ vi.*

His non obſtantibus quantum in vniuerſale poteſt dici, propoſitio probatur de vita & tortura *cap.cùm dilectus, de his, quæ vi.* De bonis Nauar. *in Manu.cap.22.nu.51.Panorm.&Gloſſ.cap.Abbas, de his qui.De carcere l. nec timorem, ff.quod metus cauſa:* & omnes conſentiunt doctores, videri poteſt S.Thomas *in 4.d.29.*ex Theologis: ex Summiſtis, vt Sylueſter *ver. metus*, & ex Iureconſultis *Gloſſ.cap.cùm dilectus, de his, quæ vi*, qui ſatis abundè iſta tractant.

Et S.Thomas, & Syllueſter locis citatis demonſtrant iuſtum eſſe timorem, non tantùm ſi dicta mala propriæ immineant perſonæ, ſed etiã perſonæ coniunctorum, Patris videlicet, matris, fratris, filiorum, coniugis, & aliorum propinquorum.

Propositio Septima.

ECcleſiaſticis huius Dominij iuſtus imminet metus amiſſionis vitæ, & bonorum ſuorum, & etiam multorum malorum tam priuatorum, quàm publicorum, quę ipſorum propinquis inde euenient, ſi interdictum ſeruauerint.

Cùm enim quis cõſiderat, quàm deuotus ſit populus, quámq; exercitiis operũ Chriſtianorum, & maximè miſſæ ſint dediti, non aliter concludere poterit, quàm ipsũ iis non cariturũ, & ſi iſte Zelus

erga cultum diuinum non possit habere successum per media ordinaria, de aliis sibi prospiciet mediis adeo, vt vi potius religionis exercitia, que licita esse iudicat sit recuperaturus; sciẽs & certò persuasum habẽs ipsam Sãctitatem causam idoneã ea adimẽdi nõ habuisse. Ac propterea etiã monent ipsi subditi nullã ipsis ex parte principis posse imputari culpã; quandoquidẽ nemo est, qui nesciat, non aliam esse controuersiam, inter summum Pontificẽ & Remp. Venetam, nisi quòd dicta Resp. bonis legibus, & optimo iure velit vitam, honorem & bona suorum subditorũ conseruare, omnésque tumultus, & pericula quę Ecclesiasticis imminent de amittenda vita euitare, qualia solẽt facillimè in casibus similibus euenire, & si ipsam non inferrent mortem, magnam tamen vim ipsis non sine magno Scandalo facerent. Nec iuuat dicere, vt ex Dominio discedant, quemadmodum pauci nonnulli fecerunt: primò quoniam ipsi, qui discesserunt, nisi à ministris publicis fuissent conseruati, in grauissima incurrissent pericula; & multi conspicerentur perturbati, & malè in ipsos affecti, propter ipsorũ discessum: deinde si vnus post alterum paulatim vellent abire, inter tantã frequentiã eorum, qui Interdictum seruare nolunt, præceptum vires suas non haberet: quod si omnes simul discedere vellent, non foret res vlla magis idonea hac, ad concitandos motus populares contra ipsos, quando omnes simul conspicerent, populóque hac ratione iniuria ipsis illata demonstraretur. Et licet hęc successum non haberent, quod tamen certo certius eueniret, non tamen restituerentur bona, quibus se sustentant, quod amissioni bonorum

norum est admodum affine, & iustum metum afferre demonstratum est.

Nec responderi potest hoc locum saltē habere apud Clericos seculares, qui bona habent propria, nec ad Regulares pertinere, eo quod bona possideant in commune; siquidem tāto maior cura bonorum esse debeat, quanto magis bona sunt communia. Sanctus Benedictus in regula præcipit, & ante ipsum S. Augustinus: [Caritas enim de qua scriptum est, quòd non quærit, quam sua sunt, sic intelligitur, quia communia propriis, non propria communibus anteponit, & ideò quantò magis rem communem, quàm propria vestra curaueritis, tantò vos amplius proficere noueritis.

Adhęc cùm sit in pręcedenti propositione abundè demonstratum iustum esse metum, nō solùm si proprię personę immineāt pericula & mala; verùm etiam propinquis, quilibet secum considerare poterit quantę inuidiæ, quantísque periculis exponantur Ecclesiasticorum parentes: ast id quod maioris est momenti, quódq; nō est legis scriptę, sed à natura animis insitum, nimirū amorem in patriam publicum esse pręferendum amori cuiusuis, in priuatū quemlibet, etiam coniunctissimum, & manifestissimum est periculū, si intermittatur exercítiū religionis, verendum ne omnis desinat deuotio, & peruersę introducātur opiniones, nec non disponantur simpliciorum animi ad nouam aliquam recipiendam religionem.

Hîc metus quemuis bonum Religiosum mouere debet, primò quia [cap. Alma mater] ante 300. annos promulgatum (cum non tā frequētes erant hęreses) ait quod ex interdictis indiscretis excres-

deuotio populi,pullulant hæreſes,& infinita pericula animabus inſurgunt. Præterea etiam omnes Doctores fatentur multa mala iſta interdicta procreare,quamuis etiam fuerint iuſta. Sotus imprimis *4.d. 22. q.3.art.1.* Perpendens interdictũ fuiſſe adinuentum ad conſeruandam authoritatem Eccleſiaſticam,fatetur contrarium inde ſequi, quoniam eo ipſo extenuatur: adhæc populo magnam fieri iniuriam, olim etiam non vltra triduum duraſſe interdicta; & concludit, non debere promulgari niſi ob prægnantes cauſas,nec diutius debere locum habere, niſi quoad zelus ille populi erga religionem frigere inciperet. Verùm id quod eſt maioris momenti, præſens tempus, quo nomẽ Catholicorum ad paucas prouincias eſt redactum, & iſtud Dominium vt & vrbs Veneta omnis generis hominibus repleta,requirũt vt Eccleſiaſtici huius ſtatus conſiderent grauiſſima pericula, quæ neglectus cultus diuini & ſanctæ fidei ſecum afferant:& habentes tamen metum iuſtum concludunt non ſeruandum præceptum humanũ etiamſi iuſtum eſſet.

Propositio Octava.

POteſtas ſummi Pontificis imperando Chriſtianis eſt limitata, nec ſe ad omnes extendit materias & caſus;verùm reſtricta eſt ad limites vtilitatis Eccleſiæ,& pro regula habet legẽ diuinã.

Qui ſummo Pontifici tribuunt libertatem & poteſtatem abſolutã in rem quamlibet, huic vnico nituntur fundamento, quòd ſit Vicarius Chriſti,qui Deus eſt,& tamen omnem eius habet Poteſtatẽ,quæ ſe ad omnia extendit,ac per cõſequens ad omnia quoque Pontificis poteſtas ſe extendet.

Hypo-

Hypotheſis, quòd ſit Chriſti Vicarius non eſt in dubium vocanda: aſt eſſe cum poteſtate limitata demonſtrabitur: primò quia Chriſtus non communicauit ipſi poteſtatem ſuam tanquam Deus, ſed tanquam homo: illa ſe extendit vniuerſaliter ad omnia; hæc ad regnum cæleſte: quo nomine dixit Dominus, Regnum meum non eſt de hoc mũdo, Io. 18. & negauit ſe eſſe datum iudicem ad diuidendam hæreditatem inter duos fratres, Luc. 12. ſeque excuſauit, cùm ipſum vellent creare regem Ioan. 6. Et explicãs integram ſuam autoritatem in Ioan. 17. dixit ad patrem de ſeipſo, ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam. Ecce quam excercuerit Chriſtus Redemptor noſter poteſtatem; quam tamen omnem Pontifici non communicauit, quia illa ſe extendit (vt communis eſt omnium Theologorum opinio) in remiſſione peccatorum ſine ſacramentis, vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata. Matth. 9. Nihilominus etiam iſtam, iuxta omnium ſententiam, cum Pontifice non communicauit. Poterat etiam Chriſtus abſque medio ſacramenti ordinis ſacerdotes inſtituere, quod tamen Papæ non conceſſit. Chriſtus habebat etiam poteſtatem inſtituendi ſacramenta, quam Pontifici non dedit, neque inſtituendi illa, neque quicquam, quoad illorum aut aliorum eſſentialium formã, agendi vel mutandi. Nullus eſt Theologus qui omnem Chriſti authoritatem tribuat Papæ; imò multi ſunt, qui expreſsè dicũt ipſum eſſe inferiorẽ, *Gaet. 22. quæſt. 88. art. 12.* ſi Dei Vicarius plenè poteſtate Dei fungeretur in terris, ſine dubio poſ-

ſet omnia vota vice Dei relexare, ſed quoniam non plenè fungitur poteſtate Dei, ſed limitatè, ſcilicet ad paſcendas oues & ad clauibus Regni Cœlorum vtendum in ędificationem, ideò non poteſt ad libitum vota relaxare, ſed quantum ædificationi inſeruiunt commutare vel diſpenſare, relaxare ſiquidem ad libitum vota pertinet ad claues excellentię ipſius Chriſti, qui claudit, & nemo aperit. Videatur Iacobus Almainus de poteſtate Eccleſiaſtica, & Nauar. *ſupra cap. nouit. de iud. not. 3. num.* 130. Nec Chriſtus partem illam poteſtatis ſuę ipſi conceſſit, quòd nimirum caput ſit. Nec in alium finem Chriſtus ipſi partem ſuę poteſtatis conceſſit, quàm in ędificationis, quod nimirum vtile erat caput dari in Eccleſia viſibile, vnde S. Paulus 2. ad Cor. 3. dicit, [Non enim poſſumus aliquid contra veritatem, ſed pro veritate: & ad Rom. 14. Quæ pacis ſunt ſectemur, & quæ ædificationis ſunt inuicem cuſtodiamus: & 2. Cor. 10. & 13. de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationẽ non in deſtructionem.] Vocat S. Paulus ædificationem quicquid facit ad incremetum honoris diuini; & deſtructionem omne id quod ad diminutionem illius: Epheſ. 2. in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templũ ſanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu S. quemadmodum templum materiale fabricatur ad honorandum in eo Deum corporaliter: ſic etiam doctrina, exemplo, & correctione inſtruitur anima, vt Deus in illa ſit honoratus. Quare S. Paulus 1. ad Corint. 4. inquit [Sic nos exiſtimet homo vt Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

Docto-

Doctores etiam Ecclesiasticā potestatem restringunt ad Legem Euāgelicam, quemadmodū ex definitione ab ipsis data patet, vtpote Gersonis & Parisinorum, quę sic se labet, [Est potestas à Christo Apostolis, & Discipulis, & successoribus eorū legitimis, supernaturaliter tradita ad ędificationē Ecclesię militantis secundùm leges Euangelicas pro consecutione fœlicitatis ęternę. Vel Nauarrę, Est potestas à Christo instituta immediatè & supernaturaliter ad gubernandos fideles secundùm Legem Euangelicam in supernaturalibus & quatenus ad illa opus sit, etiam in naturalibus.]

Vnde concluditur Pontificiæ potestatis vsum tum demum legitimum vsum esse, quando vsurpatur in eum finem & secundùm regulam à Christo ordinatam: Abusus verò quando in contrarium vsurpatur.

Propositio Nona.

An potestas summi Pontificis sit subiecta sacris canonibus, & Decretis generaliū Cōciliorum; an verò libera & absoluta, & illis superior, nondum esse decisum, sed tanquam dubium relinquitur in Ecclesia Dei.

Penderet decisio ex determinatione in quo sit suprema potestas Ecclesiastica, in summo Pontifice, an verò in Ecclesia, & Concilio quod illā repręsentat. In ista quęstione adsunt vtrique parti celebres Doctores & autoritate & sanctitate; Quin à Constantiensi quemadmodum & Basiliensi Concilio, determinata fuit superioritas Concilij. In Concilio Lateranensi declarata

fuit ſuperioritas à Papa Leone X. in ſummo Pontifice Chriſtianę prouincię, quędam hanc, quædam illam ſequuntur opinionem. Cardinalis Bellarminus dicit ad litteram l. 2. de auct. concil. cap.13.& quamuis poſtea in Concilio Florentino, & Lateranenſi vltimo videatur quæſtio definita, tum quia Florentinum Concilium non ita expreſſe hoc definiuit,& de Concilio Lateranenſi, quod expreſiſſimè hoc definiuit, nonnulli dubitant, an fuerit verè generale; ideò vſque ad hanc diem quæſtio reſtat indeciſa inter Catholicos.

Et Nauar. ſuper c.nouit.not.3.num.84. reddendo cauſam, cur in diffinitione Eccleſiaſticæ poteſtatis non dixerit traditam, ſed inſtitutam, dicit, Ne me oporteret diffinire cui illa fuerit principaliter à Chriſto collata, an Eccleſię toti, an verò ipſi Petro, quod non eſt Conſilium facere in pręſenti, propter illam maximam diſcordiam Romanorũ, & Parienſium: illi enim tenent Petro, & ſucceſſionibus datam eſſe hanc poteſtatem, atque ideo Papã Concilio eſſe ſuperiorem, ij verò quibus Gerſon adhęret, totam datam eſſe toti Eccleſiæ, licet exercendam per vnum, atq; ideò in aliquot ſaltẽ caſibus Concilium eſſe ſupra Papam. Et finito numero eorum qui vnam, & alteram opinionem tenent, profert tanquam Ioan. Maioris verba, Romę memini permitti tenere Parienſium, & Panormitani ſententiam, nec rurſus academiam illam Parienſem pati, vt contraria opinio aſſeratur in ea.

Eandem ſententiam tenet Ioan. Marliana Ieſuita in libro ſuo de Rege libr. 1. cap. 8. qui liber publi-

publico societatis Iesu examine est approbatus, & post examen, authoritate Regia Hispanica in lucem editus.

Propositio Decima.

Obedientia quam Christianus debet præcepto summi Pontificis, non omnibus est absoluta, illis tamen exceptis, quæ contraria sunt Legi diuinæ, in quibus ipsi obedire, peccatum est.

Hæc propositio tanquam notissima probatione non indiget; ne tamen illa omnino vacua sit, adfero id quod Petrus in Actis cap. 5. dixit, obedire oportet Deo magis, quàm hominibus: & reprehensionem Christi factã Pharisæis, Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? interpretans scilicet de superiorum præceptis contra mandata Dei prophetizasse Isaiam, frustra colunt me docentes doctrinas Dæmoniorum, & mandata hominum. Tractat de hac materia D. Thomas 1.2. quæstio 96. art. 5. Et Canonistę supra capitul. si Dominus. Non semper. Iulianus. Et qui resistit 11.

Propositio Vndecima.

Obedientia debita summo Pontifici sese non extendit ad omnia illa quę non sunt contraria Legi Dei; sed in multis etiam bonis homo liber est, ita vt non teneatur ipsi obedire.

Deutoronomio 17. Obedientia summo Sacerdoti debita ad ea solum est restricta quę Lege diuina continentur. Facies quęcunque dixerint, qui

præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius: Quod quidem in eum saltem finem hîc profero, vt demõstrem iis, qui allegant illud ad confirmandam obedientiam summo Pontifici debitam, nihil aliud probare, quàm relatiuam quandam obedientiam ad Legem.

D. Thomas 2. 2. quæst. 104. *art.* 5. affirmat Christianũ interiorib. animæ motibus non esse obligatum ad cuicunque potestati obediendum, neque in iis quæ ad naturam corporis pertinent: secundùm ea quę ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, sed solùm Deo, quia omnes homines natura sunt pares: puta in iis quæ pertinent ad corporis sustentationem, & prolis generationem.

Cajet. 2. q. art. 88. 12. [Papæ Christiani quoad bona temporalia, & quoad operationes personales nõ subiiciũtur absolutè sicut religiosi prẹlatis suis: & paulò inferius: nam patet innumeras esse obligationes, quę non subsunt Papę ad nutum, vt patet in contractibus inter hominem, & hominem, & multò minus inter hominem, & Deum: & infrà, clarè patet quod Christiani non sunt Papæ subditi absolutè & quoad omnia, sed limitatè quoad Spiritualia in ædificationem corporis Christi, & ea quę ordinantur ad hoc.] *Nauar. in Man. cap.* 23. *nu.* 38. affirmat Papam peccata sua semel & rectè confitenti non posse mandare, vt ea rursus confiteatur, licet illa confessio bonum esset opus. *Panorm. cap. cùm olim de Clericor. coniug. asserit.*

Syluestr. verb. obedientię primo dicit. Obedientia limitatur secundùm gradum superioritatis superioribus Spiritualib. puta Papæ obediendũ est

in Spi-

in spiritualibus pertinentibus ad salutem, quæ spopondimus in Baptismo: quod primò dixit D. Thomas in 2. dist. 44. quæst. 2. Et optima quidem ratione: in illos enim qui nondum in Ecclesiam transierunt, vel quia sunt infideles, vel nondum sunt Baptizati, summo Pontifici nulla est authoritas: quid mihi de his (inquit Paulus) qui foris sunt iudicare? Et si locus aliquis in Patribus inueniretur qui affirmaret nos esse obligatos in omnibus obedire, conuenit vniuersali illi distinctionem dare accommodatam & iuxta terminorum potestates limitatam: quemadmodũ in illo d. Pauli 3. ad Coloss. Filij obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est Domino, & serui obedite per omnia dominis carnalibus, nullum est dubium quin de obedientia illa paternæ & dominicali potestati adstricta sit intelligendum, & Gloss. cap. Ad aures de temp. ord. dicit, Prælato, si non pertinet ad officium suum quod præcipit, non est obediendum. Si verò pertinet ad officium, obediendum est, si nõ decipitur in pręcepto D. Bernardus in libro suo de Præcepto, & dispens. longissimo discursu restringit omnem obedientiam ad regulam secundum quæ est promissa: locus visu & consideratione omnium dignissimus.

Propositio Duodecima.

CHristianus non debet præstare obedientiam Mandato (etiamsi esset summi Pontificis) nisi prius examinauerit illud quoad materiam, an sit conueniens, legitimum & obligatorium & qui nullo habito mandati examine, ita inconsideratè

obedit, peccat.

Probatur id efficaciter propositione superius demonstrata; qui contra præceptum Dei obedit Papæ, peccat: licet ergo ipsi obedire, si prius mandatum Papę non sit examinatum & cum diuinis præceptis collatum, & an illis repugnet, consideratur.

Sic etiam nullus debet obedire præcepto Papę, quando scandalũ inde nasci potest, quemadmodũ superius probatum est; aut quando ad destructionem Ecclesiæ tendit; conuenit ergo vt vnusquisque consideret quid ex illius obedientiæ præstatione nasci possit, nec ad illius executionẽ accedet, nisi probabili ratione cognouerit nullum inde scandalum, nec malum, nec turbationem Ecclesiæ, nec diminutionem cultus diuini oriri posse. Quin potius summa afficere iniuria reuerentiam summo Pontifici debitam, qui existimaret ipsum aliquid imperantem non semper hunc habere scopum vt excusatum haberet Christianum, imo etiã laudaret quem vel minus promptum, nosceret ad executionem mãdati quod malum parturire posse animaduertat. Et ad confirmationem huius rei adfertur Decretale Alexandri III. quod c. si quando, de rescript. scripsit Archiepiscopo Rauennæ, vt videlicet imperanti sibi aliquid obediret, vel caussam cur facere nollet, iustam allegaret. Pontifici quidem semper est propositum excusatum illum habere, qui iusta de causa ipsi non obedierit, & subditus, priusquam ad executionem veniat, examinare debet an causa sit legitima quæ ad præstãdam illã obedientiã impedire possit, aliàs nunquã poterit exequi mandatũ à Decretali præscriptum.

Nec

Nec modus iste ita procedendi caret exemplo in Sacris proposito: in Actis Apostolorum 17. refert Lucas quàm auidè quidam Paulum in Beroe prędicantem auscultauerit, scrutando quotidie Sacras scripturas an ita esset, quemadmodum Paulus dicebat, ob quod etiam factum ita fuerunt laudati, vt Thessalonicensium omnium nobilissimi & præstantissimi dicerentur: de quibus Paulus, In omni inquit loco fides vestra quę est ad Deum, profecta est. Quod si laude dignum fuit scrutari scripturas, eásque examinare an ita sese haberent quemadmodum Paulus prędicabatur, non minori dignũ fuerit scrutari Scripturas & alias Catholicas doctrinas, eásq; etiá ponderare an id quod Papa mãdat pręstare permittãt, & nisi ex debito pręcepta & exempla summi Põtificis derigerentur à diuinis, Paulus 2. ad Galatas non reprehendisset Petrum tanquam iusto pede minus incedentem quemadmodum veritati Euangelij congruebat. Imò Petrus ipse in Actis Apostolis 11. conuersis & murmurantibus Iudæis ob acceptum Corn. Centur. facti rationem reddidit ex diuina reuelatione, intelligens non ad alios solùm, sed ad se etiam pertinere dictum illud, Parati estote reddere rationem cuique poscenti vos de ea, quæ in vobis est fide.

Hoc certum est, Papam, quamuis adsit diligentia & bona intentio, posse errare in particularibus iudiciis: & multi etiam De facto in hoc errarunt, & historiæ plenæ sunt. Quid ergo impedit quominus fidelis secum perpendat atque consideret an error sit in præcepto.

Nemo autem sic existimet sensum nostrũ esse

diffinire, longúmne an breue requiratur examen: ſed quemadmodũ in propoſitione dictũ eſt:(quātum patitur materia. Poteſt enim fieri vt res mandata alia clara ſit atque perſpicua, vt vno momento homo cognoſcere poſſit quid ſui officij ſit: alia requirat ſtudium, alia etiam faceſſat negotium: ſed Chriſtiana prudentia eſt, quę ad hoc regulas dictat, neque ob aliud dandi termini, quàm vt Chriſtianus ſecum conſideret & quid ſit debiti ſui cognoſcat: quod ſi ita immeditatè teneretur obedire, fruſtrà & in vanum termini darentur.

Secunda pars propoſitionis manifeſtè ſequitur ex prima: quicunque enim præceptum ſine vlla conſideratione exequitur, periculum incurrit eorum quæ contraria ſunt Legi diuinæ, ex quibus ſcandalum etiam oriri poteſt.

Eccleſiaſtic. 3. Qui amat periculum, peribit in in illo: & Gaetanus in ſumma, & Nauarra in Man. cap. 14. num. 27. & Gerſon in Regulis Moralibus, ponunt tanquam regulam generalem: nec quiſquam ſe de illo excuſare poteſt prætendendo ignorantiam illius Regulæ: cum pręceptum ſit de iure naturę, & quiuis debeat illud tenere, vt Nauarra ſupra cap. ſi quis de pœn. diſt. 7. nu. 83. optimè probat.

Propoſitio hęc eſt doctrina Cardinalis Toleti, qui libro ſuo Inſtructio. Sacerdotum, lib. 5. cap. 4. de reſidentia Epiſcopali loquens, ita inquit, Dum enim Papa imponit aliquod negotium Epiſcopo, quod requirit ad tempus abſentiam. Sed attende quod non ſufficit obedientia tantùm, ſed debita, quia cùm abſque cauſa rationabili aliquid præcipitur non debemus obedire, &c.

Nec

Nec responsio illa valet, quòd quicunq; aliquid inscius in gratiam Papæ facit contra præceptum Dei, sit excusatus, cùm neque ignorantia excuset, nisi sit inuincibilis, quemadmodũ D. Thomas, & omnes Theologi & Canonistæ affirmãt: Sed nõ potest esse ineuitabilis ignorãtia, nisi omne id quod sciuerit, & potuerit, fecerit ad cognoscendam veritatem: neque quicquam est facilius quàm cogitationes accommodare & dirigere secundum capacitatem suam: quiuis tunc tenetur id facere, & nisi fecerit, periculum incurrit peccati.

Nec vllus dicat, præsupponendum esse, nullum præceptũ Papæ contrarium esse legi Diuinæ, quia quemadmodum hoc verum est, deberi ita præsupponi, vt in effectu, non sine ratione ita se re habere affirmetur, non est pręsupponendum in effectu illud temerè sequendum.

Quemuis tanquam bonum & integrum hominem æstimare debeo, nec temerè de quoquam malè sentire: non tamen ex affectu mea inconsideratè committere, aliâs dictum illud Pauli, Qui ignorat, ignorabitur, maximè si fuerit consideratum, summum Pontificem esse hominem cui non conueniat peccatum, sed secundum Paulum, omnis Pontifex ex hominibus constituitur in his, quę sunt ad Deum, vt efferat dona, & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit his qui ignorant, errant, quoniam & ipse circumdatus est infirmitate: quod reprehensio à Christo facta D. Petro testatur, Vade retro post me Satanas, quia scandalum es mihi, & non sapis quæ Dei sunt: si diceretur ipsum nondum recepisse Spiritum san-

ctum optimè nouimus Pontifices pro tempore habere spiritum Sanctum tantùm ne errent in rebus ad fidem & mores vniuersales, quando determināt ex Cathedra:& accepto Sp.S. iā dicit D. Paulus de D. Petro: quòd non rectè ambularet ad veritatem Euangelij. Sæpe etiam videmus successores reuocare leges & præcepta suorum prædecessorum,& etiam propria sua, quando videtur melius informari : in decretalibus sæpe etiam Pontifices dicunt se paratos esse ad reuocandas suas sententias,si monstratum fuerit, ipsos contra iustitiam peccasse; quod quidem vanum essent, si errare non possent : videatur cap. ad Apostolicæ, de sent. & re. iud. in 6.

Nemo autem credat propositionem hanc contrariam esse doctrinæ magis communi,nisi subditus,quando in dubio est, num teneatur obedire Prælato,reputet se teneri & obligari : siquidem id non de dubio inopinato sit intelligendum, sed de eo, quòd post exquisitam diligētiam & sufficiens examē, adhuc dubium remanet propter ipsius rei incertitudinem,non verò ob diligentiæ defectum; &de isto loquuntur dubio,qui dicunt prestandam obedientiam in casibus dubiis : sed non de eo dubio,quod propter diligentis examinis neglectum dubium remansit.

Adiungendo tamen quod quamuis Christianus in eiusmodi dubio casu teneatur obedire,non tamen sequitur superiori licere imperare, imò grauiter peccat imperando id, de quo dubitat, an subditus præstare teneatur: de quo Adrianus VI. tractat. Quol. I. inter cuius cōclusiones hæc etiam est, Nō pertinet ad potestatē Cathedræ præcipere, vt ei

vt ei obediatur, stante dubio, quia est cõtra legem naturalẽ. Sed potius obedire non teneretur Christianus, si sciret mandatum sibi dari de quo Prælatus ipse dubitaret; Dubium autem ineuitabile tũ demum colit debitam obedientiam, quando dubitat, sed ignorat Prȩlatum ipsum per se dubitare.

PROPOSITIO XIII.

NOn saluat Christianum, quod Pontifex constanter affirmat præceptum suum esse iustum, sed oportet illud examinare, & se iuxta regulam superius datam dirigere, Hoc ex prȩcedentibus manifestè apparet: ita tamen vt quemadmodum in tradendo prȩceptũ, sic etiam in illud iudicando errari possit, & quemadmodum peccat qui periculo sese exponit nõ examinando prȩceptũ an sit iustũ, sic se exponit periculo, examinãdo opinionem Papæ quam de iustitia præcepti habet. Si quis a. præter rationes, authoritatem requirat, videat Glossam. c. ad, de temp. ord. Si prȩcipitur quod omnino est malum, non faciat contra conscientiam, licet iustum videatur Prælato. In particulari Papæ Syluestris, verbo obed. 5. Vtrum Papæ sit in omnibus obediendum ab Ecclesiasticis, respondetur quòd non: primò, si præceptum sapit peccatum, & intellige etiam de veniali, etiam si Papa credat mãdatum iustum, & tamen subdito constat illud in se continere peccatum: Eandem etiam doctrinam fert Adrianus VI. Quol. 2. articulo 3. Ista propositio efficaciter probatur cap. inquisitioni, de sententia excommunicationis, &

capitul, litteras, de restitutio. spolia.

PROPOSITIO DECIMAQVARTA.

QVi, habito examine præcepti, nouit se minus aptum esse ad iudicandum illud an sit conforme vel contrarium legi diuinæ; & si ex obedientia scandalum sit orturum, tenetur cum prudentibus & Sapientibus id communicare, nec non bonam habentibus conscientiam, & obseruantibus debito zelo sedem Apostolicam.

In casibus dubiis eligat bona conscientia partẽ securam, vbi nullum est periculum errandi, & ratio ipsa sic docet, & sancti iubent.

Quando autem dubium eiusmodi est naturæ, vt ab vtraque parte periculum adsit, tunc opus est omnia media adhibere ad cognoscendam veritatem.

In casu quem Propositio proponit, non est pars secura. si enim id non præstatur, quod præceptum iubet, periculum est peccatum incurrere inobedientiæ: si præstetur, diuinæ læsæ maiestatis. Vnde subinde, periculo se exponit erroris ignorãtiæ culpa, nisi modos omnes possibiles adhibuerit ad cognitionem veritatis perueniendi, & eius iustitiam cognoscendi quod vult operari: sed horum Consiliũ vnum est ei qui minus aptus est per se ad intelligendum legem diuinam. Ipse tenetur vt Gregorius ait, distinct. 84. cap. Peruenit, quod per se nequit attendere, ab aliio saltem possit addiscere: cui etiam addi potest dist. 38. c. vlt. & Gloss. supra dictum c. Peruenit, ex lege tunc non prodest ignorantia cùm potuit addiscere vel per

se, vel

ſe vel per alium. Supra quod etiam videri poteſt Nauar. in Manual. cap. 23. num. 46. Et de hac ipſa materia pluribus agit ipſe author ſupra cap. ſiquis autem de pœn. diſt. 7. num. 50. & ſequen. Vbi intra alia hæc ibi verba : Excuſamus item illum qui cùm non ſit ea eruditione, vt per ſe opinionum fundamenta librare valeat, tamen bona fide ac ſeriò virum aliquem eruditionis, ac pietatis fama clarum conſuluit. Et multas doctorum authoritates adfert, quæ ne replicentur his, poterunt videri. ſed ſpecialiter Gerſon, tract. in materia excommunicationis dicit, Excommunicatio vel irregularitas nõ incurritur dum in premiſſis caſibus dicit aliquis Iuriſtarum, vel Theologus iuxta conſcientiam ſuam, quod huiuſmodi ſententiæ non ſunt timendæ vel tenendæ : & hoc præſertim ſi obſeruatur informatio, ſeu cautela debita ne ſequatur ſcandalum puſillorum qui exiſtimant Papam eſſe vnum Deum, qui poteſtatem habet in cœlo & in terra. Verumtamen expellendæ eſt talium ſtultitia per informationes, qui ſi nolint acquieſcere, ipſi iam ſunt iudicandi de ſcandalo non dato, ſed accepto. Et Nauarrus, cap. cùm contingat, de reſc. rem. 2. num. 30. inquit, Qui vnius doctoris eruditione, ac animi pietate celebris, auctoritate ductus, fecerit aliquid, excuſatur, etiam ſi fortè id non eſſet iuſtum, & alij contra vſum tenerent. Allegando etiam multos doctores, addit, Quòd etiam ad excuſationem à violatione cenſurarum præcedere ſpeciatim ſatis fateatur Ioan. And. Dominicus, &c.

Ex prædictis concluditur sereniſſimum Principem, & Rempublicam Venetam ex debito exa-

minasse duo illa præcepta ipsis à Pontifice sub 10. Decembris facta, vnum vt reuocarent suas leges, quibus Templorum in suo statu ędificationem, & laicorum bonorum in Ecclesiasticos alienationem prohibuit: alterum verò duas illas personas Ecclesiasticas propter enormissima delicta in carcerem coniectas, suæ Sanctitatis nuntio remitteret: quæ cùm videret, non solùm ad ea sese extendere quorum Pontifici nulla est authoritas, sed etiam repugnare legi diuinæ, iudicauit illis non esse obediendum, & respondit suę sanctitati cum illa reuerentia quæ ipsi conueniebat.

Sequitur etiam Prælatos huius status sub pœna peccati obligatos esse præcepta tum à Pontifice promulgata, vel promulganda, de seruando interdicto, ita vt par est, examinare, & an sint conformia legi Diuinæ, aut num scandalum, siue Ecclesię destructio, aut alia mala inde oriri possint, videre: quorum aliqua si deprehensa fuerint, rationem reddent, cur obedire nolint; & si quis, sine isto examine, quod tantò diligentius requiritur, quantò res maioris momēti in eo tractatur, exequeretur, peccaret: nec quisquam ob superius allata & probata, dicat, se quidē firmas & validas agnoscere rationes Reipubl. suum tamen esse contradicere pręcepto Papę; hoc enim esset cōtradictum cap. si quando: multò minus se nolle illas examinare, sed pręsupponere Papam ęquum habere: ne in numero sint illorum, de quibus Euangelium dicit, Cęci sunt, & duces Cęcorum.

PRO-

PROPOSITIO XV.

SEntentia seu censura excommunicationis siue interdicti quam Pontifex ad reddendos mandato suo homines obedientes, quod tamen plerunq; iniustum est, & nullum, vel quia excedit authoritatem à Christo datam, vel quia contrariatur legi diuinę, fulminat; est iniusta & nulla, & errorem continet intolerabilē, & proinde recipi, neque ei obediri nec ęstimari debet, salua reuerentia sedi Apostolicæ debita.

Probatur: qui namque contra legitimum pręceptum non facit, non peccat: & qui non peccat mortaliter, licet etiam contumaciter, non potest excōmunicari: cùm Christus Dominus noster instituendo excommunicationem Matth. 18. proponat, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & S. Paulus de quibus peccatis declarat 1. ad Corinth. c.5. Si is, qui frater nominatur est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi, nec cibum sumite, inquit. Nec admittit excommunicationem, nisi ad interitum carnis. Mala opera carnis numerat ad Gal.5. cōcludēdo excludere illa è Regno Dei: esset ergo cōtra mentem Christi & Pauli, dari aliquem excommunicatum, ob causam, in qua nullum est peccatum commissum, nec vlli æquo pręcepto contradictum. Nec vllus dabitur neque Theologus, neque Canonista qui tanquam claram & manifestam propositionem hanc teneat.

Neque iniustum iudicium, est iudicium, quemadmodum sanctus Thomas dicit, secunda secundæ, quæstione, 70. articulo quarto. Nec sententia iniusta propter defectum cau-

ſæ eſt ſententia , vt Cajetanus affirmat in illo loco. Nec iniuſta excommunicatio, vt teſtatur Adrianus, Quolib. Sexto. & Cajetanus tractat. 29. de excomm. & Sotus in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 3. Et ſi ſit iniuſta ſaltem in Foro conſcientiæ, non eſt ſententia in illo Foro, quòd ſi iniuſta fuerit etiam in foro ciuili, multò minus eſt ſententia vel excommunicatio, in ipſo Foro ciuili; probatur etiã ex S. Thoma, ſecunda ſecundę, quęſtio. 67. articulo primo, Sentẽtia eſt lex particularis, lex autem iniuſta non eſt lex, ſed tyrannis, Sententia proni iniuſta non eſt Sententia. Quamobrem ad dictum illud, quod vulgo citatur Sententia Paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda, reſpondetur; requiri, vt ſit Sententia; illa verò, quæ errores intolerabiles continet non eſt Sententia, proinde nõ timenda. Vnde benè Gerſon in materia excommun. & irregular. ſeptimo. Alioquin prælati poſſent inducere qualemcunque vellent in alios Seruitutem, ſi ſuis ſententiis iniquis, & erroneis ſemper eſſet obediendum: & ita patet, quod hoc commune dictum, Sententia pręlati, vel iudicis, etiam iniuſta, timenda eſt, indiget Gloſſa, alioquin non eſt generaliter vera, ſi dicitur timenda, quia eſt, ſuſtinenda; nec repellenda, imo in caſu pati illam eſſet Aſinina patientia, & timor leporinus, & fatuus.

Multi afferantur caſus in quibus Sententia excommunicationis eſt nulla. Gloſſa adducit 12. cap. præſenti de Sentent. excommu. in 6. præfert Nauarr. a. 5. in Manu. cap. 27. numer. 4. Angelus excomm. 4. n. 19. in medium attulit 25.

Et in omnibus iſtis autoribus reperitur plurib. in locis noſter caſus. Poteſt videri Do. Sotus loco

cita-

citato, vbi probat excommunicationem fulminatam contra aliquem, eò quod aliquid laude dignum præstitit, vel rem illicitam non approbauit, nullam esse. Sed Gerson loco dicto, recensens, Secundum doctrinam Innocentij, casus, quibus excommunicatio non valet, nominatim de excommunicatione à Pontifice Romano fulminata loquitur: Alter est, si sentient in praiudicium iustæ libertatis, vt si volens vsurpare ciuitatem vnius Principis, ferat Sententiā excommunicationis in nolente eam sibi tradere, & ita de multis similibus, vt si excommunicare vellet illos, qui suo Regi, & suis edictis rationalibus obediunt: notauit hoc Innocentius vbi prius.

Et ne diutius immoremur in allegandis Doctoribus, ipsos iam canones videamus; multos affert Gratianus, qui expresse dicunt, non metuendā iniquā excommunicationem: cap. cui illata. capit. Secundū Catholicā cap. cepisti habere cap. Temerarium. cap. Quid obest: cap. Quomodo: cap. illud planè. 11. quæst. 3. cap. si quis, 24. quæst. 3. cap. Manet: 24. quest. 1.

Et si quis non possit omnes videre, videat saltem primum & vltimos duos, & satis edocebitur.

Et vt etiā in specie doceatur quomodo se Christianus cōtra quem fulminata est talis censura gerere debeat, suadet Petrus de Palude in hunc modū in 4. d. 18. q. 1. Qui nulliter excommunicatus publicè excommunicatus denuntiatur, ita ex aduerso ipse publicet causam quare Sententia non valeat, puta appellationem, vel aliam iustam causam, quo facto nō est amplius scandalum pusillorū, sed Pharisæorum, vnde contemnendum. Antoninus ean-

dẽ ſequitur Doctrinã, & Nauarr.cap.cùm cõtingat. rem.2.& Gabriel,in quarta diſtinct.18.quæſt.2.

De interdicto nõ opus eſt Specialẽ facere mentionẽ,quia eſt fũdatã ſupra excõmunicatione:vnde ſi eſt nulla, etiã illud nullarũ erit viriũ: ſic ait Syluest. ver.interd.2.nu.2. Et ſi Interdictũ eſſet ſolũ, propter eandẽ cauſã nullũ eſſet,propter quã excõmunicatio eſt nulla.Nauar.in manua. c.27.nu.187.

PROPOSITIO XVI.

SEntentia iniqua & nulla(etiã à Summo lata Põtifice)eſt abuſus poteſtatis,ac propterea violẽtia quędã,cui licitũ eſt&neceſſariũ nõ habẽti principẽ ſuperiorẽ qui impediat, ſe omnibus mediis à Deo conceſſis opponere, puniẽs exſecutores,ſalua tamẽ ſemper reuerentia erga ſedem Apoſtolicam.

Reſiſtere vim facienti, & iniuriam illatam propulſare iuris eſt naturalis, ac proin nulla hîc opus eſt vlteriori demonſtratione, niſi vt verus eius loci afferatur ſenſus, Si quis percuſſerit te in maxillã dextram,præbe ei & alteram:& ſi quis voluerit tecum iudicio contendere, & tollere tibi tunicam, dimitte ei & pallium: & qui angariauerit te mille paſſus, vade cum illo & alia duo, Quod S. Auguſt. de mend.ad conſi.c.15.& Ench.cap.78.& in Expoſitione eius loci docet exequendum eſſe non in facto,ſed in præparatione animi, ad ferendam patienter omnem iniuriam.Verùm non quòd homo multis debeat vti mediis à Deo conceſſis: & exemplo S.Pauli,qui poſtquam alapam à ſummo Sacerdote accepiſſet, alteram non porrexit maxillam, ſed potius pro viribus reſiſtens dixit: percutiet te Deus,paries dealbate.

Iniquam autemſententiam eſſe remviolentã,res eſt manifeſta.20.Eccleſiaſtic. Qui facit per vim iu-

dicium iniquū.&Esaię 10.vel qui cōdunt leges iniquas, & scribētes iniustitias, scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humiliū populi mei. Nullus priuatus potest renunciare potestatem seipsum defendendi naturalem; tanto minus potest eam negligere Resp. quēadmodum sanè ostēdit Nauarr.cap.nouit. de Iudic.not. tertio, num.119. Sed quoniam ista ratio est generalis, aliquis forsan poterit dicere, nō esse talibus vtēdum mediis contra potestatē supremam, qualis est Pontificia. Videamus Doctores, qui in specie docent, non solùm posse quē, sed etiam debere se opponere Pontifici, si sua abutatur autoritate. Baldus in c.olim. de rescriptis, dicit, non solum in tali casu non obediendum Papę, sed etiam cum reuerentia resistendū: & ad hoc efficiendū arma etiā sumenda.

Gerson in regulis Moralibus, titulo de pręceptis Decalogi, iure naturali vim vi repellere licet. Sic quod impetitus aliquis à quacūq; persona cuiuscūque dignitatis, etiā Papalis, via facti, & non habens iuris remedium, fas habet iniurianti de facto resistere, secundum qualitatem iniurię, scilicet quantū requiritur, & sufficit cōtra illū, ad sui tutamentū ab hac via facti. Et in libro de A.P. cōsilio 14. Quod si sit aliquis, qui totā præsidentiā suā, & Papalem dignitatem conuertere velit in instrumētū nequitiæ, & destructionis alicuius partis Ecclesię in tēporalib⁹, vel spiritualib. nec pateat sufficiēs remediū aliud, nisi subbucēdo se ab obediētia talis potestatis sęuiētis, & seipsa abutētis, & hoc ad tēpus, vel quousq; Ecclesia, vel concilium prouideat, hoc fas erit. Et libro de vnitate Ecclesię consi.10. Occurrere possunt casus multi, in quibus pro conseruatione

pacis publicæ, aut iustæ defensionis, sicut vim vi repellendo liceret à ritè electo in Papã substrahere obedientiã, &c. Et infra, fieretque ei obediẽtia vera, potiúsq; cõtradictio, vel resistentia, licerétque præmissas sentẽtias suas qualescũq; nõ timere, nec timendas asserere, sed lacerare eas, & in caput suũ retorquere. Et in tractatu circa materiam excommunicat. & irregul. consil. decimo. Contemptus clauium etiã non semper inuenitur apud illos, qui ne dum non obediunt sententiis excommun. promulgatis per Papam, vel suos, sed etiã non est iudicanda, esse apud illos, qui per potestatẽ secularẽ, aduersus tales prætensas sententias tueri se procurant: lex enim naturalis dictitat, vt possit vis vi repelli: constat autem quòd tales excommunicationes non debent dici ius, sed vis, & violentia, contra quã habet fas liber vel homo, vel animus se tueri. In isto autore sæpius est tractata & decisa ista propositio, & possunt etiam legi paulopost quæ extãt de vita Spirituali animæ, lectio. tertia, & Trilogus in materia schismatis. Sed præter ipsum etiá Syluest. ver. Papa quartus, allegans Petrum de Palude, demonstrat in multis non obediendum Papæ, sed ei resistendum, sícque malis occurrendum.

Caietanus primo suo opusculo de potestate Papæ, & conciliorum, cap. 27. Sotus Quarto dist. 15. quæst. secunda, articulo secundo. Victorius in repetitio. de potestate Papæ; & concilior. propositione 22. Locum Antonij Cordubẽsis operæpretium est ipsis verbis formalibus adducere, qui l. quarta, quæstio. decima. distinct. tertia inquit, Vbi Papa potestate abutitur, Episcopi resistere possunt; & si hoc non sufficit, possunt implorare Principes secula-

culares, vt eorum autoritate, & potentia resistant vi, & armis, non per viam iurisdictionis in Papā, sed iure defensionis, & comprehendāt, & puniant executores mādatorum, siue ministros: infra, neq; excōmunicatio, aut alia cēsura à Papa inflicta quicquā valet neq; tenēda, neq; timēda, quia sicut mandatū eius, ita & ipsa sentētia iam notoriè iniusta ex parte causę & ipso facto nulla, neq; tenēda, neq; timenda est. Illud idē docet Cardinalis Turrecremata: leg. secūda c. 106. Et Card. Bellarm. li. 2. de Rom. Pont. cap. 29. cuius verba sunt hæc: Itaq; sicut licet resistere Pōtifici inuadēti corpus, ita licet resistere inuadenti animas, vel turbanti Remp. & multò magis si Ecclesiam destruere niteretur: licet inquam ei resistere non faciendo quod iubet, & impediendo ne exequatur voluntatem suam, &c.

De isto resistēdi modo tractāt Felinus & Decius cap. si quādo de rescrip. Socin. senior, capit. nulli, de Sententiā excommun. Curtius senior, cōsilio decimo. Nauarr. capit. cùm cōtingat rem. secūdo. Multi ex doctoribus agūt de modis, quibus Ecclesiastici Papæ censuris iniquis resistere debeāt, vt & abusus Pōtificis in dispēsatione bonorum Ecclesiasticorū: mihilominus hæc minus ad rē faciūt, ad probādum seculares, imprimis Principes in rebus præsertim temporalibus, multò magis posse & debere id agere: si enim in spiritualibus & Ecclesiasticis, quibus Deus solus eos præfecit, si abutantur potēstate, licet eis resistere, quāto magis in tēporalibus rebus quas Deus ipsis non commisit? Et si Ecclesiastici, qui plus sunt subiecti, possunt resistere, quātò magis seculares & Principes: Et si multi ex Doctoribus permittūt vt Ecclesiastici implorēt opē Prin-

cipũ ad resistẽdũ Papæ, quãtò magis ipsi Principes hoc facere debebunt, quãdo de ipsorũ agitur iurisdictione, quã ipsis Deus commisit? Et quãdo simul agitur de defensione ipsorũ Imperij, de Religione, vita, honore, & bonis subditorũ, ipsorũ protectioni commissis? Quod clarè in trib. Canonib. est expressũ, vigesima tertia, quęstione quinta, cap. principes, capit. Regum, capit. Administratores: Et 16. quæstione septima, cap. filiis. Et principes esse protectores verę religionis subditorum, in multis S. Leonis Papæ Primi à Martiano epistolis videre est, & in sancto Gregorio à Mauritio, & in omnibus epistolis septem primorum conciliorum generalium ad Imperatores illius temporis. Neq; hæc Sententia cum illa pugnat, qua dicitur Papam à nemine iudicandum, nec vllius potestati esse subiectũ; si quis consideret aliud esse punire aliquẽ per iurisdictionẽ in ipsum habitã; Et aliud de facto impedire iniurias, quas aliis facere tentat de facto: ita docẽt Caietanus & Turrecremata, & Bellarm. in locis supra allegatis.

PROPOSITIO XVII.

NOn solùm iudex peccat, si iniustam pronunciet sententiam & nullam; sed etiam cùm notoriè sit talis, minister, si eam exequatur non in minore versatur errore.

Notissimũ. n. qui quoquo modo particeps est alterius mali cõmittere peccatũ: quapropter S. Paul. ad Rom. 1. postquã quędã genera errorũ recẽsuit, subiecit, nos esse ęternæ dãnationis, nõ solùm qui faciũt, sed & qui cõsentiunt faciẽtibus. Exsequi sententiam modus est principalis eam participãdi: siquidem nonnulli participẽt, licet nihil de essentia

ad

ad peccatū cōmissum afferāt, quemadmodū si quis illud laudet, vel aliquid inde accipiat vtilitatis: alia ita concomitātur vt sine ipsis nullus sequeretur effectus. Exsecutio sententiæ est pars notabilissima, & talis vt sine sententiam nō habeat vltimam perfectionem; propterea non peccat solùm minister, qui exsequitur sententiam iniquam, sed partem habet maximè principalem in peccato: quapropter diuina inquit sapientia, Secundum iudicem populi, sic & ministri eius, Ecclesiast. 10. & Prouerb. 19. Princeps qui diligit mendacium, omnes ministros habebit impios.

Interdicti exsecutor non solùm est is, qui sententiam fert, & eam intimat: sed etiam quilibet Ecclesiasticus, qui illud obseruat. Et sententiam excommunicationis nō solùm is exsequitur, qui eam intimat, sed etiam omnis is, qui recedit ab excommunicato, ipsíque officia debita denegat, quoniā sententia contra ipsum est pronunciata.

Inde sequitur, quòd, cùm hoc interdictum sit nullum, omnes peccent Ecclesiastici, qui illud obseruant: & cùm excommunicatio sit nulla, errent omnes ij, qui abstinent à communione eorum, qui ita iniustè sunt excommunicati, ipsis ea non præstando, quæ ordinariè ipsis citra vitium denegare non possent.

Hęc conclusio est probata & destinata à Nauarro cap. cùm contingat, Rem. 2. num. 29. Iniuriam inquit, facit, qui excommunicatum prætendentem suam excommunicationem nullam, vitat in his, in quibus vitatio est illi præiudicialis, secundū Innocent. & omnes alios in illo cap. solet. Videātur num. 28. & num. 29.

PROPOSITIO XVIII.

PRinceps, contra quem, eò quòd non receperit mandatum nullum à Prælato ſpirituali, fulminata eſt ſententia excommunicationis nulla, & cuius ſtatus eſt ſubiectus Interdicto nullo; poteſt vi ſibi à Deo conceſſa, prohibere obſeruationem, ſibíque poſſeſſionem ſeruare, in qua viget exercitium ſanctæ Catholicæ fidei, & ſi exiſtimaret cultum diuinum diminuendum, aut aliquod inde oriturum ſcandalum, erraret id permittendo.

Hoc demonſtratur, cõſiderando cuiuis iure naturali eſſe permiſſum honorem ſuum contra eum, qui de facto ipſum eo priuare cupit, defendere, & ſi ſit perſona publica, adeò vt infamia non principaliter in ipſam, ſed in commune ſit redundatura, ſine peccato defenſionem omittere nequit, quemadmodum probat Caietanus 2.2. qu.73. art.3. & Sotus in l. de rat. teg. & Nauarrus in Manual. cap.18. nu.46. & in genere omnes Theologi, Canoniſtæ & Summiſtæ.

Aſt in grauiſſimum incideret periculum, ſummúmque Principi eſſet dedecus,

eus, si videns necessitatem vrgere suam conseruare libertatem & superioritatem ipsi à Deo concessam, si mandato illi pronunciato nullum non se opposuisset, & postea executionem Interdicti fulminati negligendo, demonstraret se peccasse non obediendo; & tamen ab aliis Principibus suísque subditis parum haberetur prudens, parúmque Religiosus; quod dedecus etiam in subditorum capita totúmq; statum redundaret, magnúmque eius gubernationi afferret detrimentum, Nauarr. cap. cùm contingat, Rem. 2. num. 22. & 23. suadet priuato, in quem fulminatæ erant cẽsuræ, quas ipse in publica disputatione demonstrauerat esse inualidas, & nullas, ne vlla ratione à rebus diuinis, quas non solùm ex debito exercere debemus, sed etiam deuotionibus voluntariis publicis abstineret: ne vllus ipsum pro vero haberet excommunicato: addens hoc non esse contemnere censuras, sed potiùs legitimas magnifacere; non adorando Deum falsum pro vero; & non confitendo contra propriam conscientiam, & cum scandalo se commisisse peccatum. Quicũque ipsum eo in loco legerit, non solum rationibus

optimis ab ipso adductis ad illum casum, quem tractat confirmandum subscribet; sed videbit euidenter longè magis in præsenti causa valere, in qua agitur de Principe, & Senatu prudentissimo & religiosissimo; ac proinde etiam pericula & scandala longè orirentur maiora. Et vltra hanc rationem sunt duæ aliæ, quæ abundè propositionem dictam probant.

Deuter. cap. 26. ait Moyses: Dominum elegisti hodie, vt sit tibi Deus, Dominus elegit te hodie, vt sis ei populus peculiaris: & à 29. vt transeas in fœdere Domini Dei tui, & in iureiurando, quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum, vt suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus. Regimen illud, quòd ipsi per adeò solemne fœdus fuit à Deo concessum, ipsi sine causa ademptum esse nequit: Et quando de facto priuatur iure diuino & naturali suam potest defendere religionem, & contra vim illegitimam eam vi cõseruare, iuxta Macchab. exemplum, 1. Macchab. 3. Nos pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris: & iterum, pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris.

Secunda ratio est, quòd in recipienda Chri-

Christiana religione autoritate diuina fœdus quoddam inter fideles & Ecclesiæ ministros fuit sancitum; nempe vt ipsi verbum Dei populo proponerent,& Sacramenta administrarent,vt & officia Diuina peragerent, & vicissim populus ipsis victum suppeditaret necessarium. De his loquitur Paulus 1. ad Cor. cap.9. Quis militat suis stipendiis vnquam,quis plantat vineam, & de fructu eius non edit,quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum est enim in lege Moysis; Non alligabis os boui trituranti. Quemadmodum miles stipendium ipsi debitum recipit,& ita tenetur pro eo militare;ita Pastor tenetur subministrare pastum,& vicissim recipit lac;& bos potest prohiberi ne frumẽtum areæ comedat, nisi quis eo vtatur.

Si igitur,cùm minister altaris,id,quod debet,populo ministrauit,potest de iure suum repetere stipendium, & armis suis spiritualibus contra eum,qui ipsi stipendium denegat, vti; ita quoque vicissim populus, quando id quod debet, ministris suppeditauit,vi suam potest conser-

uare possessionem aduersus eum, qui adimere ipsi volet.

Res minus honesta censebitur, vt Ecclesiastici, cùm ipsis non tantum necessaria ad vitam, quæ ipsis Euangelium ad inseruiendum populo assignauit, sed centies plus suppetant; sibi ea, quæ ipsis data sunt, retineant, & vicissim id quod debeant, non etiam retribuant.

Et si quis dicat ipsos contentos esse omnia relinquere, & abire; ipsi respondebitur cōtractum inter ipsos & populum, non esse precarium, sed obligationem mutuam & perpetuam.

Et quid, si Princeps eos dimittere vellet, reclamaret iure Pontifex, dicendo, bona data esse Ecclesiasticis irreuocabiliter, proinde homines non posse sua authoritate id annulare; eodem iure si discedere velint, Princeps respondere poterit, se nolle, eò quòd ipsi in rebus diuinis sine pœnitentia seruire teneantur.

Ad confirmationem autem huius rei restat alia propositio demonstranda.

Pro-

PROPOSITIO XIX.

INterdictum, est censura noua in Ecclesia, qua si quis non vtatur cum discrimine, destruit Ecclesiam.

Hoc probatur quia nulla fit mentio interdicti, neque quoad vocem, neque quoad significationem, neque in scriptura sacra: neque in quoquam ex Patribus antiquis; neque in collectione canonum Burcardi, neque Iuonis, neque Gratiani, qui scripsit circa annum 1150. Sed post ipsum incipit. Quia primus mentionem facit in decretalibus Alexander 3. in quadam sua Epistola ad Prelatos Angliæ Anno 1170.

Quod siquis existimaret capit. miror. 11. quæstion. 4. de Interdicto intelligendum; statim per se cognoscet nulla ratione de locali, de quo loquimur intelligi posse: Secundò aliud esse oblatione non recipi, & aliud non interesse diuinis.

Qui autē sunt in historiis versati, non ignorant, Bonifacium Comitem semper Carthagine habitasse, proinde nulla ratione potest inde aliqua colligi conclusio de antiquitate Interdicti localis, quod innocentes concernit.

Initio cùm cœpissent locum dare Interdicto, omnia officia Diuina fuerunt prohibita excepto Baptismo puerorum, & pœnitentia moribundorum. Alexander III. capit. Non est nobis, despons. Anno 1170.

Circa annum 1200. fuit concessa prædicatio, & Sacramentum confirmationis ab Innoc. III. capit. Responso. de sent. excomm.

Circa annum 1230. Gregorius IX. concessit, vt singulis septimanis semel missa celebraretur, sine pulsu tamen Campanæ, submissè, & clausis ianuis, ad consecrandum sanctissimum Sacramentũ moribundorum pœnitentum, cap. Permittimus, de sent. excom.

Circa annum 1245. Innocẽtius IV. permisit, vt Sacramentum pœnitentiæ posset administrari cruce signatis, & peregrinis: & vt bini vel trini Clerici posent celebrare officia sacra voce submissa: cap. Quod, in text. de pœn. & Rem.

Circa annum 1300. constituit Bonifacius octauus: vt administraretur pœnitẽtia non solùm infirmis, sed & benè valentibus: idque singulis diebus, & officia sacra peragerentur, voce tamen submissa, clau-

ſa, clauſis ianuis, & ſine Campanarum pulſu: & in Feſtis Natiuitatis, Paſchquatis, Pentecoſtes, & Aſſumtionis D. Virginis, publicè apertis ianuis & cum campanę pulſu celebrarentur. c. Alma mater de ſen. excom. in 6.

Quales fuerint Interdicti fructus operæpretium eſt ex ipſis capit. citati, Alma mater, & Extrauag. prouidè, verbis recitare; Quia verò, inquit, ex diſtinctione huiuſmodi ſtatutorum exareſcit indeuotio populi, pullulant hæreſes, & infinita pericula animarum inſurgunt, ac Eccleſiis ſine culpa earum debita obſequia ſubtraherentur.

Verba extrauag. ſunt, Tolluntur mortuis, ſeu minuuntur ſuffragia, præſertim per oblationem frequentem hoſtiæ ſalutaris: adoleſcentes & paruuli participantes rarius Sacramenta minus inflammantur, & ſolidantur in fide, fidelium tepeſcit deuotio, hæreſes pullulant, & multiplicantur pericula animarum. Et Gloſſa in idem capit. Alma mater, ait, poſt ſublatum interdidictum in aliquo loco, homines 30. aut 40. annorum, qui nunquam viderant celebrari miſſam, irriſiſſe Sacerdotibus qui cele-

brabant. Videamus etiam id, quòd Dominicus Sotus Doctor celebris ait in distinct.22.quæstion.3. articul. 1. Immo interdictum, quamuis ex vna parte ad terrorem excommunicatorum conducat, ex altera tamen in periculum diuini cultus vergit: potissimum si fuerit prolixum, nam tum non solùm populus desuetudine frequentandi diuina officia, affectum eorum & sensum amittit, verùm etiam & clerus ipse remissior fit, & ignauior ad eadem diuina celebranda, qua vtique ratione, & diuina religio detrimentum patitur, & populus solet in moribus siluescere. Ad euitandam hanc confusionem ad tempus, si non ob causas legitimas fuit interdictum aliquod Regnum, vel status aliquis; Principes consueuerunt prohibere exercitationem. Quod tamen fecit Respub. Et de hac re multa possent in medium adferri exempla: sed quoniam omnia euenerunt tempore belli, quædam saltem quæ in pace contigerunt addicemus. Anno 1468. Paulus II. Interdicto subiecit vrbem Niuernensem & Parlamentum Parisiense per Arrestum factum 2. Decemb. eiusdem anni,

ni, quæ eſt in Indice, ordinauit vt diuina ſeruitia continuarentur, Eccleſiaſticóſque ad illud ſequendum coegit.

Et anno 1488. Innocentius VIII. interdixit Gant. & Biturigib. & Parlamentum pronunciauit Interdictum abuſiuum, & mandauit continuationem cultus diuini, vt narrat Renatus Copinus tit. 2. tit. 4. q. a. Omnibus eſt notum Philippum Bellum Regem Galliarum vſum eſſe remedio, quo nunc Reſp. vtitur, cùm ipſius regnum eſſet interdictum à Bonifacio VIII. & Ludouico XII. & Papa Iulius II. Sed addamus hoc quod magis eſt, quòd Ludouicus Richeomo modernus Prouincialis Ieſuitarum in Apologia Regis Galliæ laudat & commendat factum Ludouici XII. illúdque cuiuis Regi imitandum proponit; & affirmat etiam ipſis Gallis eius Regis ſubditis, ſi forſan Papa regnum Galliæ vellet oppugnare, idem faciendum.

Res ergo propoſita ſatis iam, quantum ab initio probandũ ſumpſimus, ſupérq; eſt demonſtrata. Quod & facilius probari potuiſſet ex autoritate Antiquorum patrum: ſed quoniam in præſenti

casu videntur Doctores Classici clarius rem docere, placuit potius res à nobis propositas ex autoritate modernorum probare: quamuis doctrina harum propositionum semper fuerit in Ecclesia obseruata, tamen eam iudicio Sanctæ matris Ecclesiæ, quæ errare non potest, subiicimus.

FINIS.

